

T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR ANABİLİM DALI

**SPORUN BEDENSEL ENGELLİLERİN
SOSYALLEŞMELERİ ÜZERİNE ETKİSİ**

Mustafa SÖĞÜT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN

Tez No: 78

MERSİN-2006

Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Çerçevesinde yürütülmüş olan “Sporun Bedensel Engellilerin Sosyalleşmeleri Üzerine Etkisi” başlıklı çalışma jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 13/10/2006

Prof. Dr. Şefik TİRYAKİ
Mersin Üniversitesi
Jüri Başkanı

Doç. Dr. Yaşar ERJEM
Mersin Üniversitesi
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN
Mersin Üniversitesi
Jüri Üyesi

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulununtarih ve sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Murat DİKMENGİL
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Toplumun büyük bir bölümünü oluşturan bedensel engellilerle ilgili çalışma yapma fikri, 1995 yılında Adana Engelliler Tekerlekli Sandalye Basketbol Takımı'nın kurulması ve bu takımda çalışmaya başlamamla oluştu. Bu süreçte bedensel engellilerin sporla yaşama sıkı sıkı sarıldıklarını gördüm.

Bu çalışmanın planlanmasında ve yürütülmesinde özveri ve yardımlarından dolayı danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN'e ve eleştirel katkıları, yol gösterici ve özverili çabalarından dolayı katkıda bulunan Mersin Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Sayın Doç. Dr. Yaşar ERJEM'e sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca veri toplama sürecinde yardımlarından dolayı Adana Engelliler, Adana Martı Engelliler, Mersin Büyükşehir Belediyesi Tekerlekli Sandalye Basketbol Takımlarının oyuncu ve yöneticilerine ve katkı sunan tüm bedensel engellilere teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KABUL VE ONAY	ii
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vi
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
2.GENEL BİLGİ	3
2.1.Sosyalleşme Kavramı	3
2.2. Sosyalleşme İle İlgili Kuramlar.....	5
2.2.1. Sosyal Rol Kuramı	6
2.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı	8
2.2.3. Psikanaliz Kuramı	11
2.3. Sosyalleşme ve Kültür İlişkisi	12
2.4.Sosyalleşme Süreci	13
2.4.1. Sosyalleşme ve Kişiliğin Oluşumu	14
2.4.2. Sosyalleşme Sürecinde Eğitimin Yeri	15
2.4.3. Sosyalleşme Sürecinde Kitle İletişim Araçlarının Etkisi	16
2.4.4. Sosyalleşme Sürecinde Boş Zamanı Değerlendirmenin Yeri	18
2.5. Sosyal Bir Olgu Olarak Spor	20
2.5.1. Sosyalleşme Aracı Olarak Spor	22
2.5.2. Kişiliğin Geliştirilmesinde Sporun Yeri	25
2.5.3. Boş Zamanı Değerlendirme Aracı Olarak Spor	26
2.6. Engel ve Engelli Kavramı	28
2.6.1. Bedensel Engelli	29
2.6.2. Ortopedik Engelliler	30
2.6.2.1. Ortopedik Engelin Nedenleri ve	

Sınıflandırılması.....	31
2.6.3. Sosyo-Ekonomik Yönden Engelli Kavramı	32
2.6.4. Engellilerin Davranışlarını Etkileyen Sosyal Etmenler.....	33
2.6.5. Bedensel Engellilerde Spor	35
3. GEREÇ VE YÖNTEM	38
3.1. Araştırma Modeli	38
3.2. Denenceler	38
3.3. Evren ve Örneklem	39
3.4. Veri Toplama Aracı	39
3.5. Verilerin Analizi	39
4. BULGULAR	40
4.1. Bedensel Engellilerin Demografik Özellikleri	40
4.2. Bedensel Engellilerin Sosyo Ekonomik Özellikleri	43
4.3. Bedensel Engellilerin Ailevi Özellikleri	46
4.4. Bedensel Engellilerin Engellilik Durum ve Düzeyleri	48
4.5. Bedensel Engellilerin Sosyal Yaşam Özellikleri	49
4.6. Bedensel Engellilerin Spor Yapma Durumları	50
4.7. Sporun Bedensel Engelliler Üzerine Bıraktığı Etki	53
4.8. Bedensel Engellilerde Spor ve Sosyalleşme	55
5. TARTIŞMA	68
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	79
7. KAYNAKLAR.....	81
EKLER.....	84
EK-1.....	85
EK-2	88
ÖZGEÇMİŞ.....	93

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa No:</u>
Tablo 1: Bedensel Engellilerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımları	40
Tablo 2: Bedensel Engellilerin Yaşa Göre Dağılımları	41
Tablo 3: Bedensel Engellilerin Cinsiyete Göre Dağılımları	41
Tablo 4: Bedensel Engellilerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları	42
Tablo 5: Bedensel Engellilerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları	43
Tablo 6: Bedensel Engellilerin Meslek Durumlarına Göre Dağılımları.....	44
Tablo 7: Bedensel Engellilerin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları.....	44
Tablo 8: Bedensel Engellilerin Aylık Gelir Durumlarına Göre Dağılımları....	45
Tablo 9: Bedensel Engellilerin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları.....	46
Tablo 10: Bedensel Engellilerin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları.....	46
Tablo 11: Bedensel Engellilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Dağılımları...	47
Tablo 12: Bedensel Engellilerin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımları.....	47
Tablo 13: Bedensel Engellilerin Engellilik Düzeylerine Göre Dağılımları...	48
Tablo 14: Bedensel Engellilerin Engellilik Gerekçelerine Göre Dağılımları...	85
Tablo 15: Bedensel Engellilerin Engellilik Sürelerine Göre Dağılımları.....	85
Tablo 16: Bedensel Engellilerin Ailede Engellilik Durumlarına Göre Dağılımları.....	85
Tablo 17: Bedensel Engellilerin Yardımcı Alet Kullanım Durumlarına Göre Dağılımları.....	86
Tablo 18: Bedensel Engellilerin İhtiyaçlarını Kendi Başına Giderilebilme Durumlarına Göre Dağılımları.....	86
Tablo 19: Bedensel Engellilerin Karşılaştığı Mekânsal Zorluk Durumlarına Göre Dağılımları.....	87
Tablo 20: Bedensel Engellilerin Dernek veya Değişik Sosyal Gruplar İçinde Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları	50
Tablo 21: Bedensel Engellilerin Spor Yapma Durumlarına Göre Dağılımları...	50

Tablo 22: Bedensel Engellileri Spora Yönlendiren Etkenlere Göre Dağılımları.....	51
Tablo 23: Bedensel Engellilerin Katıldığı Spor Türlerine Göre Dağılımları...	51
Tablo 24: Bedensel Engellilerin Spor Yapma Sürelerine Göre Dağılımları...	52
Tablo 25: Bedensel Engellilerin Spor Yapma Sıklığına Göre Dağılımları	52
Tablo 26: Spor Yapmanın Bedensel Engelliler Üzerinde Bıraktığı Etkiye Göre Dağılımları	53
Tablo 27: Bedensel Engellilerin Karşılaştığı Güçlükleri Aşmada Sporun Sağladığı Yarara Göre Dağılımları	53
Tablo 28: Bedensel Engellilerin Spor Yapma İle Ailelerinde Kendilerine Karşı Farklı Bir İlgi Oluşma Durumlarına Göre Dağılımları.....	54
Tablo 29: Bedensel Engellilerin Spor Yapma İle Sosyal Çevrelerinde Kendilerine Karşı Farklı Bir İlgi Oluşma Durumlarına Göre Dağılımları.....	54
Tablo 30: Bedensel Engellilerin Sporda Başarı ve Zaferin Tadını Çıkarma Durumlarına Göre Dağılımları	55
Tablo 31: Birleşik dağılım analizi 1: Spor Yapma Davranışı ve Planlı Çalışma Davranışı.....	56
Tablo 32: Birleşik dağılım analizi 2: Spor Yapma Davranışı ve Kolay Arkadaş Edinebilme Davranışı.....	56
Tablo 33: Birleşik dağılım analizi 3: Spor Yapma Davranışı ve İçinde Yer Alınan Grupta Kendini Değerli Hissedebilme Davranışı.....	57
Tablo 34: Birleşik dağılım analizi 4: Spor Yapma Davranışı ve İnsanlara Sevgi ve Saygı Duyma Davranışı.....	58
Tablo 35: Birleşik dağılım analizi 5: Spor Yapma Davranışı ve Başkalarının Fikir ve İnançlarına Hoşgörülü Davranma Davranışı.....	59
Tablo 36: Birleşik dağılım analizi 6: Spor Yapma Davranışı ve Yenene, Üstün Gelene Saygı Duyma Davranışı.....	60
Tablo 37: Birleşik dağılım analizi 7: Spor Yapma Davranışı ve Spor Yapanlara Hayranlık ve Saygı Duyma Davranışı.....	60
Tablo 38: Birleşik dağılım analizi 8: Spor Yapma Davranışı ve Bir Yarışmaya Katılmış Olma Davranışı.....	61
Tablo 39: Birleşik dağılım analizi 9: Spor Yapma Davranışı ve Dürüst Oyun (fair-Play) Davranışı.....	62

Tablo 40: Birleşik dağılım analizi 10 : Spor Yapma Davranışı ve Rekabet Etme Davranışı.....	62
Tablo 41: Birleşik dağılım analizi 11: Spor Yapma Davranışı ve Takım Çalışması Davranışı.....	63
Tablo 42: Birleşik dağılım analizi 12: Spor Yapma Davranışı ve İş Bölümü, Paylaşma, Dayanışma Davranışı.....	63
Tablo43: Birleşik dağılım analizi 13: Spor Yapma Davranışı ve Spordaki Kurallara Uygun Davranma, Sosyal Yaşamdaki Kurallara Uygun Hareket Etme Davranışı.....	64
Tablo 44: Birleşik dağılım analizi 14: Spor Yapma Davranışı ve Arkadaş Seçiminde Ahlaki Değerler Davranışı.....	65
Tablo 45: Birleşik dağılım analizi 15: Spor Yapma Davranışı ve İnsan İlişkilerinde Büyüklere Saygı, Büyüklere Sevgi Davranışı	66
Tablo 46: Birleşik dağılım analizi 16: Spor Yapma Davranışı ve Milli Formayı Giyme Davranışı.....	66
Tablo 47: Birleşik dağılım analizi 17: Spor Yapma Davranışı ve Günlük Yaşamda Dinsel İnanç ve Kurallara Uygun Hareket Etme Davranışı.....	67

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, düzenli ve sistemli olarak spor yapan bedensel engelliler ile spor yapmayan bedensel engellilerin sosyalleşmelerine sporun etkisini araştırmaktır.

Bu çalışmanın ilk aşamasında sosyalleşme, spor ve engellilik kavramları irdelenmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında; Mersin ve Adana illerinde yaşayan 53 spor yapan ve 63 spor yapmayan bedensel engelli örnekleme oluşturacak şekilde seçilmiştir. Bunlara 50 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Veri toplamak için uygulanan anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm bedensel engellilerin demografik özellikleri, eğitim durumları, sosyo-ekonomik durumları, ailevi özellikleri, engellilik durumları, spor yapma durumları ve sporun bedensel engelliler üzerine bıraktığı etkiyi tespit etmek için oluşturulmuştur. İkinci bölüm ise sporun bedensel engellilerin sosyalleşmelerine etkisini tespit etmek için oluşturulmuştur. Birinci bölümün yorumlanmasında frekans sıralamaları yapılarak yüzde (%) tekniği kullanılmıştır. İkinci bölüm de spor yapan ve yapmayan bedensel engellilerin frekans dağılımları arasında bir farklılaşmanın olup olmadığına bakmak için χ^2 analizi kullanılmıştır.

Sonuç olarak elde edilen bulgular sporun, bedensel engellilerin sosyalleşmeleri üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermiştir. Bu etki arkadaş edinmeden, grup üyeliğine, kendini değerli hissetme, hoşgörülü olma, takım çalışmasını önemseme, rekabet duygusu, ulusal değerlere bağlı olma gibi birçok konuda etkilidir. Elde edilen bu sonuç, sporun tüm toplum üyeleri üzerinde olumlu etkilerde bulunmasının bedensel engelliler açısından da geçerli olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Bedensel Engelliler, Spor, Sosyalleşme

ABSTRACT

The aim of research, exploring the effect of sport on socialization of the physically handicapped who do sport regularly and who never do sport.

On the first step of this study; socialization, sport and having handicapped were investigated carefully.

On the second step of the study; 53 person, doing sport and 63 person, not doing sport were selected. Who were physically handicapped and live in Adana and Mersin.

A poll was taken from them which included 50 questions. The poll which taken for obtaining information was made up of two parts.

The first part was formed to find out their demographic, peculiarity, education, socio-economic, private life, having handicapped, doing sport and impression of sport on the handicapped person.

The second part was formed to find out the impression of the sport on socialization of the physically handicapped.

The first part was interpreted using percent (%) technique and done frequency arranging.

On the second part, χ^2 analysis is used to find out a difference or no difference between the physically handicapped's distributive frequency who do sport or not.

As a result, getting findings showed that there are positive impression of sport on the socialization of the physically handicapped. This impression has influence on a lot of matter such as; friendship, membership of a group, feeling himself worthy, being tolerant, taking care of team work, having rivalry, being patriotic.

That result could be explained that sport has positive effect on society and the physically handicapped person.

Key Words: Physically Handicappeds, Sports, Socialization

1. GİRİŞ

Dünyaya gelen her 10 çocuktan biri engelli doğmakta veya doğduktan sonra yaşamını engelli olarak sürdürmek zorunda kalmaktadır. Bu çocukların %80'i gibi büyük bir bölümü hiçbir rehabilitasyon merkezi ve spor alanları olmayan ülkelerde yaşamakta, bir bölümü ise yaşadığı yerde rehabilitasyon merkezi, spor alanları olduğu halde bu olanaklardan yararlanamamaktadır (1).

Engelli olmak veya engelli doğmak toplum tarafından utanç kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Tarih boyunca engelliler yok edilme veya toplumdan dışlanma yoluna gidilmiştir. Kimi toplumlarda insanlar, engelli doğanların ebeveynlerinin günahkâr olduğuna, sakatlanan kişilerin Tanrı tarafından günahları dolayısıyla cezalandırıldığına inanmış ve onlardan uzak durmaya gayret göstermişlerdir. Engellilere insanca yaklaşımın olduğu dönem dahi bu aşılammıştır (2).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), nüfus içindeki engelli oranlarını geliştirmekte olan ülkeler için tahmini %12 olarak belirtmektedir. Kalkınmakta olan ülkeler arasında gösterilen Türkiye'de Başbakanlık Özürlüler İdaresi tarafından yaptırılan son engelliler araştırması ülkemizde %12,29 oranında engellinin bulunduğunu göstermektedir. Bu engelli nüfus, ailesi ve yakınları ile birlikte düşünüldüğünde, niceliksel ve niteliksel olarak sorun alanının önemi ortaya çıkmaktadır (1).

Son nüfus sayımına göre ülkemizde yaklaşık 8,5 milyon dolayında engelli olduğu kabul edilmektedir. Özellikle son yıllarda ortaya çıkan hızlı ve plansız gelişmelerin kent yaşamına yansması ve bununla birlikte artan trafiğin, bedensel engelli sayısının artışına neden olduğu görülmektedir. Düzensiz ve yetersiz beslenmenin yanında akraba evlilikleri sonucunda oluşan sakat doğumların da ülkemize ait sosyal bir olgu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (1).

Nüfusumuzun ciddi bir bölümünü oluşturan engellileri karşılaştıkları mekânsal zorluklar ve toplumsal itilmişlik yüzünden sosyal yaşamın birçok alanında görmek mümkün değildir. Engellilerin toplumla kaynaşabilmeleri ve kendilerini ifade edebilmeleri çok önemlidir. İşte bu toplumla kaynaşma ve itilmişlikten kurtulmanın bir aracı da spordur (3).

Dünyada engellilerin spor faaliyetlerine katılmaları çok eskilere dayanmamaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra rehabilitasyon kavramında ve

engellilere bakış açısında önemli değişiklikler olmuş ve her türlü toplumsal etkinliğin içinde engelli kişilerin de yer alması gerektiği ortaya çıkmıştır. Kısa sürede çok geniş bir ilgi ve heyecan odağı haline gelen sportif faaliyetler bu dönemde gelişerek para olimpik organizasyon düzeyine erişmiştir (4).

Ülkemizde gecikerek başlayan engellilerin sportif etkinlikleri, Özürlüler Spor Federasyonu'nun kurulmasından sonra hız kazanmış ve kısa zamanda önemli aşamalar gerçekleştirilmesine rağmen yeterince kitleselleşmemiştir (4).

Sporun engellilerin yaşamındaki yeri yadsınamaz. Spor aracılığıyla engellilerin çevrelerindeki kişilerle ilişkileri düzenlenir, paylaşma, özveri duyguları daha gelişmiş ve kendilerine güvenleri artmış olacaktır. Engellilerin kendi aralarında ve engelli olmayanlarla işbirliği, iletişim ve paylaşım içerisinde olmaları, birlikte oyun oynamaları, sosyal etkinliklere birlikte katılmaları gerçekleşmiş olur (5).

Sporun engelliler üzerindeki bu etkisini sosyolojik açıdan ifade etmek gerekirse bu olguya sosyalleşme veya toplumsallaşma diyebiliriz. Bireylerin diğer insanlarla etkileşimini, içinde yaşanılan gruba veya topluma üye olma sürecini anlatan bu kavram gerçekte tüm bireyleri doğumda ölümüne kadar etkileyen önemli bir sosyal süreçtir.

Spor sosyalleşme ilişkisi bağlamında önemli bir problem alanı da sporun bireylerin sosyalleşmeleri üzerindeki etkisidir. Konuyla ilgili araştırmalar sporun etkili bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

Ancak, bu tür bir problemin engelliler açısından yeterince araştırılmadığı görülmektedir. Bu araştırma bu eksiği kapatmaya yöneliktir.

Bu araştırma, düzenli ve sistemli olarak spor yapan bedensel engelliler ile spor yapmayan bedensel engellilerin sosyalleşmelerine sporun etkisini araştırmak ve bundan çıkacak sonuçları değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede araştırmanın temel problemi şöyle ifade edilebilir. Spor yapmak engellilerin sosyalleşmesi üzerinde etkili midir? Etkili ise bu etki hangi alanlarda yoğunlaşmaktadır?

2.GENEL BİLGİ

2.1. Sosyalleşme Kavramı

Sosyalleşme kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizmadır(6). Sosyalleşme, bireyin biyolojik kökenli içgüdülerinin, toplumdaki geçerli değer yargıları ve davranış kalıpları içine yerleştirilmesini sağlayan bir toplumsal öğrenme ve uygulama sürecidir. Sosyalleşme, toplumsal yapıdan ve yaşam deneyimlerinden etkilenir. Sosyalleşmeye bireyin kendi özünü toplumun yaşam düzeneklerine uyarlaması sürecidir de diyebiliriz(7).

Bireyler, içinde doğdukları toplumun kuşaktan kuşağa geçirilen kültürünü, sosyalleşme süreci içinde öğrenme yoluyla elde ederler. Sosyalleşme başkalarıyla olan ilişkileri aracılığıyla bireye, iyi-kötü, doğru-yanlış gibi toplumun yargı ölçütlerinin diğer tüm değer, kural ve normların toplumca kabul edilebilir tutum ve alışkanlıkların, becerilerin iletilmesi sürecidir. Sosyalleşme, ilk psiko-sosyal çevre olan ailede başlar, ailede ve çevrede gerçekleştirilir. Ailedeki sosyalleşmenin en önemli belirleyicileri anne-baba davranışları olup, ruhsal özelliklerin büyük çoğunluğu aile içinde kazanılır. Kişiliğin gelişmesinde, kişilik yönelimlerinin ve savunma mekanizmalarının oluşmasında sosyalleşmenin genel çerçevesini ve ortamını aile çizer, ikincil gruplar ise, bu genel çerçevenin içini ayrıntılarla doldurur. İkincil gruplar çocuk ya da gencin, sokak gibi örgütlenilmemiş çevresi olabileceği gibi, örgütlenilmiş çevresi (yaygın eğitim ortamı) de olabilir. Yaygın eğitim ortamında insan ilişkileri ve etkileşim daha zengin ve yoğun olarak gerçekleşecektir. Davranışın kültüre bağımlı bir görecelik taşıması nedeniyle gençlerin uyumsuz olarak görülen bazı davranışlarının söndürülerek, bu ortamda yeniden koşullandırma ile uyumlu davranışa dönüştürülmesi olasıdır (8).

Birey çevresini etkilediği gibi çevresinden de etkilenen bir varlıktır. Bu etkileşimde özellikle birey açısından toplumun davranış kalıpları (yapma, duyma, düşünme) öğrenilmektedir. Bu öğrenme sonucu ortaya çıkan, bireyin ait olduğu topluma uyumu sosyalleşmenin, yeterli düzeyde geliştiğini gösterir. O halde sosyalleşme, insanın tecrübelerinin ışığında kişiliğin doğal yapısı ile yaşadığı toplumun sosyo-kültürel değerlerini yaşamı sırasında içselleştirdiğini ve insani kişiliğinin farkına

vardığını bunun yanı sıra anlamlı toplumsal görevlerle yaşamak zorunda olduğunu toplumsal çevreye uyumunu sağlayan süreçtir (9).

Sosyalleşme toplumsal ve bireysel yaklaşımlara bağlı olarak iki şekilde ele alınır. Toplumsal açıdan sosyalleşme bireyin kültürü öğrenerek içinde yaşadığı organize yaşam biçimiyle uyumasıdır. Bireysel yaklaşıma göre ise sosyalleşme; kişinin doğuştan getirdiği potansiyel birikimi toplum içerisinde artırması ve geliştirmesi sürecidir (10).

Sosyalleşme kavramıyla değerlerin ve normların içselleştirilmesini ve özellikle öğrenilmesini anlıyoruz. Söz konusu toplumda önemli olan ve genellikle gençlerin beklentilere ve normlara uygun davranmalarını sağlayan sosyal rollerin ve davranış örneklerinin benimsenmesini, bu rollere uyulmasını ifade eder. Ayrıca sosyalleşme, bir sosyal gruba ve topluma kabul edilmek için gerekli olan değerlerin, normların ve davranış örneklerinin içselleştirilmesini de içerir. Klas Heinemann, sosyalleşmenin dört boyut içerdiğini belirtir(11).

Normatif uygunluk:

Sosyal rollerin, tekniklerin, sembollerin, normların ve değerlerin içselleştirilmesi ve onaylanmasıdır(11).

Toplumun normatif düzeni normlar ve değerler tarafından sağlanır. Normlar sosyaldır sosyal süreçler ve ilişkiler için düzenleyici öneme sahiptir. Fakat normlar sosyal örgütlenme dışında ve özel bir sosyal sisteme uygulanabilen ilkeleri ifade etmez. Değerler ve normlar, örüntü anlamında sosyal ve kültürel sistemlerin bağlantı ögesidir. Sosyalleşme, bireyin bir sosyal gruba katılması olgusudur. Birey; bir gruba girerken o grupta geçerli olan sosyal normları, o grup içinde girişte ve ileride alacağı rolleri, ulaşacağı sosyal mevkileri, bu rol ve mevkilerin kendisinde beklediği davranış, beceri ve inançları öğrenip benimsemek durumundadır(12).

Ben kimliği:

Sosyal çevrenin gerekleri, arzuları, idealleri ve deneyimleriyle toplumla iletişimi ve karşılıklı etkileşimi bozulmadan kişinin bireysel özelliklerinin bağdaşması diyebiliriz.(11).

Sosyal kurallar herkes için aynı olan ortak değer donanımından kaynaklanmaları yüzünden uyumlu bir karakter gösterirler. Bu nedenle de yasal olarak görülürler. Fakat bireyler, sosyal sistemin kültürel yoldan elde edilen kuralları ile kendi

gereksinimleri arasındaki bütünleşme veya çakışma yüzünden de bu uyumu gösterirler. Böylelikle içselleştirilmiş değerler yasal rol beklentileriyle uyum sağlamayı sağlayan bir kişisel güdülenmeye yol açar (13).

Ben kudreti:

Bunu Heinemann bağımsız olarak davranma yeteneği olarak adlandırmaktadır. Bir başka deyişle sosyal normların esnek kullanımı ve irdelenmesi söz konusudur.

Dayanışma:

Dayanışma “ben-kimliği” ve “ben- kudreti”nin başka insanlar karşısındaki yükümlülüklerle bağlantı içinde olmasıdır.

Sosyalleşmenin toplumsal davranış talepleriyle belirlenmiş olan ve yukarıda gösterilen dört boyut arasındaki dengeyi hiçbir şekilde sonsuz olarak sabit tutmayan bir amacı vardır(11).

Sosyalleşme kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesi ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizmadır. Bir çocuğun sosyalleşmesini sağlayan araçlar, ailesi, komşuları, oyun arkadaşları, okul arkadaşları, öğretmenleri ve kitle iletişim araçlarıdır (14).

Sosyalleşme tek yönlü bir olgu değildir; daha çok karşılıklı olarak insanlar arası etkileşimi ve böylece değerlerin, normların, davranış örneklerinin ve rol sistemlerinin değişimini ifade eder. Sosyal yetenek insana içselleştirilmiş değerler doğrultusunda beklentilere ve normlara uygun davranması olanağını verir. Ancak hem insanı kendine karşı hem de az ya da çok içselleştirilmiş değerlere, normlara, davranış örneklerine ve sosyal rollere eleştirel bir uzaklığı da içerir. Sosyal yeterlik pek çok birine bağlı özelliklere, yeteneklere ve beceriye dayanır. Sosyalleşme sosyal sistemin ve toplumun sürekliliği için vazgeçilmez bir önem taşır(11).

2.2.Sosyalleşme İle İlgili Kuramlar

Sosyalleşme sürecini açıklamak üzere birçok kuramlar geliştirilmiştir. Bunların bir kısmı toplumumuzdaki normal çocuklar üzerinde yapılan araştırmalardan, diğer bir kısmı normal olmayan çocuklar üzerinde yapılan birtakım gözlemlerden, bazıları laboratuvar koşullarında çocuklar ve hayvanlar üzerinde yapılan deneylerden ve diğer bazıları da ilk çağlara ait taşlar üzerinde yapılan incelemelerden ve farklı kaynaklardan elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur (15).

2.2.1. Sosyal Rol Kuramı

Rol-statü kavram çifti yapısal fonksiyonalist yaklaşımın geliştirdiği en önemli kavramlardandır. Rol kavramı öncelikle Amerikalı sosyolog Ralph Linton tarafından kullanılmıştır. “Toplumların fonksiyonlarını yerine getirmesi, bireylerin ya da grupların karşılıklı davranış örüntülerine sahip olmalarına bağlıdır. Bu örüntüler içinde en önemli yeri statüler tutar. Statü soyut olarak belli bir kalıba sahip bir pozisyon demektir. Bir birey çeşitli statülere sahiptir. Bir bireyin statüsü ise sahip olduğu bütün statülerinin toplamıdır. Böylece statü, bireyin toplum içindeki yerini belirler. Rol, statünün dinamik tarafıdır. Birey, statüsünün hak ve görevlerini yerine getirmeye başladığı zaman bir rolü yerine getirmektedir. Rol ve statü birbirinden ayrılmaz. Statü ve rol karışımı, bir bireyin toplumda yerine getirmesi gereken tutum ve davranışları belirler. Dışarıdan bir karışma ve etkileme olmadığı zaman, bireyler statü ve rollerine uyum sağladıkları oranda, sosyal fonksiyonlarını daha iyi yerine getirirler (13).

Statünün dinamik ya da davranışsal yönüne rol denir. Başka bir söyleyişle; bir statüye sahip bulunan kişinin, statüsüne uygun olarak yapmasının beklendiği davranışlar bütünüdür. “Birbiri ile ilişkili birtakım davranış kalıpları, bir toplumsal işlev çerçevesinde toplandığında bu birleşime rol denir (16).

Rol kuramındaki kilit kavramlar “statü” ve “rol” kavramlarıdır. Basit anlamıyla statü, bireyin toplumda aldığı yer ya da durumdur. Bireyler yaşlarına, dinlerine, cinsel durumlarına göre toplum içinde değişik konumlara sahiptirler. Bu konumların her birinin içerdiği davranış kalıpları ise bireyin toplumdaki rollerini anlatırlar. Buna göre rol, yalnızca bu davranış biçimlerinin bilinmesi değil aynı zamanda da değerlerin, duyguların kültür içinde biçimlenmesidir. Örneğin, iyi bir asker yalnızca komutanının emirlerine uymakla kalmaz aynı zamanda da bunun, askerce bir duygu olduğunu bilir. Roller, davranışları ya cinsellik yaş vb. durumlar içinde genel olarak etkilerler ya da bir beyzbol takımının kalecisinin durumunda olduğu gibi özel olarak etkilerler. Roller birey ile toplum arasında bir köprü görevi yapmaktadırlar. Rol, bireye içinde bulunduğu konumda kendisinden ne beklendiğini anlatır. Böylece birey toplumda gerekli tutum ve davranışlara sahip olmaya yönelir. Ayrıca roller, toplumda önceden var olan beklentilerin somutlaşmasını sağlarlar. Örneğin, bir hastanedeki doktorların, hastabakıcıların, fizyoterapistlerin ve öteki görevlilerin hak ve ödevleri bireysel durumlar göz önüne alınmaksızın belirlenmiştir (15).

Bireylerin birbiriyle işbirliği yapabilmeleri, tümü için aynı anlama gelen kanılar, tutumlar, düşünceler, el kol hareketleri, dil gibi ortak bir takım simgelere sahip olmaları ile olanaklıdır. Ama bu da yeterli değildir. Ayrıca onlar hem kendilerinin hem de başkalarının konumlarını, kendilerinin ve diğer insanların rollerini bilmek zorundadırlar. Öğretmen-öğrenci, berber-müşteri, komutan-er, dişi-hasta, gibi ilişkilerde bunun gereğini açıkça görmekteyiz. Bunların her biri diğerine karşı sorumluluğunu diğerinin de kendisine karşı sorumluluğunu bilmelidir. İnsanlar toplum içinde genellikle çok karmaşık ve değişik rollere sahiptirler ve bunlar birinden diğerine sürekli değişebilmektedir (15).

Sosyal rol, sosyal statüye, hatta sosyal pozisyona uyum sağlayabilmek için takip edilen yol, yapılan faaliyettir. Rol, bireyin toplum içindeki davranışlarının görünen yanı olduğuna göre, kişiliğinde simgesi olabilir. Sosyal statü ve sosyal rol, insana üstün kişilik, otorite, bazı haklar, sosyal ve kültürel mükâfatlar kazandırır. Diğer bir ifade ile sosyal rol, toplumda bireylerin bulunduğu sosyal statü ile gelen ve elde edilen hak ve ödevlerdir (12).

Statü bize, başkalarıyla karşılaştırıldığında, kişinin sosyal yerinin neresi olduğunu anlatır. Oysa sosyal rol bize kişinin ne yaptığını anlatır. Sosyal rol ne geçicidir ne de kurgusaldır. Sosyalleşme sürecinde öğrenilir. Kişinin katıldığı çeşitli gruplarda oynanır ve sosyal kişiliğinde içselleştirilir. Sosyolojik bakış açısından, sosyal kişilik, bireyin oynadığı tüm rollerin toplamıdır. Kişiler toplum içinde pek çok değişik statüye aynı anda sahip olabilirler. Örneğin bir kişi hem annelik hem öğretmenlik hem de bir vakıf başkanlığı statüsüne sahip olabilir. Her birine bağlı olarak da elde etmiş olduğu haklar ve sorumlu olduğu görevler bulunmaktadır. Konuya sporcu açısından baktığımızda bir kişi hem sporcu, hem öğrenci hem de evlat statüsünde olabilir. Sporcu statüsüne bağlı olarak, toplumda örnek insan davranışları sergilemesi, antrenmanlarına düzenli devam etmesi, müsabakalarda kendinden beklenen teknik, taktik ve performansı sergilemesi gibi görevleri vardır. Bunun yanında da spor alanlarını kullanması, spor malzemelerinin kulübü tarafından karşılanması, genel giderlerini karşılayacak bir miktar para alması gibi hakları vardır. Öğrenci olarak ise uygun davranışlar göstermesi, uygun kıyafet giymesi, derslere devam ve çalışması gibi görevleri bulunmakta bunun yanında da okulun araç gerecinden yararlanma, yol, sinema, tiyatro vb durumlarda indirimli ödeme yapma gibi haklara sahip olmaktadır (14).

Rol kuramına göre sosyalleşme süreci bir çocuğun, bir konumlar sistemi içinde nasıl işlevselleştiğini açıklamaktadır. Çocuk konumları nasıl tanır, beklentilerini ve uygun değerleri nasıl öğrenir, içselleştirir ve bunlara bağlı rolleri kendisi için nasıl uygun duruma getirir? Ancak sosyalleşmenin bu kuramı insan davranış kuramını tümüyle içermez. Burada da görüldüğü gibi rol kuramı, çocuğun, kümenin üyesi olma sürecini genel anlamda açıklamaktadır. Özel bireysel ilişkiler, bu ilişkilerdeki özel kanılar, tutumlar, duygusal ise genellikle söz konusu kuramın dışında kalmaktadır. Gerçekte her birey kendi rolünü kendisine özgü kalıtsal özellikleriyle, deneyimleriyle kendine özgü bir biçimde oynar (15).

2.2.2.Sosyal Öğrenme Kuramı

Öğrenme sürecinin temeli yaşantılara dayanır. Öğrenmeden söz etmek için davranış değişikliğinin gerçekleşmesi gerekmektedir. Buna göre öğrenme, yaşantılar aracılığıyla davranış değiştirme olarak tanımlanabilir (17).

Öğrenme kuramı, bireyin davranışları, hareketleri, sınırlı sayıda içsel hareketlerden ayrı olarak koşullandırıcı deneyimlerin ürünüdür. Öğrenme ve davranış kuramına göre bireyin toplumdaki kültürü öğrenme yolu ile edindiği, bunu davranışlarına yansıttığı ve kendinden sonraki toplumu da bu yolla etkilediği görüşü benimsenmiştir (18).

Öğrenme kuramı değişik boyutlarda birtakım eleştirilere maruz kalmış olmakla birlikte üzerinde büyük ölçüde anlaşmaya varılmış bazı ortak noktalara da sahip bulunmaktadır. Öğrenme kuramı psikologlarca geniş anlamda eğitim yönetiminden kaynaklanan tüm davranışların (motor, zihinsel, toplumsal) uygulanışı olarak kullanılmaktadır. Yalnız olgunlaşma ile ilgili gelişmeler bunun dışında tutulmaktadır. Sosyalleşme öğrenmenin, insanoğlunun sosyal davranışlarını ilgilendiren yönüyle sınırlandırılmaktadır. Aynı düşünce ve kurallar, insandan daha alt derecede olduğu kabul edilen hayvanlar içinde geçerlidir. Çünkü öğrenme kuramı, fareler, köpekler ve öteki hayvanlarla yapılan deneysel çalışmalardan çıkarılmış sonuçlara dayalı savlar üzerine temellenmiştir. Bu çalışmalarda küçük çocuklar da genellikle araştırma denekleri olmuşlardır (15).

Sosyal öğrenme kuramı, insan davranışlarında çevrenin ya da durumun göz ardı edildiği düşüncesinden doğmuş bir kuramdır. Bu kurama göre insan davranışlarında

bireyin içinde bulunduğu durum ya da ortam önemlidir ve durum diğer kişilik kuramlarında dikkate alınmamıştır. Bireyin psikolojik işlevleri çevresel ve kişisel belirleyicilerin etkileşimiyle açıklanabilir. Bu kuramda gözleme dayalı ya da model olarak öğrenme ve sosyal pekiştirme önemli iki kavramdır (19).

Öğrenme kuramı araştırmacıları genellikle davranışı, ölçülebilir etki ve tepkiler içinde görmeyi bir yana bırakarak onların ilişkili olduğu kuralları bulmaya yönelirler. Onlar bir öznenin yeni etkilere önceden oluşturulmuş oldukları tepkileri nasıl yeniden gösterdiklerini ve yeni tepkileri nasıl geliştirdiklerini açıklamaya çalışırlar. Buna göre birincisi genelde koşullanmayla, ikincisi ise pekiştirmeyle açıklanmaktadır. Ancak ikincisini birbirinden kesin çizgilerle ayırmak oldukça güçtür. Yıllar önce, Sovyet psikolog Pawlow ve Amerikan psikolog John B. Watson tarafından yapılan iki ünlü deneyle koşullanmaya ilişkin önemli açıklamalar yapılmıştır. Bunlardan Pawlow'un deneyinde denek bir köpektir. Köpek, kendisine yiyecek verildiğinde salya salgılamaktadır. Yemeğin verilmesi sırasında zil çalınmaktadır. Bu eylem birçok kez yinelenir. Bir süre sonra yine zil çalınır ancak bu kez yemek verilmez. Ama köpek yine de zilin sesini duyduğu anda salya salgılamaya devam eder. Watson'un deneyi de daha az titizlikle yapılmıştır. Ancak uygulanan yöntem ve varılan sonuç yine aynıdır. Bu deneyde denek bu kez bir çocuktur. Çocuk ansızın yakından gelen oldukça yüksek bir ses duyar, korkar ve ağlar. O sırada Watson çocuğa bir beyaz fare gösterir. Çocuk fareye dokunduğu an ensesine çelik bir çubukla vurulur. Bu eylem birkaç kez yinelenenlikten sonra çocuk fareyi her gördüğünde ürker ve korkudan adeta çılgına döner. Çocuk her yeni uyarıya eski tepkiyi her defasında yeniden gösterir (15). Davranışsal yaklaşım ise daha mekanik bir açıklamaya başvurur ve öğrenmenin herhangi bir algılama ya da anlayış (bilişsel/zihinsel süreç) gerektirmeden otomatik olarak oluştuğunu savunur. Bu görüşe göre koşullu uyarıcı ile doğal uyarıcının zaman içinde bir birine yakın olması koşullamanın temelini oluşturur. Zamanda yakınlık iki uyarıcı arasında da otomatik olarak bir çağrışım ilişkisi kurulmasına yol açar ve iki uyarıcı beraber tekrar edilince ilişki pekiştirilir (20).

Pekiştirme yoluyla öğrenme, yeni tepkilerin geliştirilmesini ve zorlamanın azalması fikrini açıklar. Bunun için dört koşuldandır söz edilmektedir. Bunlar, güdüler, imler, tepiler ve ödüllerdir. Bunlar gerilim ve yaratma güdülerine sahip olan çocuğun etkilerine öncülük ederler. Örneğin, çocuğun anne ve baba sevgisini istemesi bir güdü,

anne ve babanın kendisiyle oynamalarının farkına varması im (cue), çocuğun onlarla oynaması tepisi ve onların sevgisini kazanması ödül olarak değerlendirilebilir. Ya da örneğin, bir çocuğun şeker yemeye istekli olması güdü, büyükbabasının ayak seslerini duyması im, koşarak ona doğru gitmesi tepisi, büyükbabasının verdiği şekeri yemesi de ödül olarak adlandırılabilir. Her iki örnekte de çocukların önceki güdüsü güçsüzleşmiş ve çocuklar, etkinliklerini sürdürebilecek yeni davranış biçimleri geliştirmişlerdir (15).

Sınama yolu ile yakalanan doğru tepki veya davranışlardan sonra pekiştirme süreci başlar. Buna etki ilkesi de denilmektedir. Bu etki ilkesine göre, başarının ödüllendirilmesi ödüllendirilen o davranışın pekiştirilmesine yardımcı olurken, buna karşılık başarısızlık durumunda verilen cezaların, başarısızlığa götüren davranışı pekiştirme ve yineleme eğilimini artıracakı belirtilmektedir. Pekiştirme ile oluşan öğrenme (21).

Sosyalleşmenin açıklamasında başvurulan anahtar kavramlardan biri de öykünme (taklit) dir. Öykünme, öğrenme sürecinin sonucunda ortaya çıkan verili koşullar altında oluşan bir tepki biçimi olarak açıklanmaktadır. Kendi güdülerinin gücünü azaltmak isteyen çocuk, öteki insanların davranışlarına öykünür. Öykünme davranışı ya başkalarının davranışları aynen alınarak ya da uydurularak gerçekleştirilir. İlk başta çocuklar öteki insanların imlerini izlemekle birlikte onların davranışlarını olduğu gibi öykünürler. Örneğin, bir asker gibi yürümeyi, selam vermeyi öğrenen çocuk, annesinin hoşuna gittiği için öyle yaptığını, annesinin zevkleriyle ilgilendiğini bilemez. Öteki bireylerin davranışlarını aynen yineleyen çocuk yeni davranışı yalnız öykünme deneylerle öğrenir. Örneğin, yetenekli bir tenisçiyi izleyen çocuk, bu izlemenin ardından uygulamaya geçerek geri konumda topa nasıl vuracağını öğrenir. Öykünmenin her iki biçiminde de ödüllendirilen davranışlar güçlenir, engellenenler ise ortadan kalkar. Öykünmede ödüller fiziksel hoşnutluk doğuranlardan farklı, belki de onlardan daha üstün bir öz uyum sağlayabilirler (15).

Öğrenme kuramı, araştırmacıların yaptıkları çalışmalarla büyük ölçüde eksiksiz ve rol kuramı ile psikanaliz kuramından daha gelişkin bir duruma getirilmiştir. Örneğin, bir güdünün derecesini ölçmek ya da bir uyarıcının akışını düzenlemek genellikle olanaklıdır. Öğrenme kuramı, hayvanlar, çocuklar ya da yetişkinler üzerinde yapılan kısmen basit araştırmalarla aydınlanmıştır (15).

2.2.3.Psikanaliz Kuramı

Psikanaliz 1885 ve 1939 yılları arasında Sigmund Freud tarafından ortaya atılmış ve geliştirilmiştir. Nevrotik hastalarla ilişkilerinden edindiği izlenim ve bilgilerine dayanarak Freud bir tür tedavi yöntemi ve kişilik kuramı geliştirmeye çalışmıştır (22).

Psikanaliz kuramı, insanların duygusal bozuklukları üzerinde yapılan klinik yöntemlerle ortaya çıkmıştır. Bu kuram, davranışsal düzenin gerçekte bütün bireylerde aynı olduğunu, ancak bunların normal ve normal olmayan davranışlar olarak ayrılabilceğini, bir de derece farkı olduğunu savunmaktadır (15).

Freud, sosyalleşme konusunda bireyin kişilik oluşumunu duygusal-güdüsel bir süreç olarak ele almıştır. Bireydeki “alt ben” (id), ”ben” (ego) ve “üst ben” (süper ego) ilişkilerindeki denge kavramına ahlak gelişimini bağlamıştır. Bu durum çocuğun kalıtımsal niteliğinde doğar. Bu durum daha sonra, çocuğun yakın ilişkide bulunduğu anne-baba ve ailedeki diğer kişilerin etkisi ile biçimlenir. Freud, böylece bireyin sosyalleşmesinde kalıtımsal özellikleri temel almıştır. Daha sonra sosyalleşmede çevresel etmenleri de dikkate almıştır. Ama ona göre yine de temel etken, kalıtımsal olan etmenlerdir (18).

Sosyalleşme, psikanalistlere göre oldukça önemli bir gelişme çatisıdır. Bu iç içe girse de gelişme sürecinin belirgin ve kaçınılmaz aşamaları vardır. Buna göre ilk olarak oral aşama vardır. Çünkü çocuk cinsel güdülerini ilk olarak ağız yoluyla doyuma ulaştırır. Bu aşamada o, kendi benini kimliğini başkalarından ayırt etmeye başlar. Bu aşamada çocuk kendisine egemendir. Başkalarıyla yakın ya da uzak ilişkiler kurma konusunda kendisini denetleyebilmekte, ama onun bu yetileri kazanması uzun bir zaman dilimi içerisinde olmaktadır. Sonraki aşama ise cinsellik (phallic) aşaması olarak adlandırılmaktadır. Bu dönem çocuk cinsel organlarıyla oynamaktan haz duyar. Söz konusu dönemin temel olayı çocuğun karşı cinse ilgi duymasıdır. Yani “oedipus” ve “elektra” kompleksleri söz konusudur. Bu dönemde çocuklar yalnızca kendi bedenleriyle ilgilenmekle kalmaz aynı zamanda başkalarının bedenleriyle de ilgilenirler (15).

Sosyalleşmeyle ilgili olarak psikanaliz kuramının önemli bir bölümünü özellikle gelişmenin son aşamasında yer alan “ben” (ego) ve “üst-ben” (süper ego) öğeleri oluşturur. Bu aşamaya gelindiğinde çocuğun cinsel duyguları bastırılmış, enerjisi, onu

aynı cinsteki yakınına bağlamaktadır. “Üstben”, tamamlayıcı bir unsurdur. Çocuğun kişilik yapısı, “altben”in (id) ve “ben”in (ego) kimlik biçiminde bir üstben olarak düzenlenmesiyle üstbenlik oluşur. Üstben, özellikle ölçüleri, çocuğun üyesi olduğu toplumun ve grubun yapısıyla uyuşabildiği zaman sosyalleşmeyle ilgilidir. Bu bağlamda üstben’in rol kuramındaki anlamı da onun, kendi benliğini geliştirmesini, kendi duygu ve davranışlarını dışsal bir açıdan görebilmesini içermektedir (15). Bazı kimselerde üstben çok büyük bir güç kazanır; bu aşırı sosyalleşme durumunda, benin üstben ile id arasındaki denge ve uyumu sağlaması çok güçleşir (23).

Gelişimin bir diğer aşaması da genital (ikinci cinsellik aşaması da denilebilir) olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde çocuk, yeniden uyanan cinsel güdülerini denetlemek zorundadır. Gelişimin normal akışında çocuk, cinsel doyum araçları olarak anne ve babayla pek ilgilenmez. Cinsel güdülerini doyumak için karşı cinsten olan başka insanlara yönelir. Ancak bu dönemde çocuğun sorunlarına yaklaşımı büyük ölçüde içinde bulunduğu ortama ve gelişimin daha önceki aşamalarına bağlıdır. Ergen, o anki yaşamında ya engellenir ya da güdülerini başka çocuklara ve başka yönlere yönelterek doyuma ulaşmaya çalışır. Ya da yeniden güçlenen cinsel güdüler, çocuğun üst benliğinin davranış ölçüleriyle çatışır ve içsel çatışmalara yol açar (15).

2.3.Sosyalleşme ve Kültür İlişkisi

Kültür, belirli bir toplumun üyelerini doğada bulabileceklerinden daha fazla doyum sağlayabilmeleri için, başardığı tüm maddi ve davranışsal düzenlemelerin örüntüsüdür. Toplumun üyesi olarak insanın geliştirdiği tüm bilgi, inanç, sanat, ahlak, adet, yetenek ve alışkanlıklarla toplumsal kuramları kapsar (24).

Kültür; insanın sosyal kalıtım yoluyla elde ettiği maddi ve manevi her unsuru içine alır. “bir topluma özgü toplumsal kurumlarla, zihinsel, sanatsal faaliyetlerin toplamıdır.” “bir topluluğun yaşam biçimidir” (17).

Sosyalleşme bir kültürel çevreye hazırlanma demektir. Kültür insanların edindiği ve türlü yollarla (gelenek, görenek, eğitim, öğretim, hukuk, siyasal kurumlar...) birbirine ve sonraki kuşaklara ilettikleri özdeksel nesnelere bilgi, sanat, hüner ve alışkanlıkla, inanç ve değerleri anlatır. Kültür, insanların toplumsal ve tarihsel gelişim içinde yarattıkları bütün özdeksel ve tinsel öğelerin toplamıdır. Teknik ilerlemenin, üretimin, eğitimin, bilimin ve diğer güzel sanatların belli bir toplumsal gelişme

aşamasındaki düzeyini gösterir. Bu nitelikleriyle kültür, halk yığınlarının etkinliklerinin ürünüdür (25).

Kültür, sosyalleşme aracılığı ile bireyi biçimlendirir. Böylece bir bakıma sosyalleşme, belirli sosyo-kültürel normlara ve beklentilere uyma davranışı meydana getirdiğinden, bir toplumun bütün bireyleri aynı uyma davranışı göstereceğinden, bu bireylerin ortaklaşa sahip oldukları bir ortak kişilik ya da ulusal karakter belirecektir. Bireyin toplumun normlarına uymasının, toplumsal düzenin idaresinin, davranış ve eylemlerinin değer sistemlerine uygun olmasını sosyalleşme sağlar. Sosyalleşme toplum açısından kültürün kuşaklar arasında geçişini ve bireyin düzenlenmiş bir toplumsal yaşam içerisinde kültürece belirlenmiş biçim ve yollara uymasını sağlar (26).

2.4. Sosyalleşme Süreci

Bir olgu olarak bireyin doğuştan itibaren toplum üyeliğini kazanmasında geçirdiği safhaların tümüne verilen addır (27). Gerçekte bu süreç, bireyle çevresi arasındaki iletişim ve etkileşimin sonucudur. Yaşam boyu sürer ve bireye yeni yaşantılar kazandırır. Kişiliğin toplumsal, ahlaksal katmanı olan kişilik sosyalleşme sürecinin ürünüdür. Bireyin ahlaksal değerleri benimseyerek, benliği üzerinde denetim kuran toplumsal bilince sahip olması sosyalleşme sonucudur (26).

Sosyalleşme sürecinin içeriğinin ve biçiminin belirlenmesi öğrenme yoluyla gerçekleşir. Sosyalleşme, bireyi toplumun ve çeşitli grupların bir üyesi haline getiren, değer, tutum ve davranışlarını, kurumsallaşmış normlara uygun olarak tanımlayabilmesine olanak sağlayan bir kültürlenme (acculturation) sürecidir (23).

Sosyalleşme süreci, insana; içinde yaşadığı evren ve toplum hakkında belirli bir anlayış kazandıran, onu yaşadığı topluma bağlayan, toplumdaki diğer insanlarla ilişkilerini ya da yaşamına anlam kazandıran bir işleyiş içerir. Sosyalleşme süreci, bireyin gelişimini, toplumsal yaşama etkin olarak katılımının koşullarını oluşturur (28).

Sosyalleşmenin amacı sosyal yetenektir. Sosyalleşme sürecinde kazanılmış bir dizi özellikleri içine alır. Örneğin sosyalleşme başkalarına ve topluma uyum sağlama, karşılıklı etkileşimde ve iletişimde bulunma yeteneği, kendi davranışlarına dikkat etme, oynadığı rolleri birbirinden ayırma, eleştiri yeteneği gibi. Böylece bir bireyden, kendine özgü kişilik özelliklerinden yola çıkılarak bunların geliştirilmesi ve korunmasıyla sosyal bir kişiliğe ulaşılır. Birincil sosyalleşme kural olarak ailede başlar. Buna karşın ikincil

sosyalleşme bir dizi etki alanlarından ve sosyalleşme kurumlarından oluşur. Bütün bir yaşam boyunca sürer (11).

Bireylerin farklı toplumsal durumlara göre özgünlükler taşıyan sosyalleşme sürecini, toplumsal yapı belirler. Sosyalleşme süreci üzerinde, bireyin toplumsal konumu kadar toplumsal faktörler de etkilidir. Sosyalleşme süreci birey-toplumsal yapı ilişkileri içinde gerçekleşir. Bu ilişkide belirleyici olan, “toplumsal yapı ile bireylerin etkileşimidir”. Birey belli bir yapının içinde doğar bu açıdan bireyin rolü, mevcut toplumsal ilişkiler düzeni (mevcut toplumsal yapı) tarafından belirlenir. Rolü, toplumsal yapı tarafından belirlenen birey, daha sonra, toplumla arasındaki etkileşime göre kendisini belirleyen toplumu da yeniden biçimlendirmeye başlar (28).

2.4.1.Sosyalleşme ve Kişiliğin Oluşumu

Kişiliğin çok farklı tanımları yapılmaktadır. Türkoğlu'na göre kişilik bireyin kendine özgü ve ayırıcı davranışlarının bütünüdür. Kişilik bir insanı diğerlerinden ayıran bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerin tümü olarak değerlendirilir. Yani insanı diğerlerinden ayıran, farklı kılan duygu, düşünce, tutum ve davranışların tümüdür (17).

Kişilik bireyin kültürel ve sosyal çevredeki deneyimlerinin bir ürünüdür. Bir bireyin kişiliği onun davranış örüntüleri, nasıl düşündüğü, duyguları, eylemleri ve değer sistemleri gözlemlenerek anlaşılabilir. Bireysel kişilikler kişinin toplum ve kültürünün yapı ve işleyişini yansıtır. Bir anlamda bireysel davranışları ve ürünlerini inceleyerek kendi kültür kavramımıza ulaşırız. O halde kişilik kültürün öznel görünümleri olarak değerlendirilebilir (10).

Sosyalleşme kişiliğin kazanılmasında temel süreçtir; gerçekten kişilik ve toplum ayrılmaz bir biçimde birbiriyle bağlantılıdır. Birey, toplumdan ve onun kültüründen ayrı olarak var olamaz; toplum ve kültürü de yalnızca bireylerin kişiliklerinde ve davranışlarında gerçeklik kazanır. İnsanın kişiliği ve içinde yaşadığı ilişkiler, onun ruhsal davranışlarını ve bilincini belirler. Nitekim insanın kendi kendisine karşı tutumu, kendi kendisi ile ilgili görüşü ve kanısı, fiziksel, ruhsal ve toplumsal açılardan (özellikle çocukluk döneminde) başkalarının tutumlarından da etkilenir. Demek ki insan kendisini başkaları aracılığıyla da tanır (25).

Kişiliğin oluşumunun ön koşulu ve kaçınılmaz bir ögesi olan benlik de sosyalleşme sürecinde ortaya çıkmaktadır. Benlik bir açıdan bireyin, hem başkalarıyla

paylaştığı, hem de onu çevreden ve başkalarından farklılaştıran ayrıntıların bilincine varması demektir. Benlik bireyin ancak diğer insanlarla ve maddi evrenle ilişkileri yoluyla oluşturabilmektedir (23).

Sosyalleşme, bireyin yalnız kültür unsurlarını algılamasını ve benimsemesini değil, aynı zamanda kişilik ve benlik kazanmasını da sağlamaktadır. Yeni doğan bir çocukta benlik duygusu yoktur, fiziki varlığını bile dış evrenden ayırt edememektedir. Çocuk bir aylık iken çevreden gelen etkiye tepki göstermemekte, iki üç aylık iken bazı yakınlarına gülümsemekle yetinmekte, altı aylık olunca sayıca artan tepkilerini, kişilere göre farklılaştırma yeteneğine sahip olmaktadır (23).

Sosyalleşme bireyin kendisini çevreleyen maddi ve toplumsal varlıklara uyum sağlamak amacıyla çoğu kez bilinçsiz olarak geçirdiği uzun bir süreyi ifade eder. Bu açıdan sosyalleşme, bireyin benlik ve kişiliğini oluşturan temel etkenlerden biri olarak belirmektedir. Belirli toplumsal ve kültürel etkilerin sonucu olarak kişiye dönüşebilen insan, dünyaya bir kişi olarak değil ancak bir kişi olmanın olanakları ve yetenekleriyle gelmektedir. Kişi, evrensel toplumsal özellikleri olan dili, statü ve rolleri, inanç ve değerleri, toplumun diğer kişileriyle paylaşma durumundadır. İşte bu anlamda kişilik, belirli bir insanın tüm değer ve özelliklerini kapsayan bir bütün olarak belirli bir toplumsal ve kültürel çevreyi bireysel düzeye yansıtan karmaşık bir sistemdir (23).

Sosyalleşme süreci doğuştan başlayarak tüm yaşam boyunca süren uzun bir dönemi kapsar. Bu süreç aracılığıyla birey, bir kişilik kazanmaktadır. Başka bir deyişle sosyalleşme, belirli bir toplumun davranış kalıplarını kişiliğine mal ederek o topluma ait bir birey durumuna gelişi olayıdır (18).

2.4.2. Sosyalleşme Sürecinde Eğitimin Yeri

Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istedik değişme meydana getirme sürecidir. Eğitim sürecine giren bireylerde değişimin istenilen yönde olması beklenir (17).

Eğitim; bireyin toplumsal yeteneğini ve en elverişli düzeyde kişisel gelişiminin elde edilmesi için, seçilmiş ve denetimli bir çevreyi özellikle okulu içine alan toplumsal bir süreçtir (16).

Eğitim, geniş anlamda kişinin, toplum değerlerine ve yaşama biçimlerine sağlıklı uyumuna yardım eden bir süreç olarak görülebilir. Sosyolojik anlamda eğitim, evrensel

sosyal süreçler aracılığıyla kültürel kalıtım bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılmasını sağlayan bir sosyalleşme kurumudur. Sosyalleşme bireyin doğumuyla başlayıp ölümüne kadar devam eden bir süreç olduğundan eğitimi belirli dönemlerle sınırlamak olası değildir. Eğitim yaşam boyu devam eder. Okulla, aileyle sınırlı değildir. Bunların dışında fabrikalar, hastaneler, oyun grupları, iş grupları, mahalle, köy, komşuluk grupları gibi sosyal gruplarda devam eder (10).

Toplumsal etkileşme, kişiler ve gruplar arasında buna katılanların davranışını değiştiren herhangi bir ilişkiye verilen isimdir. Çocuk toplumsal etkileşim yoluyla grubun kültürünü kazanır. Herhangi bir toplumsal etkileşme, davranışları eğitimcinin istediği yönde değiştirdiği takdirde eğitimin parçası olabilir. İnsanlar, içinde buldukları duruma uyarlar. Böylece, çağdaş eğitimin geniş bir parçası, içinde öğrenimin yer aldığı uygun durumların düzenlenmesinde oluşur (18).

Durkheim'ın eğitimi, “daha yaşlı kuşakların henüz toplumsal yaşama hazır duruma gelmemiş kuşaklar üzerindeki eylemi” olarak tanımlayışı da bir anlamda sosyalleşmeyi ifade etmektedir. Yalnız birey sosyalleşirken o toplumun istemlerine uyan davranışlar edinmesi gerekir. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar, kişinin sosyalleşmesini zorunlu kılar. Çocuk okuldayken aynı zamanda çevresindeki diğer örgütlü gruplara da girer. Bunlar; örneğin bir kulüp, serbest zaman faaliyetleri ve daha geçici nitelikteki arkadaş gruplarıyla ilgili olabilir. Okulu bitirince işiyle ve yöresel çevredeki tanışıklıklarıyla ilgili yeni bir ilişkiler çevresi içine girer. Bu yüzden yaşamımız boyunca hepimiz, büyük küçük, farklı dayanışma ve düzen düzeylerine sahip pek çok grubun aynı zamanda üyesi oluruz (18).

2.4.3. Sosyalleşme Sürecinde Kitle İletişim Araçlarının Etkisi

İletişim, insanın türsel özelliği olan sosyalleşirliğinin bir yansımasıdır. İletişim, iki nesne arasında gerçekleşen haber, bilgi, düşünce, yorum vb. şeylerin, mesajların alış veriş sürecidir. İletişim, en kısa ve yalın haliyle haberin, bilginin ya da en genel anlamıyla kültürün insan topluluklarına dağıtım olgusudur (29).

Kitle iletişimi, kendi içinde görece az farklılaşmış bir topluluğa yönelik bilgi ve anlam aktarımıdır. Haberleşme, en geniş tanımıyla, bilgi, fikir ve tutumların iletilmesidir (29).

Klasik tanım olan hareketle, kitle iletişim araçları dendiğinde her türlü iletişime olanak sağlamak üzere kurulmuş olan sosyal yapıları, biraz genişlettiğimizde de bu yapılar için gerekli araçları anlayacağız. Medya deyince bir topluma; mesaj ve bilgilerin sağlanması, uzaktan iletilmesi ve kültürel-siyasi pratiklerin güncelleştirilmesi yönündeki üç temel işlevi tamamen ya da kısmen yerine getirme olanağını sağlayan bütün iletişim sistemlerini anlıyoruz (15).

İnsanların biyolojik bir varlık olmaktan çıkıp toplumun bir üyesi olmaya başlamasıyla, toplumda kendinden önce var olan bilgileri, kuralları, değerleri, inançları öğrenmeye başlaması arasında sürekli bir değişme gerçekleşmiştir. Toplumsal değişme olarak adlandırılan bu olgu, bireyin kendisini toplumun bir üyesi olarak kabul etmesiyle geçirilen aşamalarda toplumsal bir süreci, yani sosyalleşme sürecini de başlatmıştır. Toplumsal değişme, kültür olgusuna da etkiler yapmış ve teknolojik gelişmelerin hızla ilerlemesiyle bu değişimlere mutlak bir biçimde katkılar sağlamıştır. Günümüzde çevremiz her şeyiyle beraber bir teknolojik ve elektronik kaplama ile kaplanmıştır. Dünyanın öteki ucunda olan bir olay anında yine dünyanın öteki ucunda olan bir topluma iletilebilmektedir. İnsanlar yeryüzünde olan biten her şeyden günü gününe haberdardır. Mc. Luhan'ın çok bilinen deyişi ile evrenimiz, büyük bir köy durumuna, herkesin, herkes hakkında her şeyi bildiği köysel yaşama biçimine dönüşmüştür. Toplumdaki kültür değişimleri bu teknolojik çağla birlikte olumlu ya da olumsuz gelişmektedir. Bazı ulusal değerlerin yabancı ülke özentisiyle yozlaşması kitle iletişim araçlarından, başka toplumların yaşantılarının görülmesiyle gerçekleşmektedir. Bu olumsuz değişmelerin yanı sıra en çok da olumlu gelişmelerin gerçekleşmekte olduğunu görmekteyiz (29).

Kitle iletişim araçlarının etkinlikleri, kurdukları ve mümkün kıldıkları toplumsal hayatın kalbinde yer alır ve toplumun kendilerine yönelik şartlandırmalarına maruz kalır. Her toplum ancak çeşitli aracılık düzenekleri yoluyla örgütlenir. Kitle iletişim araçları da bu düzeneklerin en önemlileri arasında yer alır ve böylece zaman içinde işlerlik kazanabilir (15).

Bir insan topluluğunun varlığını sürdürebilmesi için sosyalleşmesi gerektiğinden, bunun maddi ve manevi temellerinin toplum üyelerine aktarılması zorunludur. İşte bu aktarım iletişim süreklilik içinde gerçekleşir. Dolayısıyla sosyalleşmede önemli bir yere sahip olan iletişim, aile, okul, eğitim, arkadaş çevresi,

meslek grupları ve kişisel deneyimler kadar önemlidir. Kitle iletişim araçlarının etkisi ülkeden ülkeye farklılık göstermesine rağmen, haber, bilgi sağlama işlevi, sosyalleştirme, güdüleme, tartışma ortamı hazırlama, eğitim, kültürün gelişmesine katkı, eğlendirme ve bütünleştirme gibi yararları vardır (29).

2.4.4. Sosyalleşme Sürecinde Boş Zamanı Değerlendirmenin Yeri

Gunter, boş zamanı değerlendirmenin bir zaman dilimi, bir düşünce biçimi ya da oyun-eğlence türünden bir etkinlik mi olduğunun belirsizliği, onun toplumbilim araştırmalarına konu olmasını tartışılır hale getirmektedir. Bu güçlükler nedeniyle birçok bilim adamı boş zaman analizinin boş zaman denemelerinin test edilmesinde başlangıç noktası olarak alınmasını önermiştir (7).

Yabancı terminolojide bir hastalıktan sonra eski haline gelmek, tazelenmek, yorgunluğu giderek eski iş ve başarısını kazanmak anlamlarına gelen boş zamanları değerlendirme, zamanla insanların yaşamlarında önemli bir yer almıştır. Boş zamanları değerlendirme insanın öz benliğine uygun ve yapmaktan zevk aldığı bir faaliyete katılması ile monoton modern hayat ve yaşam kavgasının sıkıcı havasından sıyrılarak kendisini bulması ve kendi duygularına ortak olacak diğer insanlarla kaynaşarak zevk içinde sosyal bir kişilik kazanmasıdır (8).

Boş zaman (leisure) ve boş zamanı değerlendirme (recreation) aynı anlama gelmeyen iki kavram olup; boş zaman kişinin çalışmadığı, yaşam zorunluluklarının ve biçimsel görevlerinin dışında kalan ve kişinin kendi isteği yönünde harcayabileceği zamandır. Boş zamanı değerlendirme ise boş zamanda yapılan etkinliklerle ilgilidir. “boş zamanı değerlendirme” bu iki kavramın uygulamadaki karşılığı olarak geliştirilmiştir ve kullanılmaktadır (7).

Boş zaman faaliyetinin niteliğini açıklayan uluslararası boş zamanları inceleme grubu şu tanımları vermektedir: Boş zaman faaliyeti, kişinin mesleki, ailesel ve toplumsal ödevlerini yerine getirdikten sonra özgür iradesiyle girişebileceği dinlenme, eğlenme, bilgi veya becerilerini geliştirme, toplum yaşamına gönüllü olarak katılma gibi bir dizi uğraşlardır. Başka bir ifade ile boş zaman, bireyin çalışma saatleri dışında, uykuda geçen zamanın, işe gidip gelme zamanının ve zaruri gereksinimleri için harcadığı zaman dışında kalan ve bireyin istediği gibi kullandığı zamandır (30).

İnsanın öz benliğine uygun ve yapmaktan zevk aldığı toplumsal, kültürel ve sportif etkinliklere katılarak, günlük yaşamın sıkıcılığından kurtulması ve başka insanlarla etkileşerek toplumsal kişilik kazanması olarak açıklanan boş zamanları değerlendirme, ayrıca özünde ödül niteliği taşıyan ancak kazanç amacı gütmeyen doğası gereği toplum dışı da olmayan etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (7).

Boş zaman faaliyetlerinde bulunmak amacıyla bir araya gelen ve ortak heves ve heyecanların paylaşıldığı bir ortamdaki bireylerin, yalnızlık ve gruba katılma, hata yapma korkusundan uzak, hoş görü ve gelişmiş sosyal ilişkiler kurarak sosyal uyumlarını kolaylaştırdıkları görülmektedir. Boş zaman faaliyetlerinde kişi sosyal statüsünü geliştirici veya tamamlayıcı nitelikte kazanabilmektedir. Herhangi bir işte çalışan birey boş zamanlarında herhangi bir spor veya sanat faaliyetine katılmakla belirli bir fonksiyonu yerine getiriyorsa, bu onun toplumdaki statüsünü de yükseltebileceği anlamına gelmektedir (27).

Boş zamanları değerlendirme etkinlikleri toplumdan topluma ve bireylerin gereksinimlerine göreli olarak sürekli bir değişim içerisindedir. Toplumsal yapıda, toplumsal ya da bireysel işlevi yüklenen boş zamanları değerlendirme etkinlikleri, toplumun ve bireyin sosyo-ekonomik değişkenleri ile etkileşim içerisindedir (7).

Çocuk aile, arkadaş grubu, okul ve diğer boş zamanları değerlendirme gruplarında sosyalleşmeyi yaşar. Boş zamanları değerlendirme etkinliklerine katılım gruplarında sosyalleşme içsel ve kalıcıdır. Çocuk için oyun en iyi sosyalleşme ortamı demektir. Çocuğun oyun etkinlikleri esnasında içselleştirdiği kurallar aracılığıyla başkalarına bağlı davranıştan kendine bağlı ahlaka geçebildiğini vurgulamaktadır. Oyun grubunda çocuğun toplumsal ortama uyum sağlayabilmesi için birçok toplumsal ilişki biçimini öğrenmesi gerekmektedir. Oyun ortamı çocuk için birçok davranış biçimini deneyebildiği özgür bir ortamdır (31).

İnsanın gelişmesinde ve hangi alanda olursa olsun mesleki başarısında zaman anlayışının payı büyüktür. Bu, bireyler kadar toplumlar için de böyle gelişmiştir. İş hayatını, sosyal ilişkilerini eğlenme ve dinlenme alışkanlıklarını bu anlayış içinde düzenleyen toplumlar, diğerlerine göre daha fazla gelişmişlerdir. Gelişmiş ülkelerin zaman kullanımı konusunda bilinçlenmiş ülkeler olduğunu söylemek mümkündür. Bu, gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arasındaki en önemli farklardan birisini ortaya koymaktadır. Descartes'te toplumlar ileri veya geri zekâlı diye ayıramayacağı,

ülkelerin gelişme ve zenginlik farklarını, yalnızca zamanı iyi kullanarak planlı ve programlı bir şekilde çalışmalarından ve dinlenmelerinden kaynaklandığını ileri sürmektedir (32).

2.5. Sosyal Bir Olgu Olarak Spor

Spor, sosyolojik açıdan tanımlanması son derece güç bir kavramdır. Bu güçlük, sporun yüklenmiş olduğu anlamların ve araçların çokluğundan, içerdiği çeşitliliğin dinamizminden, kapsamının belirsizliğinden, sporun toplumdan topluma değişen tarihsel gelişiminden ve günlük dilde yaygın biçimde kullanılmasından kaynaklanmaktadır (33).

Spor her şeyden önce birbirinden son derece farklı, değişen, hatta birbiriyle çelişen anlamlar içeren, çok yönlü bir faaliyettir. Bu faaliyete yönelen bireylerin amacı, eğlenmek, dinlenmek ve hoşça vakit geçirmekten, sağlığını korumaya, güçlü olmaya, sosyal bir çevre edinmeye, ya da para kazanmaya kadar geniş ve değişken bir yelpaze içinde yer almaktadır. Profesyonel sporcu için geçimini sağlayan iş, hastanın tedavi, mankenin formunu korumak için katlandığı eziyet, iş adamının gözünde mal, seyircinin psikolojik deşarj yolu, üst sınıfın farklılıklarını koruma, orta sınıfların yukarıya sıçrama arzusu, alttakilerin güç arayış çabası, gencin gençliğinin gereği, yaşlının yaşlanmadığının delili, engellinin kendini ifade etmesi olabilmektedir. Bu amaçlara bakıldığında bile sporun tanımlanması güçleşmektedir (33).

Fişek, sporu şöyle tanımlamıştır. Spor, yapan (sporcu) açısından kazanmaya dönük teknik ve fizik bir çaba; izleyen (seyirci) açısından, yarışmaya dayalı estetik bir süreç; toplum genelince oluşturulan bütün içinde de, yerine göre o toplumun çelişki ve özelliklerini olduğu gibi yansıtan bir ayna (ya da bağımlı değişken), yerine göre onu yönlendirebilen etkili bir amaç, ama son tahlilde önemli bir toplumsal kurumdur (34).

Erkal'a göre, spor, bireyin doğal çevresinin beşeri çevre haline çevirirken elde ettiği kabiliyetlerin geliştiren, belirli kurallar altında araçlı veya araçsız, birey veya toplu olarak boş zaman faaliyeti kapsamı içinde veya tam zamanını olacak şekilde meslekleştirerek yaptığı, sosyalleştirici, toplumla bütünleştirici ruh ve fiziği geliştiren rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur (27).

Spor, kendine özgü kurum ve kuralları olan, yarışma tarzında uygulanan, bazı özellikleriyle oyuna, bazı yönleriyle de işe benzeyen profesyonel faaliyete dönüşmeye elverişli, baskın yönü fiziki efor olan boş zaman aktivitesidir (33).

Spor; saptanmış kurallara göre oyun ya da yarışmadan duyulan haz, bedensel aktivitenin yükseltilmesi ve boş zamanın aktif olarak geçirilmesine yönelik bedensel aktivitedir. Spor sözcüğünün içeriği ve anlamı belirli zamansal tereddüt söz konusuysa, spordaki dönüşümün bizzat kendisine ve parçası olduğu topluma bağlıdır. Spor, sosyal bir yapıdır. O halde sosyal davranışın bir sonucu ve böylelikle de kültürümüzün bir parçasıdır. İnsanların sosyal davranışı ve dili kullanım biçimleri sadece sosyal sınıflara arasında bir ayırım yapmaya yol açmaz. Her sosyal gruplaşmanın söz konusu kavram içeriklerine bağlı olarak kendi sporunu yarattığı düşüncesi mantıklıdır (11).

Günümüzde hızla gelişen teknoloji, insan gücüne duyulan gereksinimlerin giderek azaltmış ve bunun sonucu olarak insanın doğal yapısına uymayan bir yaşam biçimi ile birlikte iş ve sosyal çevreden gelen baskılar, stresler, dolaşım ve solunum sistemleri hastalıklarını, özellikle gelişmiş ülkelerde başta gelen ölüm nedenleri arasına sokan faktörlerdir. Spor çağdaş insanın karşısına dikilen bu tehlikeye karşı dinamik, güncel yaşamın getirdiği streslerden uzak bir ortam yaratarak çözüm getirmekte ve kazandırdığı sağlıklı yaşam biçimiyle de koruyucu tıbbı yardımcı olmaktadır. Sporun bu işlevi yanında kişilerin sosyal ve bireysel karakter gelişimi üzerinde de olumlu etkileri açıktır (14).

Spor belli kurallara göre yapılan bir uğraşı olması nedeniyle, insanlarda, kurallara uyma alışkanlığı ve bilinci kazandırır. Bu açıdan spor, içinde yaşadığımız toplumun kurallarına uyum sağlamamıza yardımcı olur. Önemli bir sosyalleşme aracı olarak işlev görür. Spor kolektif bir uğraş olması nedeniyle, insanlar arası ilişkilerin gelişmesine ve toplumsal katılımın artmasına hizmet eder. Toplumsal katılıma arttırması nedeniyle aynı zamanda özgürlük bilincinin yerleşmesine katkıda bulunur. Spor dengeli kişiliğin gelişmesine hizmet eder. Özellikle fiziksel ve zihinsel açıdan birikmiş enerjinin boşalmasını sağlayarak insanların dengeli bir kişiliğe kavuşmasına aşırılıklardan ve kötü alışkanlıklardan uzaklaşmasını sağlar. Spor kurallarına uygun olarak davranan ve eylemde bulunma alışkanlığı kazandırdığı için insanların dikkatini arttırır (35).

Modern toplumun en belirgin özelliği olan sosyal farklılaşma artan iş bölümü ile sosyal bütünleşme arasındaki uyumun sağlanmasında spor aktif bir araçtır. Toplumun sosyal yapısı içinde uyma ve çatışma modellerinin yanı sıra, huzursuzlukların, sapma davranışların azaltılması ve bunların normlarla ahenkleştirilmesi, gerginliklerin toplum yararına yöneltilmesinde spor önemli faktörlerden birisidir (14).

Görüldüğü gibi spor her ülkede ve her dönemde önemli bulunmuştur ve içinde gerçekleştiğı toplumun sosyal yapısına ve siyasal yönetimine bağılı olarak biçimlenmiştir (14).

Spor, toplum yaşamına çok değişik yollardan girerek, bireyleri doğrudan ya da dolaylı olarak kendisine bağımlı kılmış ve her zaman toplumun ilgisini canlı tutmayı başarmış bir sosyal olgudur. Bu olgu toplumun yaşamında belirli görevler üstlenmektedir. Toplum vazgeçilmez zevklerini, ihtiyaçlarını karşılayarak kendisine bağlayan bu olgu, günümüz dünyasında büyük bir toplumsal kurum olduğunu kabul ettirerek, toplumu çok yakından ilgilendiren belli davranışlar, düşünceler, inanç ve sembeler geliştirmiştir. Her toplumsal kurum gibi, diğer toplumsal kurumlarla ilişki halindedir ve o toplumun hukukundan, siyasetinden, ekonomisinden, demografik kültürel, coğrafi yapısından ve çevresinden ayrı düşünülemez (29).

2.5.1. Sosyalleşme Aracı Olarak Spor

Sporda sosyalleşme ile ilgili olarak yapılan çalışmaların bir bölümü Bandura'nın "Sosyal Öğrenme Teorisi" ele alınarak oluşturulmuştur. Yılmaz, Bandura'nın, tüm davranış türlerinin doğrudan tecrübe edilen pekiştirmenin yokluğunda da öğrenebileceğine inandığını belirtmektedir. Bizler her zaman kendimizi pekiştirerek değil, başka insanların davranışlarını ve bu insanların davranışlarının sonuçlarını gözlemleyerek de dolaylı pekiştirmeler aracılığı ile öğreniriz. Bilişsel süreçlerin, sosyal bilişsel teoride çok önemli bir işlevi vardır. Bizler doğrudan pekiştirme yaşayarak öğrenmek yerine model alma, yani başka insanları gözleme ve davranışlarımız onlarınkine benzetme yolu ile öğreniriz. Bandura'nın edindiğı sonuçlar göstermiştir ki, bizimle aynı yaşta ve cinsiyette olan insanların davranışlarından en fazla etkileniyoruz. Ayrıca statüsü ve prestiji yüksek modellerden de etkilenme eğilimindeyiz. Ayrıca yapılan davranışın tipi de taklit derecemizi etkilemektedir. Basit davranışlar karmaşık davranışlara oranla daha çok taklit edilmektedir (36).

Spor ve sosyalleşme ilişkisinin temelinde her yaştan ve gruptan insanın spora nasıl yönlendirildiği ve buradan edinilen tecrübelerin onun yaşamını nasıl etkilediği soruları yatar. Bu sorular, sporda sosyalleşmenin iki aşamada gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Ön sosyalleşme de denilen birinci aşama, kişinin, bir sosyal davranış alanı olan sporla ilişkiye geçmesi sürecidir. Aile ve arkadaş çevresi, burada aracılık ve öncülük eden temel kurumlardır. Yeni doğan bir çocuk için aile, ilk sosyal yapıyı oluşturmaktadır. Anne ve babanın sporla uğraşması ve boş zaman etkinliklerinde sporun ağırlıklı bir şekilde yer alması çocuklarında spor yapması ihtimalini artırır. Her iki cinsten de aktif olarak spor faaliyetinde bulunan öğrencilerin ebeveynleri, beden eğitimi dersi dışında spor etkinliklerine katılmayan öğrencilerinkine göre çocuklarını spora daha fazla teşvik etmekte ve buna daha çok ilgi göstermektedir (33).

Birey çocukluktan itibaren içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerini yansıtan oyunlar ve fiziksel aktivitelerle birlikte yetişir. Bu oyun ve fiziksel aktiviteler bir yandan bireyin becerilerinin, kişilik özelliklerinin, duygusal yapısının gelişmesini sağlarken, diğer taraftan çevresindeki bireylerin rollerinin, normların ve kuralların farkına varmasına katkıda bulunur. Bunların yanı sıra birey, çevreyle etkileşim, diğer insanlarla ilişki ve işbirliği kurma becerilerini kazanır. Organize sporlar da aynı şekilde bireysel ve toplumsal gelişime katkıda bulunur. Bu bağlamda spor da sosyalleşme sürecinde etkili olan kurumlardan biri olarak görülmektedir (37).

Sporda sosyalleşmenin ikinci aşamasının konusunu; sporda edinilen tecrübelerin kişinin yaşamını nasıl etkilediği sorusu oluşturur. Sporda gerçekleşen bir sosyalleşme yaşamın diğer alanlarında da etkili olabilir mi ya da burada edinilen davranış özellikleri günlük yaşama taşınabilir mi? Uzun müddet bu transferin mümkün olduğu varsayılmış ve bu konudaki yorumlar doğruluğu iyice sorgulanmadan bilimsel bir gerçek gibi benimsenmiştir (33).

Aile spor üzerinde belirleyici bir faktördür. Spor sosyalleşme sürecinde elde edilen bir kazanımdır. Bu ilişkide sporun, belirlenen olmanın ötesinde bir belirleyici olarak da bir rol üstleneceğini unutmamak gerekir. Sosyalleşme sürecinin yoğun olduğu çocukluk ve gençlik döneminde sporun, bireylerin sağlıklı ve mutlu olarak yaşayabilmesinde, verimli olabilmek için bedenen sahip olmaları gereken özellikleri kazanmalarında, dinlenme ve ruh sağlığı ile ilgili beceri ve alışkanlıkları edinmelerinde, toplum içindeki rollerini yapma, başkaları ile iyi ilişkiler kurarak çalışabilmelerinde

önemli işlevler vardır (33). Sosyalleşme araçları olarak, referans gruplarının ve bizim için önemli olan diğer kişilerin çok büyük bir etkisi vardır. Prestij, sevgi duyma, ödül ve ceza bilinçli veya bilinçsiz olarak sporda sosyalleşme sürecini etkilemektedir. Yapılan pek çok çalışmaya göre başlıca sporda sosyalleşme araçları, aile, arkadaş grubu, kardeşler, öğretmenler, antrenörler ve rol modelleri olarak ortaya konulmuştur (36).

Spor toplum yapısına ve yöneticilerin spor politikasına bağlı olarak olumlu ya da olumsuz birikimlere neden olabilir. Toplumsal katılım aracı olarak, kitleler arasındaki işbirliği ve dayanışmayı artırır. Spor belli kurallara göre yapılan bir uğraşı olması nedeniyle insanlara, kurallara uyma alışkanlığı ve bilinci kazandırır. Bu açıdan spor, içinde yaşadığımız toplumun kurallarına uyum sağlamamıza yardım ederek önemli bir sosyalleşme aracı işlevi görür. Spor kolektif bir uğraşı olmak nedeniyle, insanlar arası ilişkilerin gelişmesine ve toplumsal katılımın artmasına hizmet eder. Toplumsal katılımı artırması nedeniyle aynı zamanda özgürlük bilincinin yerleşmesine de katkıda bulunur (35).

Gelişmiş ülkelerde sportif yarışmalar da sosyalleşmenin önemli bir aracı olarak kabul edilebilir. Amerika birleşik devletleri'nde fikir olarak bu eğilimde olan yetişkinler, oyunlu aktiviteler düzenlemekte ve amaç edinmeyi, beceri geliştirmeyi ve ödül alma başarısının önemini vurgulayan spor programlarına katılması için çocuklarını teşvik etmektedirler. Çocuğun temel gelişiminde zaten oyuna sınırsız ihtiyacı vardır. Organize edilmiş sportif oyunlar yoluyla çocukların hem kendi akranları ile bir arada olması sağlanır. Hem de kurallara ve kararlara uyma, yenme ve yenilmeyi hazmetme gibi deneyimler kazandırılır. Ancak bu organizasyonlarda çocuğun insan yönü üzerinde durulmalı sporcu yönü ön plana çıkarılmamalıdır. Böylece çocuk kendi vücudunu tanıma, fiziksel özelliklerinin farkına varma fırsatını elde eder. Kendinden daha çok iyi ve daha az iyi kişiler olduğunu fark eder. Daha az iyi olanları küçük görmemeyi, daha çok iyi olanları takdir etmeyi öğrenir. Bu deneyimler hayatı boyunca farklı koşullarda karşılaşacağı benzer durumlara uyumunu kolaylaştırır (14).

Spor, teknolojik kolaylıklar nedeniyle ortaya çıkan monotonluğa bir alternatif, insan bedeninin sınırlarını zorlayan bir faaliyet ve kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizmadır. Bu nedenle spor yapmak ve çeşitli spor kulüplerine üye olmak gibi sosyal ihtiyaçlar artış göstermektedir. Böylelikle üye olunan kulüpler bireyleri

yakınlaştırarak toplumsal boyutta sağlıklı, huzurlu ve başarılı bir çevrenin oluşumuna katkıda bulunurlar. Spor, bireyin spor kültürü yoluyla çevresiyle kurduğu iletişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Bireyler arasındaki milli duyguyu besleyen ve ortak amaçlara yönelten spor, dünya barışına da olumlu katkılar sağlar (5).

Sporda sosyalleşmede belki de en temel soru; bireyin spora katılımında doğuştan mı yetenekli olduğu yoksa bireyin spora ilgisinin yetiştiği sosyal çevre tarafından mı belirlendiğidir. Spor da sosyalleşmenin gelişimi; bireylerin becerileri, değerleri, tutumları, normları öğrenmeleri ve spor rolleri hakkında bilgi edinmeleri yolu ile doğrudan veya dolaylı olarak sosyal sistemlerin etkisi olur (aile, arkadaşlar, okul, toplum ve medya) ortaya konulanlar sporun ne denli etkili bir sosyalleşme aracı olduğunu sergilemekle birlikte, sosyal sistemlerin gücünü göstermesi açısından önemli bir takım ipuçları sağlayacaktır (36).

Spor faaliyetlerine katılan kişilerden dışa dönük bir kişilik gelişir. Sporla yeni arkadaşlar edinmeyi ve toplum kurallarına uymayı öğrenen bireyler, toplumda da yasalara saygılı ve daha girişken bir kişilik kazanırlar (30).

2.5.2. Kişiliğin Geliştirilmesinde Sporun Yeri

Freud'un kişilik kuramının spor ve fiziksel aktivitedeki görünümü oyundan başlayarak spora doğru giden dizinin incelenmesi olarak ele alınır. Bu dize; oyun-müsabaka- spor şeklinde ifade edilmektedir. Freud; oyun ve spora katılımın nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır:

Engellenme bireyde kaygıya neden olur ve kaygıdan kurtulmanın bir yolu olarak kişi, oyun ve spora katılır. Engellenme, id'in enerjisinin başka bir tarafa yöneltilmesi ve boşalmasına engel olunmasından kaynaklanır. Bu fazla enerjinin toplumsal olarak kabul gören bir tarzda boşaltılması spor ve oyun sırasında mümkün olabilmektedir. Oyun oynayan çocukların davranışları izlenecek olursa, bu davranışlar çocuğun psiko – seksüel gelişim evrelerindeki bir çatışmayı yansıtabilir. Bu sayede çocuktaki sıkıntının kaynağı belirlenir. Dolayısıyla oyun, çocuğun kendi sıkıntılarının üstesinden geldiği, bu sayede hem kendini hem de gerçek üzerinde hâkimiyet kurmayı başarmada bir araç olmaktadır. Bu başat olma isteği çocuğun oyun davranımlarına yönlenmesini sağlar. Çocuk, oyun ve sporda, sürekli gelişen becerileriyle kendi duygusal ve zihinsel kapasitesini sınama olanağı bulur. Oyun ve spor sayesinde çocuk, daha önceleri

hoşlandığı hareketlere geri dönme olanağı bulur. Ergenlik çağındaki bir genç bu dönemde aileden kopma, kimliğini bulma, benliğine egemen olma gibi durumlarla karşılaşır. Ergenin saldırgan dürtülerine hâkim olması ve cinsel dürtülerini bütünleme çabası bir çıkış olarak spora katılımla olabilir. Böylece artan gerilim toplumunda kabul edebileceği bir şekilde sembolik olarak sporla ifade edebilir (19).

Kişiliğin ayrılmaz bir parçası olan benlik tasavvuru, ben neyim ben kimim? Veya hayattan neler bekliyorum? Gibi sorulara verilen cevaplardan meydana gelmektedir. Kişiliğin gelişimi süreci içerisinde oluşan benlik tasavvuru, kişinin kendisini algılamasının, kendisi hakkında düşünmesinin ve toplumsal bir karşılaştırma yapmasının bir sonucudur. Spor, antrenman ve müsabaka yoluyla kişiliği etkiler ve onu yüksek performansa uygun bir hale getirir (33).

Spor çocukluk yıllarında bir oyun biçiminde ortaya çıkarken bir enerji birikiminin boşalmasını sağlayarak aile ortamı dışında bazı ilişkilerin doğmasına neden olur. Özellikle aile ortamında özgürce hareket edemeyen bir çocuk sokakta oyun arkadaşlarıyla bazı şeyleri özgürce paylaşmasını öğrenmeye başlar. Aile ortamına ya da toplumsal ortama uyum sağlayamayan gençler, spora yöneldikleri zaman, psikolojik boşalım nedeniyle, rahatlamakta ve dengeli bir kişiliğe kavuşabilmektedirler. Spor, yeni bir kültür yaratmaya yöneldiği zaman anlamlı olmakta ve bazı içgüdüsel dürtülerin giderilmesine hizmet etmektedir (35).

Psikologlar tarafından yapılan kişilik analizleri, sporcu kimliği olan bireylerde, sporun kişiliği belirleyen etkilerini ortaya koymaktadır. Saldırganlığı, zafer zevki, yorgunluğu, çektiği sıkıntı ve acılar, form kazanma duygusu, sıradan insanlardan daha üstün bir fiziğe sahip olma hissi, antrenmanları ve psikolojik hazırlıklarıyla; ayrıca çalışma mekanları, spor kıyafeti, takımı, kulübü gibi aynı faaliyete yönelen arkadaşlarıyla paylaştığı çok sayıda sembolü olan sporcu, bedeniyle daha özel bir ilişkiye giren bir insandır ve bütün bu faktörlerin kişilik üzerinde önemli etkileri vardır. Sosyalleşme sürecinde sporun üstlendiği rolü en belirgin olarak spora katılımı en yüksek düzeyde olan bireylerde görmek mümkündür (33).

2.5.3. Boş Zamanı Değerlendirme Aracı Olarak Spor

Spor boş zamanları değerlendirmenin bir aracı olarak insanların, endüstrileşme ile beraber açıkça hayat ve iş biçimlerini değiştirmeleri sonucu şehir ve endüstriyel

ortamlara taşınmaları, bir taraftan uygarlaşma ve hayat standardının yükselmesi, diğer taraftan da negatif olarak fiziksel ve zihinsel eksikliklerin ortaya çıkardığı olumsuzluklarını gidermek için önemli fonksiyonlar üstlenmiştir. Endüstriyel ortamda çalışan insanın bedensel olarak yapacağı işin azalması buna bağlı ruhsal sorunların artması onun iş veriminin yükselmesi ve her şeyden önce insan olarak mutlu olabilmesi için farklı etkinliklerle uğraşmasını, dinlenmesini zorunlu kılmaktadır. Sanayi ve şehir ortamında bir işin saatlerce, günlerce, aylarca aynı hareketlerle, duruşlarla ve aynı ortamda yapıyor olması bu zorunluluğu daha da artırmaktadır. Buna ayrıca gürültü, olumsuz, kimyasal etkilere maruz bırakılan ortamlar da etkilenebilir (32).

Spor, boş zamanları değerlendirmenin en kapsamlı, çeşitli ve ilgi çeken alanlarından birini oluşturmaktadır. Spor ve boş zamanları değerlendirme karşılıklı olarak bir birlerini etkilerler. Spor insanların rekreatif gereksinimlerini karşılamada önemli bir hareket alanı sağlarken, boş zamanları değerlendirmede sporun toplumsal yaygınlaşmasında ve sportif başarılar elde edilmesinde önemli roller üstlenmiştir. Spor bu rolünü genellikle herkes için spor veya sağlık için spor gibi etkinlik rollerini yerine getirerek gerçekleştirmektedir (38).

Spor bir boş zaman uğraşısı olarak yani amatörece yapılan şekli ile rekreatif faaliyet özelliği taşımaktadır. Spor meslekleştirerek yani bir iş kapsamı içinde yapan profesyonellerin faaliyeti, boş zamanları değerlendirmenin dışında kalmaktadır. Bu durumda olan bir futbolcunun profesyonel olarak oynadığı futbol için ayırdığı zaman dışında kalan ve tamamen boş zamanlarını değerlendirme amacı ile oynadığı futbol veya başka bir etkinlik, ancak boş zaman faaliyeti olabilmektedir. Bir başka ifade ile spor, insanın emrinde ve hizmetinde olursa boş zaman faaliyeti, eğer insan sporun emrine girerse o zaman da spor bir meslek özelliği taşıyarak boş zaman faaliyeti kapsamı dışında kalmaktadır (32).

Rekreatif bir etkinlik olarak spora ilginin artması çeşitli toplumsal kurumları bu konuda organizasyonlar yapmaya yöneltmektedir. Okullar, spor kulüpleri, çeşitli dernekler ve devlet kuruluşları müsabaka niteliği taşımayan rekreatif amaçlı sportif etkinlikleri düzenlemeye başlamışlardır. Yeni bir takım spor branşları bu organizasyonlarla gündeme gelmeye başlamış, böylece sporun yeni çeşitlerinin artarak rağbet görmesi bir yandan sportif aktivitelerin insanların günlük yaşamının bir parçası haline gelmesine katkıda bulunurken diğer yandan da ortak ilgi ve heyecanların

paylaşıldığı ortamlar yaratarak kişileri yabancılaşmaktan kurtarmakta hoş gördü, gelişmiş sosyal ilişkiler ve sosyal uyum yaratmaktadırlar (14).

Gereksinimlerin doyurulmasında bir kalite standardı tutturmanın yanında sporun tatmin ettiği ve bunlardan ayrı başka gereksinimler de vardır. Elbette bedensel faaliyet sportif aktivitenin temel amacı değildir; birincil hedef de değildir. Ama sportif eylem için zorunludur. Güç, dayanıklılık, çabukluk, beceriklilik gibi bedensel özellikler yanında sağlıklı kalmak, günlük yaşamdaki hareketsizliğin ödünlenmesi, hareket yeteneğinin yarışmalarla ortaya konması, kendini gerçekleştirme ve anonimlikten çıkma, centilmenlik, dayanışma, kendi kendisiyle yarışma, riziko üstlenmeye hazır olma, cesaret, istenç ve bunların başka toplumsal alanlara kaydırılması, yeniden sosyalleşme rehabilitasyon, sosyal engellerin aşılması, çatışmaların sona erdirilmesi, saldırgan içgüdüleri denetleme gibi işlevler, çok az ve bireysel düzlemde de olsa bedensel faaliyetlerde bir kalite standardının oluşturulması açısından önemlidir (11).

Her ülkede toplum nüfusu içerisinde bir grup insan da herhangi bir uzvu dolayısıyla engelli olabilir. Bu gibi kimseler içinde boş zamanların değerlendirilmesi söz konusudur. Boş zamanların değerlendirilmesinin tüm yararları engelliler içinde geçerlidir. Boş zaman sağlayan örgütlerin böyle kişileri dikkate alarak onlara özgü hizmetler ve olanaklar sağlamalıdır. Örneğin gelişmiş ülkelerde kamplara tekerlekli sandalye ile çocuklar getirilmekte ve çeşitli sportif yarışmalar düzenlenmektedir (30).

2.6. Engel ve Engelli Kavramı

Bireyin yaşadığı sürece, yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak oynanması gereken roller vardır. Birey yetersizlik yüzünden bu rolleri gereği gibi oynayamaz durumda kalırsa buna “engel-özür” denir (39).

Engel, bedensel, anlıksal ya da davranıştaki bir bozukluk ve başarıyı güçleştiren her tür yetersizliktir. Engel bir küme özelliği olmayıp bireysel bir durumdur. Engel, bir yetersizliğin etkisini, bu yüzden bireyin, toplumun kendisinden beklenenden daha düşük bir başarı düzeyinde kalmasını belirtir (40).

Birey belli bir durumda yapması istenilenleri yetersizlik yüzünden yapmazsa engele dönüşür. Örneğin işitmesinden ötürü yetersiz duruma düşen yani işitmeyen konuşmayan çocuk, okulda, sınıfta, sosyal hayatta, sözlü iletişime dayalı rolleri istediği

gibi yerine getiremez, oynamak istediği roller ona verilmez, yetersizliği önüne engel olarak çıkar ya da çıkarılır (39).

B.M. Genel kurulu'nun İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'ne ek 3447 no'lu ve 09 Aralık 1975 tarihli "sakat kişinin hakları bildirisi"nin 1. Maddesi engelliği şöyle tanımlar: "normal bir kişinin kişisel veya sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri bedensel veya ruhsal kabiliyetindeki kalıtımsal ya da sonradan olma herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlara engelli denir" (1).

Ege ise kişinin bedensel, zihinsel ve ruhsal yetenek veya özelliklerinden bir kısmını sürekli olarak yitirmesine ve normal yaşamın gereklerine uymama durumuna sakatlık ve böyle kişilere sakat denir şeklinde tanımlanmıştır (3).

Engel kavramı sadece bireyi ilgilendirmez. Çünkü engelli biri sosyal ortamda sürekli başka engellerle karşılaşır. Okulda, cadde de ve spor alanlarında karşılaşır. Dolayısıyla engel bir sosyal sorun olmasından dolayı toplumun da bir sorunu durumuna gelir. Çünkü bireyler çok değişik nedenlerden ötürü engelli hale düşebilmektedirler (39).

Dikkat edilecek olursa yapılan tanımlarda farklılıklar olmasına rağmen bazı ortak özellikler ortaya çıkmaktadır. Bu ortak noktalar bireyin yapısında doğuştan ve sonradan meydana gelen dıştan gözlenebilen veya gözlenemeyen değişikliklerin yetersizlik sonucunu doğurmasıdır.

2.6.1. Bedensel Engelli

Olağan günlük yaşam olaylarını aksatacak ya da güçleştirecek ve çocuklarda olağan okul programlarında ilerlemesini engelleyecek ölçüde bedensel engeli olan kimse. Bu küme içinde şu gibiler yer alır: yürüme, derslikte oturma ya da öğrenmek için gerekli olan araçları ve gereçleri kullanma yeteneğini önemli ölçüde kısıtlayan kas ya da sinirsel – kassal engelleri olan çocuklar. Geçici ya da sürekli güç, canlılık ve çeviklik eksikliği yüzünden okulda gezinme, oturma ve elleri kullanmasına etki yapan iskelet bozuklukları bulunan çocuklar (40).

Bedensel engellilik, insan yapı ve biçiminin fiziksel yönlerinde herhangi bir bozukluk veya eksiklik oluşturarak yine onun bedensel yeteneklerini engelleyen veya bütünüyle kaldıran engellilik türüdür. Örneğin görmeyen gözler, işitmeyen kulaklar,

konuşma bozuklukları diğerine oranla kısa bir bacak veya olamayan bir kol, insan yapısının fiziksel becerilerini engelleyen etmenlerdir (41).

2.6.2. Ortopedik Engelliler

1962 yılında yayınlanan özel eğitime muhtaç çocuklar yönetmeliği'nde ortopedik engeli olanlar; “kemik ve mafsalların şekil ve yapısında engel bulunan veya kas gücü gelişimi ve koordinasyonu yahut kontrolünde inhiraflar gösteren kimselerdir” denilmektedir. Örneğin kemik veremi, mafsal romatizması olan çocuklar, çocuk felcinin değişik şekilleri, beyin arızalarında doğan felç ve diğer arızaları bulunanlar olarak tanımlanmıştır (42).

Doğuştan veya sonradan kazanılmış, insan yapısı veya biçiminde fiziksel ve fizyolojik herhangi bir bozukluk ya da eksiklik oluşturarak onun fiziksel yeteneklerini kısıtlayan veya tüm olarak ortadan kaldıran bozukluklara sahip olanlara, fiziksel engelli denir (43).

Çeşitli sebeplerle (hastalık, kaza gibi) kemik, kas ve eklemlerin kısmi veya tam fonksiyonsuzluğu sonucu özürlü duruma düşen kişiye ortopedik engelli denmektedir. El, kol, bacak gibi organlarında arızası, noksanlığı veya her hangi bir bozukluğu olanlara sakat veya kötürüm tabiri de kullanılmaktadır. Milli eğitim bakanlığı ortopedik engellileri, bütün düzeltmelere rağmen iskelet sistemi, kas sistemi, kas ve eklemlerdeki engellerinden dolayı normal eğitim, öğretim çalışmalarında yeteri kadar yararlanamayan kişi olarak tanımlamıştır (41).

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü özel eğitim çalışma grubu raporunda yapılan tanıma göre; “bütün düzeltmelere rağmen iskelet, sinir sistemi, kas ve eklemlerin eğitim öğretim çalışmalarında yeteri kadar yararlanılamayacak ölçüde sakatlanmış olana ortopedik özürlü denir” (44).

Sakatları koruma milli koordinasyon kurulu ortopedik engellileri bütün düzeltmelere rağmen iskelet, sinir sistemi, kas ve eklemleri normal yaşam çalışmalarında yeteri kadar yararlanamayacak ölçüde sakatlanmış olan kişiler biçiminde tanımlamaktadır (45).

2.6.2.1.Ortopedik Engelin Nedenleri ve Sınıflandırılması

Doğumsal Ortopedik Engelliler

Doğuştan ortopedik engelliler, doğumda var olan vücut hareket sistemi şekil ve ya fonksiyon bozuklukları olarak tanımlanabilir. Bu engeller vücut ve hareket sisteminin hemen her bölümünde ortaya çıkar (46).

Çağlar, doğumsal ortopedik engellileri şöyle sınıflandırmıştır:

1. Kalıtım, soya çekim. Bunun daha ziyade kalıtsal köklü metabolizma bozuklukları, organ noksanlıkları fazlalıkları olan ortopedik bozukluklar şeklinde görüldüğü bilinmektedir.

2. Çocuk düşürmek için alınan ilaçlar, gebeliği önlemek için alınan ilaçlar etkili olmadığı zaman gebelik olup sonradanda doğum olduğunda, gebeliği sırasında aldığı ilaçtan dolayı kolsuz ve bacaksız çocuk doğumları görülmektedir.

3. Annenin gebe iken özellikle gebeliğin ilk haftalarında ve aylarında geçirdiği yüksek ateşli hastalıklar. Bu hastalıklarda sakat doğumlara neden olmaktadır.

4. Gebelik sırasında cenini etkileyecek şekilde sadmeler ve incitmeler.

5. Anne babada kan uyuşmazlığı.

6. Annede gebelik sırasında belirgin hale gelen metabolizma bozuklukları ve doğuma yakın geçirdiği hastalıklar.

7. Annenin gebeliği sırasında uyması gereken, beslenme, giyinme, içme, dinlenme ve gezme kurallarına uygun hareket etmemesi sonucu bir dizi engelin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (44).

Bulaşıcı ve Ateşli Hastalılar

Yeni doğan çocuğun ve çocuklukta, gençlikte geçirilen poliomyelitis-çocuk felci, tüberküloz, kemik iliği iltihabı, bel kemiği hastalığı, yüksek ateşli hastalıklar, menenjit, tifo ve merkezi sistemini etkileyecek gribal enfeksiyonlardır. Küçüklükten beliren başlayan romatizma, kalp ve mafsalsal, artelit, raşitizm her çeşit kemik hastalıkları, hemofilia-kanamalar ortopedik engele sebep olmaktadır (44).

Metabolizma Bozuklukları

Metabolizma bozuklukları sonucu bazı ortopedik engellerin oluştuğu bilinmektedir bunlarda vitamin eksikliği sonucu adale bozuklukları oluşmaktadır aynı zamanda kan uyuşmazlığının da ortopedik engele neden olduğu bilinmektedir (44).

Metabolizma bozukluklarının çoğu kalıtsaldır. Annelere göre bazı metabolizma bozuklukları, çocuklarda bazı organ noksanlıklarına, kemiklerin anormal gelişmesine, kemikleşmeye, adalelerde bazı deformasyonlara sebep olmaktadır. Fakat organizmalardaki bu bozukluklara sebep olan vücut biyokimyasında şeker, aminoasit, kireç gibi hayati önemi bulunan maddelerin noksanlığı veya fazlalıkları birçok çeşitli ortopedik engellerin ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadır (46).

Son araştırmalara göre vücuttaki normal metabolizmayı etkileyen ilaçların alınması annenin kanından beslenen çocuklarda bazı organ noksanlıkları ile doğmasına, çocuklarda normal kemik oluşumuna engel olmakta, kas, adale, eklem bozukluklarına, fazla parmaklı ve noksan parmaklı doğumlara sebep olduğu görülmektedir (46).

Çeşitli Kazalar ve Travmalar

Gelişen, makineleşen endüstri ve toplum hayatında her yere makinenin girmesi iş kazalarını artırmaktadır. Bugün sonradan olan ortopedik engellerin büyük bir kısmı iş ve trafik kazaları sonucunda oluşmaktadır. Savaşlarda alınan yaralar bilhassa, başta, bel kemiğinde sinirlerde ve adalelerde hasar yapan yaralanmalar sonucu birçok ortopedik engel ortaya çıkmaktadır. Çeşitli sportif faaliyetlerde sporun gereklerine uymama sonucu olarak bel kemiği, omurga, beyincik, sinir ve kas lifleri v.b bir dizi ömür boyu süren ortopedik engeller oluşmaktadır (44).

Bilinmeyen Karışık ve Çeşitli Nedenler

Ortopedik engellerin bir kısım sebepleri çok karışık ve çeşitli nedenler sonucu olmaktadır. Ama bunların neler olduğu nasıl bu engeli oluşturduğu bilinmemektedir (44).

2.6.3. Sosyo-Ekonomik Yönden Engelli Kavramı

Yardıma muhtaç engelli, değişik sebeplerden dolayı (çalışmaya muktedir olmama, bakıma muhtaçlık, işsizlik, belirli bir gelir düzeyinin altında kalma vs.) başta kamu kurumlarının olmak üzere sivil toplum örgütlerinin ve sosyal çevrenin mali desteğine ihtiyaç duyan kişidir. Sosyal yardımların amacı, tüm ülke nüfusunu kapsayacak bir biçimde, gelirden sürekli olarak mahrum olan kişilere asgari bir gelir sağlamaktır. Engellilerin önemli bir kısmının çalışma hayatına kazandırılması kolay olmadığı için, özellikle çalışamayan, bir başka ifadeyle çalışmaya muktedir olmayan veya kendi şartlarına uygun bir iş yerinde çalışma imkânı bulunmayan engellilere yardım yapılması zorunludur (41).

Sosyal yardımlar, ilk başta bir gelire sahip olmayan ve dolayısıyla mutlak manada yardıma muhtaç engellilere yapılması şarttır. Bunun yanında, sigortalı olsun veya olmasın geliri yeterli olmayan ve nispi olarak yardıma muhtaç olan engellilere de geri takviyesi amacıyla yardım yapılmalıdır. Hiç geliri olmayan yardıma muhtaç engellilere ve diğer sosyal gruplara yapılan sosyal yardımlar, sosyal güvenliğin nüfus itibariyle kapsamını genişletmektedir (41).

İstihdamda engelliler açısından önemli bir güçlük yaşanmaktadır. Her türlü yol denenerek elde edilen iş, bulunduğu da, engelli için pek çok değişik sorun başlamaktadır. Ruh sağlıklarına ve bedendeki engellilik hallerine göre her işi yapamamakta, işe gidip gelme sırasında karşılaştıkları ulaşım sorunları, iş yerinde doğal olmayan gecikmelere dönüşmektedir. Çoğu işveren tarafından ortaya çıkan sorunlar çözülmek yerine, kendilerine verilen ve günümüz koşullarında hayli önemsiz kalmış para cezalarının ödenmesini tercih etmektedir. İşlerde bile görev alamaz hale gelmişlerdir. İş yerlerinde engellilerin çalışmasını sağlayan kontenjanlarda, eş-dost-akraba veya daha sağlam işçi tercih edilmeye devam edilmektedir (3).

Bedensel engelliler için çeşitli alanlarda alınan kararların uygulanabilmesi, her şeyden önce bu konudaki yatırımların güçlendirilmesi ile olanaklıdır. Yasalarda, istihdam ve teknik alanlarda yer alacak olan maddeler, uygulamada da devletin öncülüğü ile desteklenmelidir. Engellilerin sorunları, toplum sorunları ile birlikte ele alınmalıdır. Sorunların çözümü yönündeki davranışlar, bireysel veya belirli kurumlar ile değil, bütünlük içinde değerlendirilmelidir (3).

Sonuç itibariyle, engelli bir insan, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak, kendisinden beklenen görevleri, sınırlı bir biçimde yerine getirebilen bir kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerinde hayatın gereği olan fonksiyonların zarar görmesi sebebiyle, kişinin toplumla kaynaşması, sosyo-kültürel aktivitelere katılması ve iş hayatına girebilmesi belli ölçüde veya tümüyle engellenmesi halinde ise bu kişinin genelde değişik boyutlarda ve derecelerde korunmaya muhtaç engelli durumuna düştüğünü söyleyebiliriz (41).

2.6.4.Engellilerin Davranışlarını Etkileyen Sosyal Faktörler

Bedensel engellinin içinde bulunduğu sorunların öneminin, toplumun bütün kesimleri tarafından kavrandığını söylememiz mümkün değildir. Çözüm konusundaki

çalışmalar ise yetersiz ve dağınıktır. Toplumun sakata bakışında acıma ve yardım etme duyguları ağır basmaktadır. Bu duyguların yaygınlığını organize ederek kurumsallaşmasının, ancak eğitime dayalı olarak sağlanabileceği gerçektir. Engelli kişi, en çok yardım etme gösterisini reddetmektedir. Bu engellide var olan bir işi kendi başına başarma duygusunun dışı yansımasıdır. Toplumsal davranışımızda, kişi kendisine herhangi bir engel yoksa bunu bir üstünlük göstergesine dönüştürdüğünden, davranışlarını kontrol edememekte ve engelli kişinin yapmaya çalıştığını; kendi yaparak yardımcı olduğunu zannetmektedir. Bu tür yanılgıların yanı sıra, özel durumu net bir şekilde gözler önüne seren davranışlar da engelleri oldukça rahatsız etmektedir. Toplumsal eylemlerin her türüne, toplum içinde katılmayı benimseyen engelliler, kendi eylemlerine yönelik özel araç ve alanları tercih etmemektedirler. Tek amaçlı düzenlenmiş sakatlar aracı veya sakatlar parkı, kullanım yoğunluğu açısından en alt düzeydedir. Engellerini sergileme gereği duymak, bu kişiler açısından rahatsızlık nedeni sayılmaktadır. Engellilere yönelik düşünce, inanç ve duygular onları önce insan ve sonra da gereksinimleri farklı olan olarak görme şeklinde olduğunda, tutumların olumlu olduğunu işaret eder. Buna karşılık engellilere yönelik düşünce, inanç ve duygular onları yetersizlikleriyle davranış ve kişilik özellikleri ilişkilendirildiğinde, engellilere yönelik tutumların olumsuz olduğunu gösterir. Örneğin, engelliler, yetersizliği olmayan diğer kişiler gibi insan olarak görüldüğünde, toplumda bağımsız şekilde üretici ve tüketici olarak yaşayabilmeleri için toplumsal düzenlemeler, yetersizliği olmayanlar için düşünüldüğü gibi düşünülerek hazırlanır. Onlar, diğer insanlar gibi, önce insan olarak görülmediğinde, yetersizlikleriyle görüldüğünde ise toplumda bağımsız şekilde yaşayabilmeleri için gerekli olan düzenlemeler ihmal edilir. Düzenlemeler ve fırsatlar önce yetersizlikleri olmayanlara, sonra yetersizlikleri olanlara hazırlandığında eşitlik ilkesi zedelenir. “sağlamlara hizmetler sağlandı da sakatlar mı kaldı” şeklinde bildirmeler de, engeli olanların engeli olmayanlarla eşit kabul edilmediği yani onlara yönelik tutumların olumsuz olduğunu gösterir (39) .

Toplumun her bireyinin çeşitli nedenlerden dolayı, süreli veya süresiz sakat kalma ihtimali vardır. Hızlı ve bozuk kentleşme nedeniyle, kaldırım, yaya geçitleri ve yollarda 60 yaş gurubu ve üstünün hareket zorluğu çektiği her yerde görülmektedir. Tekerlekli sandalye yolları ve rampalarını, çoğu kez çocuk arabaları da kullanılmaktadır. Bu bakımdan düzenlemelerin kullanıcıları yalnızca engelliler

olmamaktadır. Böylesine bir paylaşma duygusu bedensel engelli açısından çok önemlidir. Topluma karşı kırılma ve katı tutumlar ancak topluma katılımı ile önenebilir. Günümüzde artık olimpiyatlarda bile en ağır sporları pek çok eksiği bulunan kişiler rahatlıkla yapabilmekte iken, toplumda hala onları koruma ve denetim altına alma duygusu ile hareket ediyor olmak çok büyük eksikliklerdir (3).

2.6.5. Bedensel Engellilerde Spor

Sosyal yaşamın ağır baskısı altındaki sağlıklı bireylerin bedensel ve ruhsal gerilimlerinden kurtulmaları, hayat şartlarına fiziki uyum sağlamaları için tavsiye edilen sporun; kimisi temel ihtiyaçlarını karşılamaktan aciz, kalıcı veya geçici suretle bedensel, ruhsal ve sosyal baskı altında bulunan engelli insanlar tarafından da yapılabileceği fikrinin yaygınlaşması 1. ve özellikle 2. Dünya savaşı'ndan sonra olmuştur. Engelli bireylerin spora yönelmelerinde savaş öncesi spor yapıp, savaşta sakatlanan insanların eski aktivitelerini kazanma istekleri, sağlık kuruluşlarının hastaların rehabilitasyonunda yaptırılması gereken egzersizleri zevkli bir biçimde yaptırma istekleriyle beraber, hastaları hastanenin tek düze ortamından kurtarma, ölümler nedeniyle eksilen iş gücünün yerine koyma çabaları da büyük rol oynamıştır(2).

Günümüzde spor yalnızca yarışma amacına yönelik olarak yapılan bir aktivasyon topluluğu şeklinde değil, kişinin sağlık durumunu geliştiren veya gelişmiş sağlık durumunu devam ettiren hareketler topluluğu şeklinde ifade edilmektedir. Görüldüğü gibi sağlığı koruma veya bozulmuş olan sağlığı durumunun düzeltilmesi düşüncesi, giderek ön plana çıkmakta ve insanlar bu düşünceyle spor yapmaya davet edilmektedir. Bu davet özellikle gelişmiş ülkelerde yerini bulmakta ve geniş insan kitleleri çok değişik sportif etkinliklere katılmaktadır. Spora ilginin bu denli artmasının nedeni biyolojik bir dengelemeye olan gereksinimin yanında spor yapan ve yapmayan insanların bedensel kapasitelerinde, zamanla bir takım farklılıkların ortaya çıkması ve bu farklılıkların daima spor yapan bireylerin lehine gelişmesidir. Ayrıca bireylerin çevrelerindeki kişilerle, arkadaşlarıyla ilişkileri, paylaşma ve özveri duyguları daha gelişmiş ve kendilerine güvenleri artmaktadır (4).

Bedensel engelliler için spor, toplumla entegrasyon ve kişisel rehabilitasyon açısından çok büyük önem taşımaktadır. Doğuşta engellilerin bireysel hareket

imkânlarının arttırılması ve sonradan engelli olanların kendilerine güvenlerinin sağlanması bakımından ayrı bir anlam ifade ettiği yadsınamaz bir gerçektir (47).

Sağlam kişiler tarafından bedensel, ruhsal ve sosyal yararlar sağlamak amacıyla yapılan sportif etkinliklerin bedensel engelliler tarafından yapılabileceği uzun yıllar hiç düşünülmemiştir. Hatta ciddi bedensel sakatlıkların rehabilite edilmesinin gerekliliği dahi kabul edilmemiştir. Ancak 20. Yüzyılda kısa süre içinde art arda iki dünya savaşının çıkması ve geride çok sayıda hasta ve yaralının kalmasıyla birlikte, bu kişilere rehabilitasyon şansı verilmeye başlanmıştır. Çağdaş tanımıyla rehabilitasyon, hastalık yada kaza sonucu bedensel yeteneklerin bir kısmını yitirmiş olan kişilerin, geride kalan güçlerini kullanarak kendi kendilerine yeterli, ailesine ve topluma yararlı, üretime katkısı gerçekleşmiş, yeni bir mesleğe adapte olmuş ve vergi ödeyebilir duruma gelmiş olmasını amaçlamaktadır. Bu geniş kapsam içinde engelli kişinin, sağlam kişilerin yapabileceği her türlü etkinliği üstlenmesi ve bunu başarması beklenmektedir (4).

Engellilerde seçilecek olan spor türü engellinin kapasitesine uygun olmalıdır. Sahip olunan engel, engelli normal insanlardan ayırdığı gibi, kendi engel türü haricindeki engellilerden ve hatta kendi engel türü içindeki farklı derecede engele sahip olan bireylerden de ayırır. Bu engelinin fonksiyonel becerilerinin hayata geçirilmesi ile ilgili olduğu gibi bir yandan da onun imkânlarının sınır noktalarını belirten bir prensip olmaktadır. Gerçekten egzersizlerin gerek sahip olunan engel türüne gerekse içinde bulunulan engel derecesine tam bir uyumu olmadan kullanımı faydadan çok zarar verici olacaktır. Ayrıca yaptırılan egzersizin yapılan spor branşına özel veya genel egzersiz olması durumu da göz önüne alınmalıdır (2).

Engelli sporcunun sportif etkinlik seçiminde, en önde gözetilecek husus, sakatlığına uygun bir oyun veya spor olmasıdır. Seçilen etkinlik bireysel bir oyun şeklinde olabileceği gibi çiftler ya da gruplar halinde oynanabilen bir oyunda olabilir. Daha önce bu tarz bir denemeye girmemiş engellilerde, başlangıçta mümkün olduğu kadar basit bir aktivite seçilmesinde yarar vardır. Basit bir oyunda olsa, başarıyla sonuçlanması engelli kişiyi daha büyük başarılarla motive edecek, başarısızlık ise cesaretini ve güvenini azaltabilecektir. Başlangıçta çok basitte olsa başkalarıyla oyun ya da basit yarışma türü etkinliklere katılmaya başlayan bir engelli, korku ve çekingenliğini yenme fırsatını bulabilecektir. Bu amaca ulaşabilmek için mutlaka katı kurallar veya zor hedefler ortaya konması asla gerekli değildir. Örneğin hiç futbol

oynamamış engelliye doğrudan futbol maçının içine çekmek yerine topa vurmaya, şut atmaya teşvik etmek ve bunu yapabildiğini göstermek çok daha önemli ve yararlı olacaktır (4).

Hangi engel grubuna dâhil olursa olsunlar, engelli insanlar için sporun önemi çok büyüktür. Öncelikle spor, engelli insanların kendine öz güvenini artırır. Sonra rehabilitasyonlarına büyük ölçüde katkıda bulunur. Bugün ülkemizde ve batıda sporun içinde olmadığı bir rehabilitasyon programı yok gibidir. Ayrıca spor, engelli insanların toplumla kaynaşmasını sağlar. Spor yaparak adlarını duyuran engelli insanlar, uluslararası yarışmalarda ülkelerini temsil ederek birçok başarıya imza atarlar (48).

3.GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmamızda bedensel engellilerin sosyalleşmelerinde sporun etkilerinin betimlenmesi ile bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin üzerinde durulacaktır. Araştırmanın modeliyle “spor yapan ve yapmayan bedensel engellilerin sosyalleşmelerinde sporun etkisi” yaklaşım farklılıkları ortaya çıkarılacaktır. Bu amaç doğrultusunda ele alınan değişkenler açısından, iki grup arasında anlamlı farklılıklar olup-olmadığının belirlenmesine yönelik karşılaştırmalı betimsel bir çözümlemeye girişilecektir.

3.2.Denenceler

1. Spor yapmak, planlı çalışma davranışını olumlu etkiler. Spor yapan bedensel engellilerde planlı çalışma davranışı, spor yapmayanlara göre yüksektir.
2. Spor yapmak, kolay arkadaş edinebilme davranışını olumlu etkiler. Spor yapan bedensel engellilerde kolay arkadaş edinebilme davranışı, spor yapmayanlara göre yüksektir.
3. Spor yapmak bedensel engellilerde takım çalışması davranışını olumlu etkiler. Spor yapan bedensel engellilerde takım çalışması davranışı, spor yapmayanlara göre yüksektir.
4. Spor yapmak iş bölümü, paylaşma ve dayanışma davranışını olumlu etkiler. Spor yapan bedensel engellilerde iş bölümü, paylaşma ve dayanışma davranışı, spor yapmayan bedensel engellilere göre yüksektir.
5. Spor yapmak diğer insanlarla rekabet etme davranışını olumlu etkiler. Spor yapan bedensel engellilerde diğer insanlarla rekabet etme davranışı, spor yapmayan bedensel engellilere göre yüksektir.
6. Spor yapmak başkalarının fikir ve inançlarına hoşgörülü davranma davranışını olumlu etkiler. Spor yapan bedensel engellilerde başkalarının fikir ve inançlarına hoşgörülü davranma davranışı, spor yapmayanlara göre yüksektir.
7. Spor yapmak insanlara sevgi ve saygı duyma davranışını olumlu etkiler. Spor yapan bedensel engellilerde insanlara sevgi ve saygı duyma davranışı, spor yapmayan bedensel engellilere göre yüksektir.

3.3. Evren ve Örneklem

Araştırmamızın evrenini Mersin ve Adana illerinde yaşayan, spor yapan ve yapmayan bedensel engelliler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklem grubu ise evreni temsil edebilecek şekilde belirlenmiştir. Spor yapan bedensel engelliler Mersin Büyükşehir Belediyesi Spor Kulübü, Adana Engelliler Spor Kulübü, Adana Martı Engelliler Spor Kulübü Tekerlekli Sandalye ve daha önce bu kulüplerde spor yapan bedensel engelliler oluşturmaktadır. Spor yapmayan bedensel engelliler ise tesadüfü örneklem yolu ile seçilmiştir.

Araştırmamızın örneklemini 56 (%47.1) spor yapan ve 63 (%52.9) spor yapmayan bedensel engelli oluşturmaktadır. Bunların 85 (%71.4)'i erkek, 34 (%28.6)'ü de bayan bedensel engellilerden oluşmaktadır.

3.4. Veri Toplama Aracı

Veri toplamak amacıyla oluşturulan soru kâğıdı önceden gerçekleştirilen kuramsal çalışma, gözlem ve görüşmelerle oluşturulmuştur. Bu soruların oluşumu sürecinde alanında uzman iki öğretim üyesinin görüşlerinden yararlanılmıştır. Hazırlanan soru kâğıdı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm bedensel engellilerin, demografik özellikleri, sosyo-ekonomik durumları, ailevi durumları, engellilik durum ve düzeyleri, sosyal yaşam özellikleri, spor yapma durumları, spor'un bedensel engelliler üzerine bıraktığı etkiyi tespit etmek amacıyla oluşturulmuştur. İkinci bölüm ise bedensel engellilerin sosyalleşmelerine sporun etkilerini araştırmak amacıyla oluşturulmuştur. Anketlerdeki sorular aynı gruba on beş gün ara ile tekrar ettirilerek test tekrar test güvenilirliği sağlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde iki yöntem kullanılmıştır. Kişisel bilgilerin yorumlanmasında frekans sıralamaları yapılarak yüzde (%) tekniği kullanılmıştır. İki grubun frekans dağılımları arasında bir farklılaşmanın olup olmadığına bakmak içinde x^2 analizi kullanılmıştır. X^2 güvenilirlik düzeyi 0,05 alınmıştır. Uygulamalarla ilgili istatistiki analizler, SPSS 11.5 for Windows programı ile yapılmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde Mersin ve Adana kentlerinde yaşayan 119 bedensel engelli üzerinde yapılan ankette elde edilen verilerin dökümü ve yorumlanması yapılacaktır. Veriler, sistematik olması için belli başlıklar altında sunulacaktır.

4.1. Bedensel Engellilerin Demografik Özellikleri

Tablo 1: Bedensel Engellilerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımları

Doğum Yeri	n	%
Mersin	48	40.3
Adana	35	29.4
Samsun	6	5.0
Adıyaman	4	3.4
İzmir	3	2.5
G. Antep	3	2.5
Hatay	3	2.5
Diyarbakır	3	2.5
K.Maraş	2	1.7
Sivas	2	1.7
Malatya	2	1.7
Kayseri	2	1.7
Ankara	2	1.7
Kütahya	1	0.8
Batman	1	0.8
İstanbul	1	0.8
Bitlis	1	0.8
Toplam	119	100.0

Araştırmaya katılan bedensel engellileri doğum yerleri açısından değerlendirdiğimizde, Tablo 1’den de görüldüğü gibi daha çok Mersin doğumluların

önemli bir oran (40.3)'i oluşturdukları görülmektedir. Daha sonra %29.4'lük bir oranla Adana doğumlular gelmektedir. Bunları %5 ile Samsun ve %3.4 ile Adıyaman izlemektedir. İzmir, Gazi Antep, Hatay ve Diyarbakır doğumluların oranı ise %2.5'dir. Batman, İstanbul, Bitlis ve Kütahya doğumluların oranı %1 ile en düşük oran olarak görülmektedir. Bu tablo araştırmanın Mersin ve Adana'da yapılmasıyla ilgilidir.

Tablo 2: Bedensel Engellilerin Yaşa Göre Dağılımları

Yaş Aralığı	n	%
15–20	20	16.8
21–25	27	22.7
26–30	40	33.6
31–35	20	16.8
36–40	12	10.1
Toplam	119	100.0

Tablo 2'de araştırmaya katılan bedensel engellilerin yaş dağılımı verilmektedir. Araştırmada beş yaş aralığı kullanılmıştır. Araştırmamıza %33.6 ile 25–30 yaş aralığında yer alan bedensel engelliler yoğun olarak katılmışlardır. Bunları %22.7 ile 20–25 yaş Aralığı, %16.8 ile 15–20 ve 30–35 yaş aralığında yer alan bedensel engelliler takip etmektedir. 35–40 yaş aralığında yer alan katılımcıların oranı %10.1 ile en düşük oran olarak görülmektedir.

Tablo 3. Bedensel Engellilerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Spor Yapma Durumu		Cinsiyet Durumu		Toplam
		Erkek	Kadın	
Evet	n	49	7	56
	%	87.5	12.5	100.0
	Toplam %	41.2	5.9	47.1
Hayır	n	36	27	63
	%	57.1	42.9	100.0
	Toplam %	30.3	22.7	52.9
Toplam	n	85	34	119
	%	71.4	28.6	100.0

Tablo 3'te araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma durumunun cinsiyete göre dağılımları verilmektedir. Araştırmamıza 85 erkek (%71.4) ve 34 (28.6) kadın bedensel engelli katılmıştır. Spor yapan bedensel engelli erkek oranı (%87.5), spor yapan bedensel engelli kadın oranına (%12.5) göre yüksek bulunmuştur. Spor yapmayan bedensel engellilerde ise bu oran birbirine yakın bulunmuştur. Spor yapmayan bedensel engelli erkek oranı %57.1, spor yapmayan bedensel engelli kadın oranı %42.9'dur.

Tablo 4. Bedensel Engellilerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

Spor Yapma Durumu		Medeni Durum		
		Evli	Bekâr	
Evet	n	18	38	56
	%	32.1	67.9	100.0
	Toplam %	15.1	31.9	47.1
Hayır	n	16	47	63
	%	25.4	74.6	100.0
	Toplam %	13.4	39.5	52.9
Toplam	n	34	85	119
	%	28.6	71.4	100.0

Tablo 4 incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin bekâr olanları (%67.9) evli olanlara (%32.1) göre yüksek oranda görülmektedir. Spor yapmayan bedensel engellilerin bekâr olanları (%74.6) evli olanlara (%25.4) göre yine yüksek oranda görülmektedir.

4.2. Bedensel engellilerin Sosyo Ekonomik Özellikleri

Tablo 5: Bedensel Engellilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımları

Spor Yapma Durumu		Eğitim Durumu					Toplam
		Okur-Yazar Değil	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu	
Evet	n	2	10	6	31	7	56
	%	3.6	17.9	10.7	55.4	12.5	100.0
	Toplam %	1.7	8.4	5.0	26.1	5.9	47.1
Hayır	n	11	16	16	17	3	63
	%	17.5	25.4	25.4	27	4.8	100.0
	Toplam %	9.2	13.4	13.4	14.3	1.7	52.9
Toplam	n	13	26	22	48	10	119
	%	10.9	21.8	18.5	40.3	8.4	100.0

Tablo 5’te spor yapan ve yapmayan bedensel engellilerin eğitim durumuna göre dağılımı görülmektedir. Spor yapanlarda okur-yazar olmayanlar (%3.6) en az düzeyde, lise mezunları ise (%55.4) ile en fazla düzeyde görülmektedir. İlkokul mezunu %17.9, ortaokul mezunu %10.7 ve üniversite mezunu olanların oranı ise %12.5’tir. Spor yapmayanlarda ise okur-yazar olmayanların oranı (%17.5), İlk ve orta okul mezunu %25.4, lise mezunu olanların oranı (%27) ve üniversite mezunu olanların oranı %4.8 olarak görülmektedir.

Tablo 6: Bedensel Engellilerin Çalışma Durumuna Göre Dağılımları

Spor Yapma Durumu		Çalışma Durumu		Toplam
		Çalışıyor	Çalışmıyor	
Evet	n	24	32	56
	%	42.9	57.2	100.0
	Toplam %	20.2	26.9	47.1
Hayır	n	25	38	63
	%	39.7	60.3	100.0
	Toplam %	21.0	31.9	52.9
Toplam	n	49	670	119
	%	41.2	58.8	100.0

Tablo 6’de araştırmaya katılan spor yapan bedensel engellilerin %57.2’sinin çalışmadığı, %42.9’unun ise çalıştığı görülmektedir. Spor yapmayanların ise %60’ının çalışmadığı ve %40’ının çalıştığı görülmektedir.

Tablo 7: Bedensel Engellilerin Meslek Durumuna Göre Dağılımları

Spor Yapma Durumu		Meslek Durumu							Toplam
		Mesleksiz	İşçi	Memur	Kalifiye Meslek	Esnaf	Öğrenci	Ev hanımı	
Evet	n	24	11	5	11	4	1	0	56
	%	42.9	19.6	8.9	19.6	7.1	1.8	0.0	100.0
	Toplam %	20.2	9.2	4.2	9.2	3.4	0.8	0.0	47.1
Hayır	n	36	5	2	3	3	11	3	63
	%	57.1	7.9	3.2	4.8	4.8	17.5	4.8	100.0
	Toplam %	30.3	4.2	1.7	2.5	2.5	9.2	2.5	52.9
Toplam	n	60	16	7	14	7	12	3	119
	%	50.4	13.4	5.9	11.8	5.9	10.1	2.5	100.0

Tablo 7 'da meslekler gruplandırılarak yedi grupta gösterilmiştir. Araştırmaya katılan spor yapan bedensel engellilerin %43'ünün mesleksiz, %19,6'sının işçi, %9'unun memur, %19,6'sının eğitim gerektiren kalifiye meslek sahibi olduğu, %7'sinin esnaf, %1,8'inin öğrenci olduğu görülmektedir. Spor yapmayanların ise %57'sinin mesleksiz, %8'inin işçi, %3,2'sinin memur, %4,8'inin eğitim gerektiren kalifiye meslek sahibi olduğu, %4,8'inin esnaf olduğu, %17,5'inin öğrenci olduğu ve %4,8'inin de ev hanımı olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Bedensel Engellilerin Aylık Gelir Durumuna Göre Dağılımları

Spor Yapma Durumu		Aylık Gelir Durumu				Toplam
		0-300 YTL	301-500 YTL	5001-800 YTL	801YTLYukarısı	
Evet	n	30	8	10	8	56
	%	53.6	14.3	17.9	14.3	100.0
	Toplam %	25.2	6.7	8.4	6.7	47.1
Hayır	n	49	11	2	1	63
	%	77.8	17.5	3.2	1.6	100.0
	Toplam %	41.2	9.2	1.7	0.8	52.9
Toplam	n	79	19	12	9	119
	%	66.4	16.0	10.1	7.6	100.0

Tablo 8'de araştırmaya katılan spor yapan bedensel engellilerin %53,6'sının sıfır ile üç yüz lira, %14,3'ünün üç yüz ile beş yüz lira, %17,9'unun beş yüz sekiz yüz lira, sadece %14,3'ünün sekiz yüz ve yukarısı gelire sahip olduğu görülmektedir. Spor yapmayanların %77,8'inin sıfır ile üç yüz lira, %17,5'inin üç yüz ile beş yüz lira, %3,2'sinin beş yüz sekiz yüz lira, %1,6'sının da sekiz yüz ve yukarısı gelire sahip olduğu görülmektedir.

4.3. Bedensel Engellilerin Ailevi Özellikleri

Tablo 9: Bedensel Engellilerin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

Anne Eğitim Durumu	n	%
Okur-Yazar Değil	41	34.5
İlkokul Mezunu	60	50.4
Ortaokul Mezunu	5	4.2
Lise Mezunu	11	9.2
Üniversite Mezunu	2	1.7
Toplam	119	100.0

Tablo 9’da bedensel engellilerin anneleri arasında lise ve üniversite düzeyinde eğitim alanların oranının %10.9 ile çok düşük olduğu görülmektedir. Kendilerinde ise bu oran %49.1’dir. Yine annelerin %50.4’ünün ilkokul mezunu ve %4.2 sinin de ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Okur yazar olmayanların oranı ise %34.5’tir. Annelerin çocuklarına oranla daha düşük seviyede eğitime sahip oldukları görülmektedir. Tabloya bakarak bedensel engellilerin anne eğitim düzeyi daha çok ilkokul kategorisinde yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Okur-yazar olmayanların oranı (%34.5) da dikkat çekicidir.

Tablo 10: Bedensel Engellilerin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

Baba Eğitim Durumu	n	%
Okur-Yazar Değil	26	21.8
İlkokul Mezunu	53	44.5
Ortaokul Mezunu	17	14.3
Lise Mezunu	17	14.3
Üniversite Mezunu	6	5.0
Toplam	119	100.0

Tablo 10’da araştırmaya katılan bedensel engellilerin babalarının %21.8’inin okuryazar olmadığı, %44.5’inin ilkokul mezunu olduğu, %14.3’ünün ortaokul mezunu olduğu, lise ve üniversite mezunlarının oranını ise 19.3 olduğu görölmektedir. Kendi eğitim dereceleri ile babalarının eğitimleri karşılaştırıldığında açık farklılıklar vardır. Çocukların babalarına oranla daha iyi eğitime sahip olduğunu söylemek mümkündür. Babalar eşleriyle karşılaştırıldığın okuma yazma bilmeyenler açasında eşlerinden daha iyi durumda olmalarına rağmen oldukça yüksek orandadır.

Tablo 11: Bedensel Engellilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Dağılımları

Anne Meslek	n	%
Ev hanımı	111	93.2
Memur	6	5.1
Emekli	2	1.7
Toplam	119	100.0

Tablo 11’de Bedensel engellilerin annelerinin %93.2 sinin ev hanımı, %5.1’inin memur, %1.7sinin ise emekli olduğu görölmektedir. Annelerin tamamına yakının ev hanımı olması ölkemizde kadının eğitimine önem verilmediği ve ataerkil toplum yapımızın yansımalarını göstermesi açasından önemlidir.

Tablo 12: Araştırmaya Katılan Bedensel Engellilerin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımları

Baba Meslek	n	%
Mesleksiz	39	32.8
Emekli	36	30.3
İşçi	21	17.6
Esnaf	10	8.4
Çiftçi	5	4.2
Memur	4	3.4
Eğitim Gerektiren	4	3.4
Kalifiye Meslek		
Toplam	119	100.0

Tablo 12’de yedi grup baba mesleği görülmektedir. Bedensel engellilerin babalarının meslekleri arasında mesleksizlerin oranı %32.8, emekli %30.3, işçi %17.6, esnaf %8.4, çiftçi%4.2, memur ve eğitim gerektiren kalifiye mesleklerin oranı ise %3.4 tür. Bedensel engellilerin babalarının yaklaşık üçte birinin mesleksiz olması düzenli bir yaşam ve gelirin olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Bedensel engellileri babalarıyla karşılaştırdığımız da kendilerinin de yarıdan fazlasının mesleksiz olduğunu görmekteyiz.

4.4. Bedensel Engellilerin Engellilik Durum Ve Düzeyleri

Tablo 13: Bedensel Engellilerin Engellilik Düzeylerine Göre Dağılımları

Engellilik Düzeyi	n	%
Alt Extremité	103	86.6
Üst Extremité	16	13.4
Toplam	119	100.0

Tablo 13’te araştırmaya katılan bedensel engellilerin %86.6 sını da alt extremité, %13.4’ünde de üst extremité yetersizlikleri olduğu görülmektedir. Alt extremité yetersizliği oranının yüksek çıkması katılımcıların büyük bölümünün yardımcı aletlere bağımlı yaşamak zorunda olmaları sonucunu doğurmaktadır.

Tablo 14’te bedensel engellilerin %34.5’i doğuştan,%24.4’ü tıbbi hata, %21.8’inin çocuk felci %13.4’ünün trafik kazası, %3.4’ünün spor kazası, %1.7’isinin iş kazası ve %0.8’inin ise ev kazası sonucu engelli oldukları tespit edilmiştir. Yukarıda ki verilere baktığımızda doğuştan ve çocuk felcinde dolayı engelli kalan katılımcıların oranı yüzde elliye geçmektedir. Bu da eğitimsizlik ve yoksulluk sonucunu göstermesi açısından önemlidir. Muhtemelen tıbbi hata olarak bulunan değerlerin büyük bir kısmı da sağlık kurumlarına zamanın da ve yeterince gidilmemesinden kaynaklanmaktadır bakınız (ek 1).

Tablo 15’te araştırmamıza katılan bedensel engellilerin engellilik süreleri verilmektedir. Bedensel engellilerin %69’unun 9 yıl ve üzeri, %32.8’i doğuştan, %2.5’i 0–2 yıl, %3.4’ü 3–5 ve 6-8 yıl aralıklarında engelli oldukları bulunmuştur bakınız (ek-1).

Tablo 16’da araştırmaya katılan bedensel engellilerin ailede engellilik durumlarına baktığımızda, annesi engelli olan %1.7, baba %0.8, kız kardeş %4.2, erkek kardeş%0.8, eş %3.4 olarak bulunmuştur. Burada fazla oran kız kardeşte görülmektedir. Eşi engelli olanların oranının diğerlerine göre yüksek çıkması muhtemelen engellilerin birbirleriyle evlenmelerinden kaynaklanmaktadır bakınız (ek-1).

Tablo 17’de katılımcıların %19.3’ protez, %31.1’i tekerlekli sandalye, %17.6’sı ayakkabı, %30.3’ ise koltuk değneği kullanmaktadır. Tekerlekli sandalye ve koltuk değneği kullanma oranının yüksek çıkması katılımcıların %86.6’sının alt ekstremite yetersizliği olan engelliler olması ile ilgilidir bakınız (ek-1).

4.5. Bedensel Engellilerin Sosyal Yaşam zellikleri

Tablo 18’de araştırmaya katılan bedensel engellilerin %68.9’unun kendi başına tuvalet ihtiyacını her türlü giderdiği, %21’inin büyük oranda giderdiği, %2.5’inin bazen giderdiği, %7.6’sının ise hiç gideremediği grlmştur. Banyo ihtiyacını ise %71.4’ünün her türlü,%17.6’sının büyük oranda, %2.5’inin bazen giderdiğini ve %8.4’ünün de hiç gideremediğini görmekteyiz. Giyinme ihtiyacını %69.7’si her türlü, %16 büyük oranda, %6.7’si bazen giderdiği ve %7.6’sının da hiç gideremediğini görmekteyiz. Yemek ihtiyacını %75.6’sının her türlü, %13.4’ünün büyük oranda, %5’inin bazen giderdiği ve %5’inin de hiç gideremediği görülmektedir. Alış-veriş ihtiyacını %62.2’sinin her türlü,%13.4’ünün büyük oranda, %10.9’unun bazen giderdiği ve %13.4’ünün de hiç gideremediği görülmektedir. Ulaşım ihtiyacını %56.3’ünün her türlü, %19.3’ünün büyük oranda,%8.4’ünün bazen giderdiği ve %16’sının hiç gideremediğini görmekteyiz. Bedensel engellilerin; tuvalet, banyo, giyinme, yemek gibi ihtiyaçlarını kendi başlarına karşılama oranları yüksek çıkmıştır. Ancak ulaşım, alış veriş gibi sosyal yaşam alanlarında karşılanması gereken ihtiyaçlar kişi sel bakım ihtiyaçlarının oranlarına göre düşük çıkmıştır bakınız (ek-1).

Tablo 19’da araştırmaya katılan bedensel engellilerin %52.1’inin çok katlı binalara çıkmakta %37.8’inin kaldırımlarda yürümekte, %43.7’isinin toplu taşıma araçlarına binmekte,%38.7’sinin trafikte karşıdan karşıya geçmekte, %39.9’unun spor alanlarına gitmekte zorlandığı görülmektedir. Katılımcıların %19.3’ünün çok katlı binalara çıkmakta, %30.3’ünün kaldırımlarda yürümekte, %25.2’sinin toplu taşıma

araçlarına binmekte, %30.3'ünün trafikte karşıdan karşıya geçmekte, yine %30.3'ünün spor alanlarına gitmekte zorlandığı görülmektedir. Hiç zorlanmayanların oranı ise %28.6 çok katlı binalara çıkmak, %31.9 kaldırımlarda yürümek, %31.1 toplu taşıma araçlarına binmek, %31.1 trafikte karşıdan karşıya geçmek ve %30.3 spor alanlarına gitmektir bakınız (ek-1).

Tablo 20: Bedensel Engellilerin Dernek veya Değişik Sosyal Topluluklar İçinde Çalışma Durumuna Göre dağılımları

Spor yapma durumu	Dernek Veya Değişik Sosyal Topluluklara Üye Olma Durumu			
		Evet	Hayır	Toplam
Evet	n	30	26	56
	%	53.6	46.4	100.0
	Toplam %	25.2	21.8	47.1
Hayır	n	17	46	63
	%	27	73	100.0
	Toplam %	14.3	38.7	52.9
Toplam	n	47	72	119
	%	39.5	60.5	100.0

Tablo 20'de araştırmamıza katılan spor yapan bedensel engellilerin %53.6'sının dernek veya sosyal bir guruba üye olduğu, %46.4'ünün ise üye olmadığı, spor yapmayan bedensel engellilerin %27'sinin dernek veya sosyal bir guruba üye olduğu, %73'ünün ise üye olmadığı görülmektedir.

4.6. Bedensel Engellilerin Spor Yapma Durumları

Tablo 21: Bedensel Engellilerin Spor Yapma Durumlarına Göre Dağılımları

Spor Yapma Durumu	n	%
Evet	56	47.1
Hayır	63	52.9
Toplam	119	100.0

Tablo 21’de arařtırmamıza 56 (%47.1) spor yapan bedensel engelli, 63 (%52.9) oranında spor yapmayan bedensel engelli katılmıřtır. Tabloya bakıldıđında spor yapan bedensel engellilerin oranının yapmayanlardan dűřűk olduđu gűrűlebilir. Ancak fark bűyűk deđildir.

Tablo 22: Bedensel Engellileri Spora Yűnlendiren Etkenlere Gűre Dađılımları

	Aile		Okul Ortamı		İş Yeri Ortamı		Arkadaş Grubu		Basın-Yayın		Beden Eğitimi retmenlerim	
	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Etkili	12	10.1	7	5.9	3	2.5	34	28.6	6	5.0	5	4.2
Etkisiz	107	89.9	112	94.1	116	97.5	85	71.4	113	95.0	114	95.8
Toplam	119	100	119	100	119	100.0	119	100.0	119	100.0	119	100.0

Tablo 22’de arařtırmaya katılan bedensel engellilerin spora yűnelimlerinde %10.1 ile aile,%5.9 ile okul ortamı, %2.5 ile iř yeri ortamı, %28.6 ile arkadař grubunun, %5 ile basın ve yayının, %4.2 ile de beden eđitimi retmenlerinin etkili olduđunu gűrmekteyiz. Spora yűnlendirmede arkadař etkisinin yűksek çıkması, bedensel engellilerin sosyal iliřkilerde bulduklarda kendilerini ifade edebilecekleri uđrařlar edebileceklerinin gűstergesidir.

Tablo 23: Bedensel Engellilerin Katıldıđı Spor Tűrlerine Gűre Dađılımları

Katıldıđı Spor Tűrű	n	%
Basketbol	52	92.9
Futbol	2	3.7
Atletizm	1	1.7
Cimnastik	1	1.7
Toplam	56	100.0

Tablo 23’te bedensel engellilerin %92.9’unun basketbol, %3.7’sinin futbol, %1.7 ile atletizm ve jimnastiği gűrmekteyiz. Katılımcıların yaklaşık tamamına yakının

basketbola katılmış olmaları, hem bu branşta yardımcı alet olarak tekerlekli sandalye kullanılması, hem de basketbol'un yaygın olması ile ilgilidir.

Tablo 24: Bedensel Engellilerin Spor Yapma Sürelerine Göre Dağılımları

Spor Yapma Süresi	n	%
0-2 Yıl	22	39.2
3-5 Yıl	5	8.9
6-8 Yıl	9	16.1
9 Yıl ve Üzeri	20	35.8
Toplam	56	100.0

Tablo 24'te Araştırmaya katılan bedensel engellilerin %39.2'sinin 0-2 yıldır, %8.9'unun üç ile beş yıl, %16.1'inin beş ile yedi yıl, %35.8'inin ise dokuz ve daha üzeri yıl spor yaptıkları görülmektedir.

Tablo 25: Bedensel Engellilerin Spor Yapma Sıklığına Göre Dağılımları

Spor Yapma Sıklığı	n	%
Günde 1-2 Kez	10	17.9
Haftada 1-2 Kez	44	78.6
Ayda 1-2 Kez	2	3.5
Toplam	56	100.0

Tablo 25'te araştırmaya katılan bedensel engellilerin %17.9'unun günde bir iki kez, %78.6'sının haftada bir iki kez, %3.5'inin ise ayda bir iki kez spor yaptığını göstermektedir. Günde ve haftada bir iki kez spor yapanların oranı %96.5'tir. Bu da bize araştırmamıza katılan ve spor yapan bedensel engellilerin düzenli ve sistemli spor yaptıklarını göstermesi açısından önemlidir.

4.7. Sporun Bedensel Engelliler üzerine Bıraktığı Etki

Tablo 26: Spor Yapmanın Bedensel Engelliler Üzerinde Bıraktığı Etkiye Göre Dağılımları

Sporun Etkileri	Dinlendirici Buluyor		Eğlenceli Ve Heyecan Verici Buluyor		Eğitici Buluyor		İnsanlarla Daha İyi İlişki Kurmanı Sağlıgına Önemli Etki Yapıyor	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Etkili	27	48.22	43	76.78	31	55.36	38	67.86
Etkisiz	29	51.78	13	23.22	25	44.64	18	32.14
Toplam	56	100.0	56	100.0	56	100.0	56	100.0

Tablo 26’da araştırmaya katılan ve spor yapan bedensel engellilerin %48.22’si spor yapmayı dinlendirici buluyor, %76.78’i eğlenceli ve heyecan verici buluyor, %55.36’sı eğitici buluyor, %67.86’sı insanlarla daha rahat ilişki kurmalarında spor’un katkı sağladığını ve yine %67.86’sı da spor yapmanın sağlıklarına önemli etki yaptığını gösterir.

Tablo 27: Bedensel Engellilerin Karşılaştığı Güçlükleri Aşmada Sporun Sağladığı Yarara Göre Dağılımları

Karşılaştığı Güçlükleri Aşmada Sporun Yararı Oldu mu?	n	%
Evet	50	89.28
Hayır	6	10.72
Toplam	56	100.0

Tablo 27’de araştırmaya katılan ve spor yapan bedensel engellilerin sosyal yaşamda karşılaştıkları güçlükleri aşmada %89.28 ile sporun yarar sağladığını göstermişlerdir. %10.72’lik oran ise sporun güçlükleri aşmada bir yarar salamadığını gösterse bile bu çok düşük bir oran olarak görölmektedir.

Tablo 28: Bedensel Engellilerin Spor Yapma İle Ailelerinde Kendilerine Karşı Farklı Bir İlgı Oluşma Durumlarına Göre Dağılımları

Spor Yapma İle Ailede Farklı İlgı Oluşma Durumu	n	%
Evet	44	78.57
Hayır	12	21.43
Toplam	56	100.0

Tablo 28’de bedensel engellilerin spor yapmaya başladıktan sonra ailelerin de kendilerine karşı %78.57 oranında farklı bir ilgi olduğunu göstermiştir. %21.43’lük oran ise kendilerine karşı ailelerin de farklı bir ilginin olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 29: Bedensel Engellilerin Spor Yapma İle Sosyal Çevrelerinde Kendilerine Karşı Farklı Bir İlgı Oluşma Durumlarına Göre Dağılımları

Spor Yapma İle Sosyal Çevrede Farklı İlgı Oluşma Durumu	n	%
Evet	50	89.28
Hayır	6	10.72
Toplam	56	100.0

Tablo 29’da araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapmaya başladıktan sonra sosyal çevrelerinde de kendilerine karşı %89.28lik bir ilginin olduğunu görmekteyiz. Kendilerine karşı sosyal çevrelerinde farklı bir ilginin olmadığını söyleyenlerin oranı %10.72 ile oldukça düşük olarak görölmüştür.

Tablo 30: Bedensel Engellilerin Sporda Başarı ve Zaferin Tadını Çıkarma Durumlarına Göre Dağılımları

Sporda Başarı Ve Zaferin Tadını Çıkarma Durumu	n	%
Evet	56	100
Hayır	-	-
Toplam	56	100

Tablo 30’da spor yapan ve araştırmaya katılan engellilerin tamamı yani %100’ü sporda başarı ve zaferin tadını çıkardıklarını ve spor aracılığıyla eğlendiklerini göstermişlerdir.

4.8. Bedensel Engellilerde Spor ve Sosyalleşme

Çalışmamızın bu bölümünde bedensel engellilerin sosyalleşmelerinde sporun etkisi ortaya konmaya çalışılacaktır. Spor yapan bedensel engelliler ile yapmayanların karşılaştırılmasına dayalı analizde, sosyalleşmeyle ilgili; planlı çalışma alışkanlığı, kolay arkadaş edinebilme, kendini değerli hissetme, insanlara sevgi ve saygı duyma, hoşgörülü olma, dürüst oyun, rekabet etme, iş bölümü, paylaşma ve dayanışma, takım çalışması, ahlaki değerler, ulusal değerler ve inançlar gibi kategoriler ele alınmıştır

Tablo 31: Birleşik dağılım analizi 1: Spor Yapma Davranışı ve Planlı Çalışma Davranışı

Spor Yapma Durumu		Planlı Çalışma Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
Spor Yapan	n	47	9	56
	%	83.9	16.1	100.0
	Toplam	39.5	7.6	47.1
Spor Yapmayan	n	38	25	63
	%	60.3	39.7	100
	Toplam	31.9	21	52.9
Toplam	n	85	34	119
	%	71.4	28.6	100.0

$X^2 = 8.099$; $Sd = 1$; $P < 0.004$

Tablo 31 incelendiğinde, spor yapanların %83.9'unun planlı çalışma alışkanlığı olduğu görülmüştür. Bu oran spor yapmayanlarda düşük olduğu saptanmıştır. Şöyle ki spor yapmayanların %60.3'ünün planlı çalışma alışkanlığı vardır. Dolayısıyla spor yapmak planlı çalışmaya önemli etkisi olan bir değişkendir. İki grup arasında bir farklılaşmanın olup olmadığını anlamak için yapılan x^2 testi gruplar arası farklılaşmanın olduğunu ortaya koymuştur ($p < 0.05$).

Tablo 32: Birleşik dağılım analizi 2: Spor Yapma Davranışı ve Kolay Arkadaş Edinebilme Davranışı

Spor Yapma Durumu		Kolay Arkadaş Edinme Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
Spor Yapan	n	52	4	56
	%	92.9	7.1	100.0
	Toplam	43.7	3.4	47.1
Spor Yapmayan	n	50	13	63
	%	79.4	20.6	100.0
	Toplam	42	10.9	52.9
Toplam	n	102	17	119
	%	85.7	14.3	100.0

$X^2 = 4.407$; $Sd = 1$; $P < 0.036$

Tablo 32’de spor yapma davranışının kolay arkadaş edinebilme davranışıyla ilişkisi incelendiğinde, spor yapanların %92.9’unun kolay arkadaş edindiği görülmüştür. Bu oran spor yapmayanlarda %79.4 ile daha düşük olduğu görülmektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0.05$).

Tablo 33: Birleşik dağılım analizi 3: Spor Yapma Davranışı ve İçinde Yer Alınan Grupta Kendini Değerli Hissedebilme Davranışı

Spor Yapma Durumu		İçinde Bulunduğu Grupta Kendini Değerli Hissetme Durumu		
		Evet	Hayır	Toplam
Spor Yapan	n	53	3	56
	%	94.6	5.4	100.0
	Toplam	44.5	2.5	47.1
Spor Yapmayan	n	46	17	63
	%	73	27	100.0
	Toplam	38.7	14.3	52.9
Toplam	n	99	20	119
	%	83.2	16.8	100.0

$X^2=9.918$; $Sd=1$; $P<0.002$

Tablo 33 incelendiğinde spor yapanların %94.6’sı içinde bulunduğu grupta kendini değerli hissettiğini belirtirken, buna karşın spor yapmayanlarda bu oran %73 ile daha düşük olduğu görülmektedir. Spor yapmayanlarda arkadaş edineme sorunu yapanlara göre yüksektir. Bu oranlar spor yapmanın arkadaş edinmede etkili olduğunu göstermektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0.05$).

Tablo 34: Birleşik dağılım analizi 4: Spor Yapma Davranışı ve İnsanlara Sevgi ve Saygı Duyma Davranışı

Spor Yapma Durumu		İnsanlara Sevgi Ve Saygı Duyma Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
Spor Yapan	n	55	1	56
	%	98.2	1.8	100.0
	Toplam	46.2	0.8	47.1
Spor Yapmayan	n	56	7	63
	%	88.9	11.1	100.0
	Toplam	47.1	5.9	52.9
Toplam	n	111	8	119
	%	93.3	6.7	100.0

$X^2=9.918$; $Sd=1$; $P<0.002$

Tablo 34 incelendiğinde spor yapan bedensel engellilerin %98.2'sinin insanlara sevgi ve saygı duyduğu, spor yapmayanların ise %88.9'unun insanlara sevgi ve saygı duyduğu görülmektedir. Spor yapmak ile içinde yaşanılan grupta kendini değerli hissetmenin ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Frekans dağılımlarına bakıldığında spor yapanların yapmayanlara göre kendilerini daha değerli hissettikleri görülmektedir. Bu verilerle hareketle x^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0.05$).

Tablo 35: Birleşik dağılım analizi 5: Spor Yapma Davranışı ve Başkalarının Fikir ve İnançlarına Hoşgörülü Davranma Davranışı

Spor Yapma Durumu		Baskalarının Fikir Ve İnançlarına Hoşgörülü Olma Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
Spor Yapan	n	55	1	56
	%	98.2	1.8	100.0
	Toplam	46.2	0.8	47.1
Spor Yapmayan	n	57	6	63
	%	90.5	9.5	100.0
	Toplam %	47.9	5	52.9
Toplam	n	112	7	119
	%	94.1	5.9	100.0

$X^2= 3.206$; $Sd=1$; $P>0.073$

Tablo 35 incelendiğinde spor yapan bedensel engellilerin %98.2 oranında başkaların fikir ve inançlarına saygı gösterdikleri, spor yapmayanlarda bu oran %90.5'le daha düşük olarak görülmektedir. Bu oranlar spor yapmanın başkalarının fikir ve inançlarına hoşgörülü olmada etkili olduğunu göstermektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0.05$).

Tablo 36: Birleşik dağılım analizi 6: Spor Yapma Davranışı ve Yenene, Üstün Gelene Saygı Duyma Davranışı

Spor Yapma Durumu		Yenene, Üstün Gelene Saygı Duyma Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
Spor Yapan	n	54	2	56
	%	96.4	3.6	100.0
	Toplam	45.4	1.7	47.1

Tablo 36 incelendiğinde spor yapan bedensel engellilerin %96,4'ünün yenene, üstün gelene saygı duydukları görülmektedir.

Tablo 37: Birleşik dağılım analizi 7: Spor Yapma Davranışı ve Spor Yapanlara Hayranlık ve Saygı Duyma Davranışı

Spor Yapma Durumu		Spor Yapanlara Hayranlık Ve Saygı Duyma Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
Spor Yapan	n	53	3	56
	%	94.6	5.4	100.0
	Toplam	44.5	2.5	47.1
Spor Yapmayan	n	45	18	63
	%	71.4	28.6	100.0
	Toplam %	37.8	15.1	52.9
Toplam	n	98	21	119
	%	82.4	17.6	100.0

$X^2=10.994$; $Sd=1$; $P<0.001$

Tablo 37 incelendiğinde Spor yapan bedensel engellilerin %94.6'sının spor yapanlara hayranlık ve saygı duydukları, spor yapmayanların ise 71.4'ünün spor yapanlara hayranlık ve saygı duydukları görülmektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0.05$).

Tablo 38: Birleşik dağılım analizi 8: Spor Yapma Davranışı ve Bir Yarışmaya Katılmış Olma Davranışı

Spor Yapma Durumu		Bir Yarışmaya Katılmış Olma Ve Sosyal Yönden Güçlenme Durumu		
		Evet	Hayır	Toplam
Spor Yapan	n	53	3	56
	%	94.6	5.4	100.0
	Toplam	44.5	2.5	47.1
Spor Yapmayan	n	49	14	63
	%	77.8	22.2	100.0
	Toplam %	41.2	11.8	52.9
Toplam	n	102	17	119
	%	85.7	14.3	100.0

$X^2= 6.887$; $Sd=1$; $P< 0.009$

Tablo 38 incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %94.6'sı bir yarışmaya katılmış olmanın kendilerini sosyal yönden güçlendirdiğini belirtmişlerdir. Spor yapmayan bedensel engellilerin oranı ise %77.8'le düşük görülmektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0.05$).

Tablo 39 incelendiğinde spor yapan bedensel engelliler %89.3 oranında dürüst oyun (fair-play)'un oyunu kazanmaktan daha önemli olduğunu göstermektedirler. Spor

yapmayanlarda ise bu oran %65.1'le düşük olarak görülmektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0.05$).

Tablo 39: Birleşik dağılım analizi 9: Spor Yapma Davranışı ve Dürüst Oyun (Fair-Play) Davranışı

Spor Yapma Durumu		Dürüst Oyun (fair-play) Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
Spor Yapan	n	50	6	56
	%	89.3	10.7	100.0
	Toplam	42	5	47.1
Spor Yapmayan	n	41	22	63
	%	65.1	34.9	100.0
	Toplam %	34.5	18.5	52.9
Toplam	n	91	28	119
	%	76.5	23.5	100.0

$X^2=9.665$; Sd=1 P<0.002

Tablo 40. Birleşik dağılım analizi 10: Spor Yapma Davranışı ve Rekabet Etme Davranışı

Spor Yapma Durumu		Gündelik Yaşamda Diğer İnsanlarla Rekabet Etme Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
Spor Yapan	n	40	16	56
	%	71.4	28.6	100.0
	Toplam	33.6	13.4	47.1
Spor Yapmayan	n	41	22	63
	%	65.1	34.9	100.0
	Toplam %	34.5	18.5	52.9
Toplam	n	81	38	119
	%	68.1	31.9	100.0

$X^2=0.550$; Sd=1; $p>0.458$

Tablo 40 incelendiğinde spor yapan bedensel engellilerin %71.4'ünün gündelik yaşamında diğer insanlarla rekabet etmeyi sevdiği görülmüştür. Spor yapmayanlarda ise bu oran %65.1 ile düşük görülmektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$).

Tablo 41: Birleşik dağılım analizi 11: Spor Yapma Davranışı ve Takım Çalışması Davranışı

Spor Yapma Durumu		Takım Çalışmasını Önemseme Durumu				Fikrim Yok	Toplam
		Çok Önemlidir	Önemlidir	Önemsizdir	Çok Önemsizdir		
Spor Yapan	n	48	7	1	-	-	56
	%	85.7	12.5	1.8	-	-	100.0
	Toplam	40.3	5.9	0.8	-	-	47.1

Tablo 41 incelendiğinde spor yapan bedensel engellilerin %85.7'si takım çalışmasını çok önemsemediği, %12.5'nin de önemsemediği, %1.8'inin de önemsemediği görülmektedir. Dolayısıyla spor yapanların tamamına yakını %98.2'si takım çalışmasını çok önemsemektedir.

Tablo 42: Birleşik dağılım analizi 12: Spor Yapma Davranışı ve İş Bölümü, Paylaşma, Dayanışma Davranışı

Spor Yapma Durumu		İş Bölümü, Paylaşma Ve Dayanışmayı Önemseme Durumu			Toplam
		Çok Önemlidir	Önemlidir	Fikrim Yok	
Spor Yapan	n	46	10	-	56
	%	82.1	17.9	-	100.0
	Toplam	38.7	8.4	-	47.1
Spor Yapmayan	n	40	19	4	63
	%	63.5	30.2	6.3	100.0
	Toplam	33.6	16	3.4	52.9
Toplam	n	86	29	4	119
	%	72.3	24.4	3.4	100.0

$X^2=6.824$; $Sd=2$; $p<0.033$

Tablo 42 incelendiğinde spor yapan bedensel engellilerin %82.1'i iş bölümü paylaşma ve dayanışmayı çok önemsemekte, %17.9'u ise önemsemektedir. Spor yapmayanların ise %63.5'i çok önemsemekte, %30.2'si önemsemekte ve %6.3'ü de fikir belirtmemektedirler. Spor yapmayanlarda ki oran spor yapanlara göre daha düşük olarak görülmüştür. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0.05$).

Tablo43: Birleşik dağılım analizi 13: Spor Yapma Davranışı ve Spordaki Kurallara Uygun Davranma, Sosyal Yaşamdaki Kurallara Uygun Hareket Etme Davranışı

		Spordaki Kurallara Uygun Davranma, Sosyal Yaşamdaki Kurallara Uygun Hareket Etme Durumu					
Spor Yapma Durumu		Çok Olumlu	Olumlu	Olumsuz	Çok Olumsuz	Fikrim Yok	Toplam
Spor Yapan	n	38	15	-	-	3	56
	%	67.9	26.8	-	-	5.4	100.0
	Toplam	31.9	12.6	-	-	2.5	47.1

Tablo 43 incelendiğinde spor yapan bedensel engellilerin %67.9'u spordaki kurallara uygun hareket etmenin sosyal yaşamdaki kurallara uygun hareket etmeyi çok olumlu etkilediğini, %26.8'i de olumlu etkilediğini, %5.4'ünün de fikir belirtmediği görülmektedir.

Tablo 44: Birleşik dağılım analizi 14: Spor Yapma Davranışı ve Arkadaş Seçiminde Ahlaki Değerler Davranışı

Arkadaş Seçiminde Ahlaki Değerlerin önemi								
Spor Yapma Durumu		Çok Önemlidir	Önemlidir	Önemsizdir	Çok Önemsizdir	Fikrim Yok	Toplam	
Spor Yapan	N	45	9	2	-	-	56	
	%	80.4	16.1	3.6	-	-	100.0	
	Toplam	37.8	7.6	1.7	-	-	47.1	
Spor Yapmayan	N	44	15	1	1	2	63	
	%	69.8	23.8	1.6	1.6	3.2	100.0	
	Toplam	37	12.6	0.8	0.8	1.7	52.9	
Toplam		N	89	24	3	1	2	119
		%	74.8%	20.2%	2.5%	0.8%	1.7%	100.0%

$X^2=4.448$; $Sd=1$; $p>0.349$

Tablo 44 incelendiğinde spor yapan bedensel engellilerin %80.4'ü için arkadaş seçiminde ahlaki değerlerin çok önemli olduğu,%16.1'i için önemli ve %3.6 içinde önemsiz olduğu görülmektedir. Spor yapmayanların ise %69.8'i çok önemli, %23.8'i önemli,%1.6 önemsiz, %1.6 çok önemsiz olarak görmekte ve %3.2'de fikir belirtmemektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$).

Tablo 45: Birleşik dağılım analizi 15: Spor Yapma Davranışı ve İnsan İlişkilerinde Büyüklere Saygı, Büyüklere Sevgi Davranışı

Spor Yapma Durumu		İnsan İlişkilerinde Büyüklere Saygı, Küçüklere Sevgi Durumu			
		Çok Önemlidir	Önemlidir	Fikrim Yok	Toplam
Spor Yapan	n	48	8	-	56
	%	85.7	14.3	-	100.0
	Toplam	40.3	6.7	-	47.1
Spor Yapmayan	n	49	12	2	63
	%	77.8	19.	3.2	100.0
	Toplam	41.2	10.1	1.7	52.9
Toplam	n	97	20	2	119
	%	81.5	16.8	1.7	100.0

$X^2=2.407$; $Sd=2$; $p>0.300$

Tablo 45 incelendiğinde spor yapan bedensel engellilerin %85.7'si için insan ilişkilerinde büyüklere saygı, küçüklere sevgi göstermenin çok önemli olduğu, %14.3'ü içinde önemli olduğu görülmektedir. Spor yapmayanlarda ise bu oran %77.8 ile çok önemli, %19 ile önemli görüldüğü ve %3.2'sinde de fikir belirtmediği görülmektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olmadığı ortaya çıkmıştır ($p>0.05$).

Tablo 46: Birleşik dağılım analizi 16: Spor Yapma Davranışı ve Milli Formayı Giyme Davranışı

Spor Yapma Durumu		Bir Gün Milli Formayı Giymenin Önemlilik Durumu				
		Çok Önemlidir	Önemlidir	Çok Önemsizdir	Fikrim Yok	Toplam
Spor Yapan	n	50	6	-	-	56
	%	89.3	10.7	-	-	100.0
	Toplam	42	5	-	-	47.1

Tablo 46 incelendiğinde spor yapan bedensel engellilerin %89.3'ü bir gün milli formayı giymelerinin kendileri için çok önemli olduğunu, %10.7'ü içinde önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 47: Birleşik dağılım analizi 17: Spor Yapma Davranışı ve Günlük Yaşamda Dinsel İnanç ve Kurallara Uygun Hareket Etme Davranışı

		Günlük Yaşamınızda dinsel İnanç Ve Kurallara Uygun Hareket Etme Durumu						
Spor Yapma Durumu		Çok Önemlidir	Önemlidir	Önemsizdir	Çok Önemsizdir	Fikrim Yok	Toplam	
Spor Yapan	N	33	18	5	0	0	56	
	%	58.9	32.1	8.9	0	0	100	
	Toplam	27.7	15.1	4.2	0	0	47.1	
Spor Yapmayan	N	22	20	7	2	12	63	
	%	34.9	31.7	11.1	3.2	19.0	100.0	
	Toplam	18.5	16.8	5.9	1.7	10.1	52.9	
Toplam	N	55	38	12	2	12	119	
	%	46.2	31.9	10.1	1.7	10.1	100.0	

$X^2=16.283$; Sd=4; $p<0.003$

Tablo 47 incelendiğinde spor yapan bedensel engellilerin %58.9'u için günlük yaşamlarında dinsel inanç ve kurallara uygun hareket etmenin çok önemli olduğu, %32.1'i için önemli ve %8.9'u için de önemsiz olduğu görülmektedir. Buna karşın spor yapmayanlarda ise, %34.9 çok önemli, %31.7 önemli, %11.1 önemsiz, %3.2 çok önemsiz olarak görülmekte ve %19'u da fikir belirtmemektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0.05$).

5. TARTIŞMA

Bu araştırma, düzenli olarak spor yapan bedensel engelliler ile spor yapmayan bedensel engellilerin sosyalleşmelerine sporun etkisini araştırmak ve bundan çıkacak sonuçları değerlendirmeyi amaçlayarak yapılmıştır.

Araştırmaya katılan bedensel engellileri doğum yerleri açısından değerlendirdiğimizde, Mersin doğumluların önemli bir oran (40.3)'i oluşturdukları görülmektedir. Daha sonra %29.4'lük bir oranla Adana doğumlular gelmektedir. Bunları %5 ile Samsun ve %3.4 ile Adıyaman izlemektedir. İzmir, Gaziantep, Hatay ve Diyarbakır doğumluların oranı ise %2.5 dir. Batman, İstanbul, Bitlis ve Kütahya doğumluların oranı %1 ile en düşük oran olarak görülmektedir. Bu araştırmanın Mersin ve Adana'da yapılmasıyla ilgilidir (Tablo 1). Araştırmaya katılan bedensel engellilerin yaş dağılımı beş yaş aralığında kümelenmiştir. Araştırmamıza %33.6 ile 26–30 yaş aralığında yer alan bedensel engelliler yoğun olarak katılmışlardır. Bunları %22.7 ile 21–25 yaş aralığı, %16.8 ile 15–20 ve 31–35 yaş aralığında yer alan bedensel engelliler takip etmektedir. 36–40 yaş aralığında yer alan katılımcıların oranı %10.1 ile en düşük oran olarak görülmektedir (Tablo 2). Araştırmaya katılan bedensel engellilerin cinsiyet durumlarına bakıldığında; 85 erkek (%71.4) ve 34 (28.6) bayan bedensel engelli katılmıştır. Spor yapan bedensel engelli erkek oranı (%87.5) spor yapmayan bedensel engelli kadın oranına göre 34 (%28.6) yüksek bulunmuştur. Spor yapmayanlarda ise bu oran birbirine yakın bulunmuştur. Spor yapmayan bedensel engelli erkek oranı %57.1, spor yapmayan kadın bedensel engelli oranı %42.9'dur.(Tablo 3).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin medeni durumlarına bakıldığında; spor yapan bedensel engellilerin bekâr olanları (%68) evli olanları(%32)'dir. Spor yapmayan bedensel engellilerin bekâr olanları(74.6)evli olanlara (%25.4) göre düşük görülmektedir. Bekârların oranının yüksek olmasının başlıca nedenleri, araştırmaya katılan bedensel engellilerin %50.4'ü nün mesleksiz olması, yine büyük bir oranın ailesine bağımlı yaşaması ve %50 sinin ya hiç eğitiminin olmaması ya da meslek edinebilecek eğitime sahip olmamaları ile ilgilidir. Katılımcıların %73.4'ü nün otuz ve daha düşük yaş aralığında olmaları da bekâr olanların oranının yüksek çıkmasında etkili olabilir. Evli olan bedensel engellilerin oranı ise %28.6 ile düşük görülmektedir(Tablo

4). Başbakanlık Özürlüler idaresinin yaptığı Türkiye araştırması sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(1).

Bedensel engellilerin eğitim durumuna göre dağılımlarına baktığımızda; spor yapan bedensel engellilerde okur-yazar olmayanlar (%3.6) en az düzeyde, lise mezunları ise (%55.4) ile en fazla düzeyde görülmektedir. İlkokul mezunu %17.9, ortaokul mezunu %10.7 ve üniversite mezunu olanların oranı ise %12.5'tir. Spor yapmayanlarda ise okur-yazar olmayanların oranı (%17.5), İlk ve orta okul mezunu %25.4, lise mezunu olanların oranı (%27) ve üniversite mezunu olanların oranı %4.8 olarak görülmektedir. Okuryazar olmayanların oranı %10.9 dur. Günümüz koşullarında bu çok ciddi bir oran olarak değerlendirilebilir (Tablo 5). Başbakanlık Özürlüler idaresinin yaptığı Türkiye araştırması sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(1).

Tablo 6'de araştırmaya katılan spor yapan bedensel engellilerin %57.2'sinin çalışmadığı, %42.9'unun ise çalıştığı görülmektedir. Spor yapmayanların ise %60'ının çalışmadığı ve %40'ının çalıştığı görülmektedir. Çalışmayanların oranının yüksek olması engellilerin eğitiminde ve istihdamında ciddi sorunların olduğu şeklinde yorumlanabilir (Tablo 6). Başbakanlık Özürlüler idaresinin yaptığı Türkiye araştırması sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(1). Araştırmaya katılan bedensel engellilerin mesleklerine bakıldığında; katılımcıların yarısından fazlasının mesleksiz olduğu görülmektedir. Spor yapan bedensel engellilerin %43'ünün mesleksiz, %19,6'sının işçi, %9'unun memur %19.6'sının eğitim gerektiren kalifiye meslek sahibi olduğu, %7'sinin esnaf, %1.8'inin öğrenci olduğu görülmektedir. Spor yapmayanların ise %57'sinin mesleksiz, %8'inin işçi, %3.2'sinin memur, %4.8'inin eğitim gerektiren kalifiye meslek sahibi olduğu, %4.8'inin esnaf olduğu, %17.5'inin öğrenci olduğu ve %4.8'inin de ev hanımı olduğu görülmektedir (Tablo 7).

Tablo 8'de araştırmaya katılan spor yapan bedensel engellilerin %53.6'sının sıfır ile üç yüz lira, %14.3'ünün üç yüz ile beş yüz lira, %17.9'unun beş yüz sekiz yüz lira, sadece %14.3'ünün sekiz yüz ve yukarısı gelire sahip olduğu görülmektedir. Spor yapmayanların %77.8'inin sıfır ile üç yüz lira, %17.5'inin üç yüz ile beş yüz lira, %3.2'sinin beş yüz sekiz yüz lira, %1.6'sının da sekiz yüz ve yukarısı gelire sahip olduğu görülmektedir. Bedensel engellilerin aylık ortalama gelirlerini gösteren bulgulara bakıldığında, tümünün yoksul olduğu görülmektedir. Geliri yok denilebilecek, düzenli bir iş ve dolayısıyla gelir sahibi olmayan %66.4'lük oranın açlık sınırının

altında yaşadığı görülmektedir (Tablo 8). Başbakanlık Özürlüler İdaresinin yaptığı Türkiye araştırması sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(1).

Bedensel engellilerin annelerinin eğitim durumlarına bakıldığında; lise ve üniversite düzeyinde eğitim alanların oranının %10.9 ile çok düşük olduğu görülmektedir. Kendilerinde ise bu oran %49.1 dir. Yine annelerin %50.4'ünün ilkokul mezunu ve %4.2 sinin de ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Okur yazar olmayanların oranı ise %34.5 tir. Annelerin çocuklarına oranla daha düşük seviyede eğitime sahip oldukları görülmektedir. Bedensel engellilerin anne eğitim düzeyi daha çok ilkokul kategorisinde yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Okur-yazar olmayanların oranı (%34.5) da dikkat çekicidir (Tablo 9). Türkiye’de köy ve gecekondularda erken çocukluk gelişimi durum tespiti araştırmasının özel eğitim yönünde incelenmesi çalışmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(49).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin babalarının eğitim durumlarına bakıldığında; %21.8’inin okuryazar olmadığı, %44.5’inin ilkokul mezunu olduğu, %14.3’ünün ortaokul mezunu olduğu, lise ve üniversite mezunlarının oranının ise 19.3 olduğu görülmektedir. Kendi eğitim dereceleri ile babalarının eğitimleri karşılaştırıldığında açık farklılıklar vardır. Çocukların babalarına oranla daha iyi eğitime sahip olduğunu söylemek mümkündür (Tablo 10). Türkiye’de köy ve gecekondularda erken çocukluk gelişimi durum tespiti araştırmasının özel eğitim yönünde incelenmesi çalışmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(49).

Bedensel engellilerin annelerinin mesleklerine bakıldığında; %93.2’ sinin ev hanımı, %5.1’inin memur, %1.7sinin ise emekli olduğu görülmektedir. Annelerin büyük çoğunluğunun ev hanımı olması ülkemizde kadının eğitimine önem verilmediği ve ata erkil toplum yapımızın yansımaları göstermesi açısından önemlidir (Tablo 11). Bedensel engellilerin babalarının mesleklerine bakıldığında; mesleksizlerin oranı %32.8, emekli %30.3, işçi %17.6, esnaf %8.4, çiftçi%4.2, memur ve eğitim gerektiren kalifiye mesleklerin oranı ise %3.4 tür. Bedensel engellilerin babalarının yaklaşık üçte birinin mesleksiz olması düzenli bir yaşam ve gelirin olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Bedensel engellileri babalarıyla karşılaştırdığımız da kendilerinin de yarıdan fazlasının mesleksiz olduğunu görmekteyiz (Tablo 12). Türkiye’de köy ve gecekondularda erken çocukluk gelişimi durum tespiti araştırmasının özel eğitim yönünde incelenmesi çalışmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(49).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin engellilik durumlarına bakıldığında; %86.6 sını da alt extremite, %13.4'ünde de üst extremite yetersizlikleri olduğu görülmektedir. Alt extremite yetersizliği oranının yüksek çıkması katılımcıların büyük bölümünün yardımcı aletlere bağımlı yaşamak zorunda olmaları sonucunu doğurmaktadır (Tablo 13). Bedensel engellilerin engellilik gerekçelerine bakıldığında; %34.5'i doğuştan, %24.4'ü tıbbi hata, %21.8'inin çocuk felci %13.4'ünün trafik kazası, %3.4'ünün spor kazası, %1.7'sinin iş kazası ve %0.8'inin ise ev kazası sonucu engelli oldukları tespit edilmiştir. Yukarıdaki verilere baktığımızda doğuştan ve çocuk felcinden dolayı engelli kalan katılımcıların oranı yüzde elliye geçmektedir. Bu da eğitimsizlik ve yoksulluk sonucunu göstermesi açısından önemlidir. Muhtemelen tıbbi hata olarak bulunan değerlerin büyük bir kısmı da sağlık kurumlarına zamanında ve yeterince gidilmemesinden kaynaklanmaktadır (Tablo 14). Başbakanlık Özürlüler idaresinin yaptığı Türkiye araştırması sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(1).

Bedensel engellilerin engellilik sürelerine bakıldığında; %51.3'ü 11 yıl ve üzeri sürede engelli, %32.8'i doğuştan engelli, %6.7 si 9-11 yıl üzeri engelli, %2.5'i 0-2 yıl engelli, %3.4'ü 3-5 ve 6-8 yıl üzeri sürede engeli engelli oldukları tespit edilmiştir. Doğuştan ve dokuz yılın üzeri sürede engelli kalanların oranı % 84 oranındadır. Bu kadar yüksek bir oran doğuştan ve dokuz yıl üzeri engellilik süresinin çıkması, engelin çocukluk döneminde oluşmasından kaynaklanmaktadır. Bu da yukarıda da belirtildiği gibi muhtemelen eğitimsizlik, yoksulluk ve zamanında sağlık kurumlarına gidilmemesi ile ilgilidir(Tablo 15).Şah'ın yaptığı araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(50). Bedensel engellilerin ailede engellilik durumlarına baktığımızda, annesi engelli olan % 1.7, baba % 0.8, kız kardeş % 4.2, erkek kardeş % 0.8, eş %3.4 olarak bulunmuştur. Burada yüksek oran kız kardeşte görülmektedir. Eşi engelli olanların oranının diğerlerine göre yüksek çıkması engellilerin birbirleriyle evlenmelerinden kaynaklanmaktadır. Ailesinde engelli olanların oranı yüzde % 11 civarındadır. Tüm katılımcılar arasında bakıldığında bu oran düşük olarak görülmektedir (Tablo 16).

Bedensel engellilerin yardımcı alet kullanma durumlarına bakıldığında; %19.3'ü protez, %31.1'i tekerlekli sandalye, %17.6'sı ayakkabı, %30.3'ü ise koltuk değneği kullanmaktadır. Tekerlekli sandalye ve koltuk değneği kullanma oranınının % 50 çıkması katılımcıların %86.6'sının alt extremite yetersizliği olan engelliler olması ile

ilgilidir. Dolayısıyla yardımcı aletlere bağımlı olarak yaşamak zorunda kalan engelliler başkalarının yardımına da bağımlı kalmaktadırlar (Tablo 17).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin ihtiyaçlarını kendi başlarına giderebilme durumlarına bakıldığında; %68.9'unun kendi başına tuvalet ihtiyacını her türlü giderdiği, %21'inin büyük oranda giderdiği, %2.5'inin bazen giderdiği, %7.6'sının ise hiç gideremediği görülmüştür. Banyo ihtiyacını ise %71.4'ünün her türlü, %17.6'sının büyük oranda, %2.5'inin bazen giderdiğini ve %8.4'ünün de hiç gideremediğini görmekteyiz. Giyinme ihtiyacını %69.7'si her türlü, %16 büyük oranda, %6.7'si bazen giderdiği ve %7.6'sının da hiç gideremediğini görmekteyiz. Yemek ihtiyacını %75.6'sının her türlü, %13.4'ünün büyük oranda, %5'inin bazen giderdiği ve %5'inin de hiç gideremediği görülmektedir. Alış-veriş ihtiyacını %62.2'sinin her türlü, %13.4'ünün büyük oranda, %10.9'unun bazen giderdiği ve %13.4'ünün de hiç gideremediği görülmektedir. Ulaşım ihtiyacını %56.3'ünün her türlü, %19.3'ünün büyük oranda, %8.4'ünün bazen giderdiği ve %16'sının hiç gideremediğini görmekteyiz. Bedensel engellilerin; tuvalet, banyo, giyinme, yemek gibi ihtiyaçlarını kendi başlarına karşılama oranları yüksek çıkmıştır. Ancak ulaşım, alış veriş gibi sosyal yaşam alanlarında karşılanması gereken ihtiyaçlar kişisel bakım ihtiyaçlarının oranlarına göre düşük çıkmıştır (Tablo18). Başbakanlık Özürlüler idaresinin yaptığı Türkiye araştırması sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(1).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin karşılaştıkları mekânsal zorluk durumlarına göre dağılımlarına bakıldığında; %52.1'inin çok katlı binalara çıkmakta %37.8'inin kaldırımlarda yürümekte, %43.7'isinin toplu taşıma araçlarına binmekte, %38.7'sinin trafikte karşıdan karşıya geçmekte, %39.9'unun spor alanlarına gitmekte zorlandığı görülmektedir. Katılımcıların %19.3'ünün çok katlı binalara çıkmakta, %30.3'ünün kaldırımlarda yürümekte, %25.2'sinin toplu taşıma araçlarına binmekte, %30.3'ünün trafikte karşıdan karşıya geçmekte, yine %30.3'ünün spor alanlarına gitmekte zorlandığı görülmektedir. Hiç zorlanmayanların oranı ise %28.6 çok katlı binalara çıkmak, %31.9 kaldırımlarda yürümek, %31.1 toplu taşıma araçlarına binmek, %31.1 trafikte karşıdan karşıya geçmek ve %30.3 spor alanlarına gitmektir (Tablo19). Arı gurubunun bedensel ve zihinsel özürlülerin sorunları için çağdaş çözümlere doğru ilk adım araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(3). Araştırmamıza katılan bedensel engellilerin dernek veya değişik sosyal gruplar içinde

çalışma durumlarına göre dağılımlarına bakıldığında; %39.5'inin dernek veya sosyal bir grup içinde çalıştığı, % 60.5'inin ise her hangi bir grup içinde çalışmadığını görmekteyiz (Tablo20).

Araştırmamıza katılan bedensel engellilerin spor yapma durumlarına göre dağılımlarına bakıldığında; 56 spor yapan bedensel engelli (% 47.1), 63 kişi (%52.9) oranında spor yapmayan bedensel engelli katılmıştır. Spor yapan bedensel engellilerin oranının yapmayanlardan düşük olduğu görülebilir. Ancak fark büyük değildir (Tablo21). Araştırmaya katılan bedensel engellileri spora yönlendiren etkenlere göre dağılımlarına bakıldığında; yönelimlerinde %10.1 ile aile,%5.9 ile okul ortamı, %2.5 ile iş yeri ortamı, %28.6 ile arkadaş grubunun, %5 ile basın ve yayının, %4.2 ile de beden eğitimi öğretmenlerinin etkili olduğunu görmekteyiz. Spora yönlendirmede arkadaş etkisinin yüksek çıkması, bedensel engellilerin sosyal ilişkilerde buldukları kendilerini ifade edebilecekleri uğraşlar edinebileceklerinin göstergesidir (Tablo22). Araştırmaya katılan bedensel engellilerin katıldığı spor türlerine göre dağılımlarına bakıldığında; bedensel engellilerin %92.9'unun basketbol, %3.7'sinin futbol, %1.7 ile atletizm ve cimnastiği görmekteyiz. Katılımcıların yaklaşık tamamına yakının basketbola katılmış olmaları, hem bu branşta yardımcı alet olarak tekerlekli sandalye kullanılması, hem de basketbol'un yaygın olması ile ilgilidir (Tablo23). Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma sürelerine göre dağılımlarına bakıldığında; %39.2'sinin bir ile üç yıldır, %8.9'unun üç ile beş yıl, %16.1'inin beş ile yedi yıl, %5.4'ünün yedi ile dokuz yıl, %30.4'ünün ise dokuz ve daha üzeri yıl spor yaptıkları görülmektedir (Tablo24).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma sıklığına göre dağılımlarına bakıldığında; %17.9'unun günde bir iki kez, %78.6'sının haftada bir iki kez, %3.5'inin ise ayda bir iki kez spor yaptığını göstermektedir. Günde ve haftada bir iki kez spor yapanların oranı %96.5'tir. Bu da bize araştırmamıza katılan ve spor yapan bedensel engellilerin düzenli ve sistemli spor yaptıklarını göstermesi açısından önemlidir (Tablo25). Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapmanın üzerlerinde bıraktığı etkilere bakıldığında; %48.22'si spor yapmayı dinlendirici buluyor,%76.78'i eğlenceli ve heyecan verici buluyor, %55.36'sı eğitici buluyor, %67.86'sı insanlarla daha rahat ilişki kurmalarında spor'un katkı sağladığını ve yine %67.86'sı da spor yapmanın sağlıklarına önemli etki yaptığını gösteriyor (Tablo26).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin karşılaştığı güçlükleri aşmada sporun sağladığı yarara göre dağılımlarına bakıldığında; araştırmaya katılan ve spor yapan bedensel engellilerin sosyal yaşamda karşılaştıkları güçlükleri aşmada %89.28 ile sporun yarar sağladığını göstermişlerdir. %10.72'lik oran ise sporun güçlükleri aşmada bir yarar sağlamadığını gösterse bile bu çok düşük bir oran olarak görülmektedir (Tablo27).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma ile ailelerinde kendilerine karşı farklı bir ilgi oluşma durumlarına göre dağılımları bedensel engellilerin spor yapmaya başladıktan sonra ailelerin de kendilerine karşı %78.57 oranında farklı bir ilgi olduğunu göstermiştir. %21.43'lük oran ise kendilerine karşı ailelerin de farklı bir ilginin olmadığını belirtmişlerdir (Tablo28).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma ile sosyal çevrelerinde kendilerine karşı farklı bir ilgi oluşma durumlarına bakıldığında; %89.28'lik bir ilginin olduğunu görmekteyiz. Kendilerine karşı sosyal çevrelerinde farklı bir ilginin olmadığını söyleyenlerin oranı %10.72 ile oldukça düşük olarak görülmüştür bakınız (Tablo29). Araştırmaya katılan bedensel engellilerin sporda başarı ve zaferin tadını çıkarma durumlarına bakıldığında; spor yapan ve araştırmaya katılan engellilerin tamamı yani %100'ü sporda başarı ve zaferin tadını çıkardıklarını ve spor aracılığıyla eğlendikleri görülmüştür (Tablo30). Bulgu ve Akcan'ın spor ve toplumsallaşma araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(37).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı ve planlı çalışma davranışı incelendiğinde; spor yapanların %83.9'unun planlı çalışma alışkanlığı olduğu görülmüştür. Bu oran spor yapmayanlarda düşük olduğu saptanmıştır. Şöyle ki spor yapmayanların %60.3'ünün planlı çalışma alışkanlığı vardır. Dolayısıyla spor yapmak planlı çalışmaya önemli etkisi olan bir değişkendir. İki grup arasında bir farklılaşmanın olup olmadığını anlamak için yapılan χ^2 testi gruplar arası farklılaşmanın olduğunu ortaya koymuştur ($p<0,05$) (Tablo31). Bulgu ve Akcan'ın spor ve toplumsallaşma araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(37).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı ve kolay arkadaş edinebilme davranışları incelendiğinde; spor yapanların %92.9'unun kolay arkadaş edindiği görülmüştür. Bu oran spor yapmayanlarda %79.4 ile daha düşük olduğu görülmektedir. χ^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın

olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0,05$) (Tablo32). Bulgu ve Akcan'ın spor ve toplumsallaşma araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(37).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı ve içinde yer alınan grupta kendini değerli hissedebilme davranışı incelendiğinde; spor yapanların %94.6'sı içinde bulunduğu grupta kendini değerli hissettiğini belirtirken, buna karşın spor yapmayanlarda bu oran %73 ile daha düşük olduğu görülmektedir. Spor yapmayanlarda arkadaş edineme sorunu yapanlara göre yüksektir. Bu oranlar spor yapmanın arkadaş edinmede etkili olduğunu göstermektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0,05$) (Tablo33). Bulgu ve Akcan'ın spor ve toplumsallaşma araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(37).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı v e insanlara sevgi ve saygı duyma davranışı incelendiğinde spor yapan bedensel engellilerin %98.2 oranında başkaların fikir ve inançlarına saygı gösterdikleri, spor yapmayanlarda bu oran %90.5'le daha düşük olarak görülmektedir. Bu oranlar spor yapmanın başkalarının fikir ve inançlarına hoşgörülü olmada etkili olduğunu göstermektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0,05$) bakınız (Tablo34). Bulgu ve Akcan'ın spor ve toplumsallaşma araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(37).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı ve başkalarının fikir ve inançlarına hoş grl davranma davranışı incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %98.2 oranında başkaların fikir ve inançlarına saygı gösterdikleri, spor yapmayanlarda bu oran %90.5 ile daha düşük olarak görülmektedir. Bu oranlar spor yapmanın başkalarının fikir ve inançlarına hoşgörülü olmada etkili olduğunu göstermektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0,05$) (Tablo35). Bulgu ve Akcan'ın spor ve toplumsallaşma araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(37).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı ve yenene, üstün gelene saygı duyma davranışı incelendiğinde spor yapan bedensel engellilerin %96,4'ünün yenene, üstün gelene saygı duydukları görülmektedir(Tablo36). Bulgu ve Akcan'ın spor ve toplumsallaşma araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(37).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı ve spor yapanlara hayranlık ve saygı duyma davranışları incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %94.6'sının spor yapanlara hayranlık ve saygı duydukları, spor yapmayanların ise 71.4'ünün spor yapanlara hayranlık ve saygı duydukları görülmektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0,05$) (Tablo37).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı ve bir yarışmaya katılmış olma davranışı incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %94.6'sı bir yarışmaya katılmış olmanın kendilerini sosyal yönden güçlendirdiğini belirtmişlerdir. Spor yapmayan bedensel engellilerin oranı ise %77.8'le düşük görülmektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0,05$) (Tablo38).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı ve dürüst oyun davranışı incelendiğinde; spor yapan bedensel engelliler %89.3 oranında dürüst oyun (fair-play)'un oyunu kazanmaktan daha önemli olduğunu göstermektedirler. Spor yapmayanlarda ise bu oran %65.1'le düşük olarak görülmektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0,05$) bakınız (Tablo39). Bulgu ve Akcan'ın spor ve toplumsallaşma araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(37).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı ve rekabet etme davranışı incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %71.4'ünün gündelik yaşamında diğer insanlarla rekabet etmeyi sevdiği görülmüştür. Spor yapmayanlarda ise bu oran %65.1 ile düşük görülmektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$) (Tablo40). Bulgu ve Akcan'ın spor ve toplumsallaşma araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(37).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışının takım çalışması davranışına etkisi incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %85.7'si takım çalışmasını çok önemseddiği, %12.5'nin de önemseddiği görülmektedir. Dolayısıyla spor yapanların tamamına yakını %98.2'si takım çalışmasını çok önemsemektedir (Tablo 41). Bulgu ve Akcan'ın spor ve toplumsallaşma araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(37).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışının iş bölümü, paylaşma ve dayanışma davranışına etkisi incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %82.1'i iş bölümü paylaşma ve dayanışmayı çok önemsemekte, %17.9'u ise önemsemektedir. Spor yapmayanların ise %63.5'i çok önemsemekte, %30.2'si önemsemekte ve %6.3'ü de fikir belirtmemektedirler. Spor yapmayanlarda ki oran spor yapanlara göre daha düşük olarak görülmüştür. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0,05$) (Tablo 42). Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı ve spordaki kurallara uygun davranma, sosyal yaşamdaki kurallara uygun hareket etme davranışı incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %67.9'u spordaki kurallara uygun hareket etmenin sosyal yaşamdaki kurallara uygun hareket etmeyi çok olumlu etkilediğini, %26.8'i de olumlu etkilediğini belirtmiştir (Tablo 43). Bulgu ve Akcan'ın spor ve toplumsallaşma araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(37).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışının arkadaş seçiminde ahlaki değerlerine ve davranışına etkisi incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %80.4'ü için arkadaş seçiminde ahlaki değerlerin çok önemli olduğu, %16.1'i için önemli ve %3.6 içinde önemsiz olduğu görülmektedir. Spor yapmayanların ise %69.8'i çok önemli, %23.8'i önemli, %1.6 önemsiz, %1.6 çok önemsiz olarak görmekte ve %3.2'de fikir belirtmemektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$) (Tablo 44). Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışı ve insan ilişkilerinde büyüklere saygı, küçüklere sevgi davranışı incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %85.7'si için insan ilişkilerinde büyüklere saygı, küçüklere sevgi göstermenin çok önemli olduğu, %14.3'ü içinde önemli olduğu görülmektedir. Spor yapmayanlarda ise bu oran %77.8 ile çok önemli, %19 ile önemli görüldüğü ve %3.2'sinde de fikir belirtmediği görülmektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olmadığı ortaya çıkmıştır ($p>0,05$) (Tablo 45). Bulgu ve Akcan'ın spor ve toplumsallaşma araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir(37).

Araştırmaya katılan bedensel engellilerin spor yapma davranışının milli formayı giymenin önemi davranışına etkisi incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %89.3'ü bir gün milli formayı giymelerinin kendileri için çok önemli olduğunu, %10.7'ü içinde önemli olmadığını belirtmişlerdir (Tablo 46). Araştırmaya katılan

bedensel engellilerin spor yapma davranışının günlük yaşamda dinsel inanç ve kurallara uygun hareket etme davranışına etkisi incelendiğinde; spor yapan bedensel engellilerin %58.9'u için günlük yaşamlarında dinsel inanç ve kurallara uygun hareket etmenin çok önemli olduğu,%32.1'i için önemli ve %8.9'u için de önemsiz olduğu görülmektedir. Buna karşın spor yapmayanlarda ise, %34.9 çok önemli, %31.7 önemli, %11.1 önemsiz, %3.2 çok önemsiz olarak görülmekte ve %19'u da fikir belirtmemektedir. X^2 analizi sonucunda iki grup arasında istatistikî olarak farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0,05$) (Tablo 47).

Bu araştırma da düzenli olarak spor yapan bedensel engelliler ile spor yapmayan bedensel engellilerin sosyalleşmelerine sporun etkisi açıkça görülmektedir. Spor yapan bedensel engelliler için yaşam kolaylaşırken spor yapmayan bedensel engelliler için yaşam daha da zorlaşmaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamızın sonucunda düzenli olarak spor yapan bedensel engelliler ile spor yapmayan bedensel engelliler karşılaştırıldığında spor yapmanın engellilerin sosyalleşmeleri üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu etki arkadaş edinmeden, grup üyeliğine, kendini değerli hissetme, hoşgörülü olma, rekabet duygusu, takım çalışması gibi birçok konuda etkilidir. Elde edilen bu sonuç, sporun tüm toplum üyeleri üzerinde olumlu etkilerde bulunmasının bedensel engelliler açısından da geçerli olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu çerçevede sporu bedensel engellilerin yaşamlarına daha etkin bir şekilde koyarak onların toplumla uyumunu artırılabilceği bir gerçektir. Engellilere yönelik her türlü proje ve politikada spor olgusu merkezi bir yerde bulunmalıdır.

Araştırmamız sonucunda elde ettiğimiz bulgulara dayanarak aşağıdaki önerileri sunabiliriz:

1. Engelliliğin doğum öncesi ve doğum sonrasında çeşitli nedenlerden dolayı ortaya çıktığı görülmektedir. Bunu önlemek için koruyucu hekimliğin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

2. Bedensel engellilerin eğitim düzeylerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Aynı zamanda eğitim süreçlerinde de mekansal zorluklar yaşamaktadırlar. Milli Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetimler bunları giderici önlemler almalıdır.

3. Bedensel engellilere gerekli istihdam sağlanarak yaşamlarını sürdürebilecek gelir sağlanmalıdır.

4. Bedensel engellilerin spora katılımları için eğitim faaliyetleri yapılmalı ve bu faaliyetler kitle iletişim araçları yoluyla bütün toplum kesimlerine duyurulmalıdır.

5. Engellilerin spor yapma olanaklarının artırılması için Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri bünyesinde engellilere yönelik özel birim oluşturularak, bu alandaki eğitim olanakları artırılmalıdır.

6. Bedensel engellilerin katılabilecekleri her türlü sportif etkinliğe katılmasının sağlanması için ailelerden başlayarak okullar, kulüpler ve yerel yönetimlerin böylesi bir çabanın içinde olması sağlanmalıdır.

7. Spor karşılaşmalarında engellilerin karşılaşmaları izlemelerinde büyük zorluklarla karşılaştıkları bilinmektedir. Bedensel engellilere yönelik özel giriş kapı ve tribünlerin yapılmasına olanak verecek düzenlemeler ortaya konulmalıdır.

Ülkemizde bedensel engellilerin sosyalleşmelerine yönelik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Araştırmacılar bu alana eğilmeli ve katkı sunmalıdır.

KAYNAKLAR

- 1- *Başbakanlık Özürlüler İdaresi Türkiye Özürlüler Araştırması Sonuçları*. Erişim: http://www.ozida.gov.tr/aratirma/projeler/kamuoyu_araştırması/oztemelgosterge.htm; Erişim tarihi: 09.06.2006.
- 2- **Tatar Y.** *İşitme Özürlülerde Spor ve Ruhi Faydaları. Doktora Tezi*. İstanbul **1995**.
- 3- **Arı Gurubu:** *Bedensel ve Zihinsel Özürlülerin Sorunları İçin Çağdaş Çözümlere Doğru İlk Adım*. Yayın No:2. **1996**.
- 4- **Kalyon T.A.** *Özürlülerde Spor*. Bağırhan Yayınevi. Ankara. **1997**:
- 5- **Özdiñç Ö.** *Çukurova Üniversitesi Öğrencilerinin Sporun ve Spora Katılımın Sosyalleşmeyle İlişkisi Üzerine Görüşleri*. Spormetre Dergisi. Cilt:3 Sayı:2. Ankara Üniversitesi Yayınları. Ankara. **2005**:77-78.
- 6- **Dönmezer S.** *Sosyoloji*. Savaş Yayınları. Ankara. **1984**:141.
- 7- **Kılbaş Ş.** *Gençlik ve Boş Zamanı Değerlendirme*. Ç.Ü Basımevi. Adana. **1994**: 41.
- 8- **Kılbaş Ş.** *Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme*. Anaca Yayınları, Adana. **2001**: 99
- 9- **Doğan İ.** *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*. Sistem Yayınları 2. Baskı. İstanbul. **1998**:81.
- 10- **Kızılçelik S. Erjem Y.** *Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü*. Saray Kitabevi. İzmir. **1996**: 483-484.
- 11- **Atalay A.** *Spor Sosyolojisi*. Alkım Yayınları. İstanbul. **1998**: 14
- 12- **Yetim A.** *Sosyoloji ve Spor*. Morpa Yayınları. İstanbul. **2005**:166.
- 13- **Kızılçelik S.** *Sosyoloji Teorileri 2*. Desen Ofset. **2001**: 112-113.
- 14- **Öztürk F.** *Toplumsal Boyutlarıyla Spor*. Bağırhan Yayınevi. Ankara. **1998**.
- 15- **Güngör N.** *Çocuk ve Toplum Çocuğun Toplumsallaşması*. Gündoğan Yayınları. Ankara. **1995**:29-31
- 16- **Er T.** *Eğitim Sosyolojisi*. Gazi Kitabevi. Yayınları. Ankara. **1997**:57.
- 17- **Türkoglu A.** *99 Soruda Eğitim Bilimine Giriş*. Ç.Ü. Basımevi. Adana. **1991**:112.

- 18- **Tezcan M.** *Eğitim Sosyolojisi*. 11. Baskı. Ankara. **1997**.
- 19- **Tiryaki Ő.** *Spor Psikolojisi*. Eylül Kitabevi. Ankara. **2000**:104.
- 20- **Cüceloğlu D.** *İnsan ve Davranışı*. 4. Baskı Remzi Kitabevi. İstanbul. **1993**:144.
- 21- **Çamlıhyar H, Çamlıhyar H.** *Eğitim Bütünlüğü İçinde Çocuk Hareket Eğitimi ve Oyun*. 4. Baskı Emek Matbaacılık. Manisa. **2001**:10–14.
- 22- **KarakuŐ S.** *Psikolojiye Giriş*. 9. Baskı. Hacettepe Üniversitesi Yayınları. Ankara. **1991**:51.
- 23- **Tolan B.** *Toplum Bilimlerine Giriş*. 4. Baskı Adım Yayıncılık. Ankara. **1996**.
- 24- **Güvenç B.** *Sosyal ve Kültürel Değişme*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları. Ankara. **1976**.
- 25- **Ozankaya Ö.** *Toplum Bilimine Giriş*. S Yayınları. Ankara. **2000**: 109.
- 26- **Oka A.** *Sosyalleşme Süreci ve Spor*. Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. **1986**:101.
- 27- **Erkal M.** *Sosyolojik Açıdan Spor*. Milli Eğitim Basımevi. Yayın no:39. Ankara. **1986**.
- 28- **Kongar E.** *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*. 4. Basım. Remzi Kitapevi. İstanbul. **1981**.
- 29- **Kılıçlıgil E.** *Sosyal Çevre ve Spor İlişkileri*. Bağırgan Yayınevi. Ankara. **1998**.
- 30- **Tezcan M.** *Boş Zamanlar Sosyolojisi*. Doğan Matbaası. Ankara. **1977**.
- 31- **Özdoğan B.** *Çocuk ve Oyun*. 2. Baskı. Anı Yayıncılık. Ankara. **1997**.
- 32- **Ürün,Şahin H.** *Sporcuların Performans Sporunu Bıraktıktan Sonraki Yaşamlarında Boş Zaman Değerlendirme İlgilerinin AraŐtırılması*. Çukurova Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana. **1997**.
- 33- **Amman M.T. , İkizler H.C. , Karagözoğlu C.** *Sporla Sosyal Bilimler*. Alfa Yayınevi. İstanbul. **2000**.
- 34- **Fişek K.** *Spor Yönetimi*. A.Ü.S.B.F.Yayınları. Ankara. **1980**: 34.
- 35- **Armağan İ.** *Sporun Toplumun Bilimsel Temelleri*. Ege Üni. Yayınları. İzmir. **1982**.

- 36- **Yılmaz V.** *Sporla Sosyalleşme*. Atletizm Bilim ve Teknoloji Dergisi. Sayı:53. Hacettepe Üniversitesi. Yayınları. Ankara. **2004**:40.
- 37- **Bulgu N. , Akcan F.** *Spor ve Toplumsallaşma*. Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi. Gazi Üniversitesi Spor Yüksek Okulu Yayınları. Ankara.**2003**
- 38- **Karaküçük S.** *Rekreasyon Boş zamanları Değerlendirme*. 2. Baskı. Seren Ofset. Ankara. **1997**.
- 39- **Özsoy Y. , Özyürek M. , Eripek S.** *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Özel Eğitime Giriş*. Karatepe Yayınları. Ankara. **2002**.
- 40- **Öncül R.** *Özel Eğitim Sözlüğü*. Karatepe Yayınları. Ankara. **1989**: 15.
- 41- **Seyyar A.** *Sosyal Siyaset Açısından Özürlülüğe Karşı Mücadele*. Türedav yayınları. İstanbul. **2001**:23.
- 42- **Enç M. , Çağlar D. , Özsoy Y.** *Özel Eğitime Giriş*.A.Ü.Eğitim Fakültesi Yayınları.Ankara. **1975**.
- 43- **Ege R.** *Sakatlar ve Sakatlıklar*. Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları. **1993**:12.
- 44- **Çağlar D.** *Ortopedik Özürlü Çocuklar ve Eğitimi*. 2. Baskı. A.Ü.E.B.F. Yayınları. Ankara. **1982**.
- 45- **Karatepe H.** *Özürlü Çocukların Buldukları Toplum İçinde EğitimleriSakatlığın Önlenmesi ve Rehabilitasyonu*. Karatepe Yayınları. Ankara. **1983**:18.
- 46- **Suveren S.** *Ortopedik Özürlüler ve Spor*. Gazi Üni. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. **1985**.
- 47- **Özer S,D.** *Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor*. Nobel Yayınları. Ankara.**2001**
- 48- *Engelliler ve Spor*. Erişim: <http://www.sporbilim.com.tr>. Erişim tarihi: 12.05.2006
- 49- **Baykan S, Ömeroğlu E.** *Türkiye’de Kö ve Gecekondularda Erken Çocukluk Gelişimi Durum Tespiti Araştırmasının Özel Eğitim Yönünden İncelenmesi*. I. Ulusal Özel Eğitim Kongresi.Yapa Yayınları. Ankara. **1992**.
- 50- **Şah H.** *Spor Yapan ve Yapmayan Bedensel Engellilerin Problem Çözme Becerileri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi*.Mersin Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin. **2005**

EKLER

EK-1**Tablo 14:** Bedensel Engellilerin Engellilik Gerekçelerine göre Dağılımları

<i>Engellilik Gerekçesi</i>	n	%
Doğuştan	41	34.5
Tıbbi Hata	29	24.4
Çocuk Felci	26	21.8
Trafik Kazası	16	13.4
Spor Kazası	4	3.4
İş Kazası	2	1.7
Ev Kazası	1	0.8
Toplam	119	100.0

Tablo 15: Bedensel Engellilerin Engellilik Sürelerine Göre Dağılımları

<i>Engellilik Süresi</i>	n	%
Doğuştan	39	32.8
0-2 Yıl	3	2.5
3-5 Yıl	4	3.4
6-8 Yıl	4	3.4
9 Yıl ve Üzeri	69	58
Toplam	119	100.0

Tablo 16: Bedensel Engellilerin Ailede Engellilik Durumlarına Göre Dağılımları

<i>Ailede Engellilik</i>	Anne		Baba		Kız Kardeş		Erkek Kardeş		Eş	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Yok	117	98.3	118	99.2	114	95.8	118	99.2	115	96.6
Var	2	1.7	1	0.8	5	4.2	1	0.8	4	3.4
Toplam	119	100.0	119	100.0	119	100.0	119	100.0	119	100.0

Tablo 17: Bedensel Engellilerin Yardımcı Alet Kullanım Durumlarına Göre Dağılımları

<i>Yardımcı Alet Kullanma Durumu</i>	Protez		Tekerlekli Sandalye		Ayakkabı		Koltuk Değneği	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Kullanıyorum	23	19.3	37	31.1	21	17.6	36	30.3
Kullanmıyorum	96	80.7	82	68.9	98	82.4	83	69.7
Toplam	119	100.0	119	100.0	119	100.0	119	100.0

Tablo 18: Bedensel Engellilerin İhtiyaçlarını Kendi Başına Giderilebilme Durumlarına Göre Dağılımları

	Tuvalet		Banyo		Giyinme		Yemek		Alış-Veriş		Ulaşım	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Her Türlü Gideririm	82	68.9	85	71.4	83	69.7	90	75.6	74	62.2	67	56.3
Büyük Oranda Gideririm	25	21.0	21	17.6	19	16.0	16	13.4	16	13.4	23	19.3
Hiç Gideremem	9	7.6	10	8.4	9	7.6	7	5.9	16	13.4	19	16.0
Bazen Gideririm	3	2.5	3	2.5	8	6.7	6	5.0	13	10.9	10	8.4
Toplam	119	100.0	119	100.0	119	100.0	119	100.0	119	100.0	119	100.0

Tablo 19: Bedensel Engellilerin Karşılaştığı Mekânsal Zorluk Durumlarına Göre Dağılımları

	Çok Katlı	Binalara	Çıkmak	Kaldırımlarda	Yürümek	Toplu Taşıma	Araçlarına	Binmek-İnmek	Trafikte	Karşıdan	Karşıya	Spor Alanlarına	Gitmek
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Çok Zorlanırım	62	52.1	45	37.8	52	43.7	46	38.7	47	39.9			
Hiç Zorlanmam	34	28.6	38	31.9	37	31.1	37	31.1	36	30.3			
Biraz Zorlanırım	23	19.3	36	30.3	30	25.2	36	30.3	36	30.3			
Toplam	119	100.0	119	100.0	119	100.0	119	100.0	119	100.0	119	100.0	

EK-2

Sayın Katılımcı;

Elinizdeki anket toplumun önemli bir sorunu olarak gördüğümüz engellilerin sporla sosyalleşmelerine yönelik veriler elde etmek için oluşturulmuştur.

Vereceğiniz yanıtların samimi ve içten olması ortaya konulacak bakışın ve değerlendirmelerin objektifliğine ışık tutacaktır. Buradan çıkacak her türlü sonuç bilimsel araştırmalar içerisinde değerlendirilecektir. Veriler hiçbir şekilde kişiselleştirilerek, farklı amaçlar için kullanılmayacaktır.

Sabrınız ve katkınız için teşekkür ederiz.

Mustafa SÖĞÜT

Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

ANKET SORULARI

1. Doğum Yeriniz.....
2. Yaşınız:.....
3. Cinsiyetiniz : E () K ()
4. Medeni Durumunuz:
a) Evli b)Bekar c)Dul
5. Eğitim Durumunuz :
a)Okur-Yazar Değil b)İlkokul Mezunu c)Ortaokul Mezunu
d)Lise Mezunu e)Üniversite mezunu f)Başkaca, Belirtiniz.....
6. Mesleğiniz nedir :.....
7. Şu Anda Çalışıyor musunuz?
a)Çalışıyor b)Çalışmıyor
8. Aylık gelir durumunuz ne kadardır :
a)0/300 YTL b)301-500 YTL c)501-800 YTL d)801-Yukarısı
9. Annenizin ve Babanızın Eğitim Durumu:

	ANNE	BABA
a)Okur-Yazar Değil		
b)İlkokul Mezunu		
c)Ortaokul Mezunu		
d)Lise Mezunu		
e)Üniversite mezunu		
f)Diğer, Belirtiniz.		

10. Annenizin Mesleği Nedir?

.....

11. Babanızın Mesleği Nedir?

.....

12. Engeliniz Nedir?

- a)Ortopedik Engelli b)İşitme Engelli c)Görme Engelli
d)Konuşma Engelli

13.Engellilik düzeyiniz nedir?

- a)Alt Extremité b)Üst Extremité
c)Diğer.....

14. Engelinizin gerekçesi nedir?

- a)Doğuştan b)Tıbbi Hata c)Trafik Kazası d)İş kazası
e)Ev Kazası f)Spor Kazası g)Diğer,belirtiniz.....

15. Ne kadar süredir engellisiniz?

- a)Doğuştan b)0-2 yıl c)3-5 yıl d)6-8 yıl f) 9 Yıl ve üzeri

16. Anne, babanız ve kardeşlerinizden sizden başka engelli olan var mı? Birden fazla işaretleyebilirsiniz.

- a)Annem b)Babam c)Kız kardeşim
d)Erkek Kardeşim e)Diğer.....

17. Aşağıdaki yardımcı aletlerden hangilerini kullanıyorsunuz? Birden fazla işaretleyebilirsiniz

	KULLANIYORUM	KULLANMIYORUM
a)Protez		
b)Tekerlekli Sandalye		
c)Ayakkabı		
d)Koltuk Değneği		
e)Diğer, Belirtiniz		

18. Aşağıdaki İhtiyaçlarınızı kendi başınıza karşılayabiliyor musunuz?

	Hiç birini gideremem	Bazen gideririm	Büyük oranda gideririm	Her türlü gideririm
a)tuvalet				
b)banyo				
c)giyinme				
d)yemek				
e)alış-veriş				
f)ulaşım				

19. Aşağıdaki Durumlarda ne kadar zorlanırsınız?

	Hiç zorlanmam	Biraz Zorlanırım	Çok Zorlanırım
a)Çok katlı binalara çıkmak			
b)Kaldırımlarda yürümek			
c)Toplu Taşıma Araçlarına İnmek-Binmek			
d)Trafikte karşıdan karşıya geçmek			
e)Spor Sahalarına ve Salonlarına Gitmek			

20. Aşağıdaki Kişilerle ne kadar sık görüşürsünüz?

	<u>Her gün</u>	<u>haftada bir</u>	<u>ayda bir</u>
a)kendi engel grubundakilerle			
b)diğer engellilerle			
c)komşularıyla			
d)Engelli olmayan insanlarla			
e)Arkadaş grubuyla			

21. Dernek veya değişik sosyal topluluklar içinde çalışıyor musunuz?

- a)Evet b)Hayır

22. Spor yapıyor musunuz?

- a) Evet b)Hayır

23. Sizi spor yapmaya yönelten en önemli etken hangisidir? Birden fazla işaretleyebilirsiniz.

- a)Ailem b)Okul Ortamı c)İş yeri ortamı d)manşet ve resimleri
e)Arkadaş Grubum f)Basın-yayın,Tv. g)Diğer,belirtiniz.....

24. Aşağıdaki spor türlerinden hangilerini yapıyorsunuz?

- a)basketbol b)voleybol c)futbol d)Atletizm
e)jimnastik f)yüzme g)Diğer,belirtiniz.....

25. Kaç Yıldır spor yapıyorsunuz?

- a)0-2 yıl b)3-5 yıl c)6-8 yıl e)9 Yıl ve üzeri

26. Ne kadar Sıklıkta Spor yapıyorsunuz?

- a)Hiç yapmıyorum b)yılda 1-2 kez c) 6 Ayda 1-2 kez d)3ayda 1-2 kez
e)Ayda 1 –2 kez f)Haftada 1 –2 kez g)Günde 1 –2 kez

27. Özel spor aletleriniz var mı? Birden fazla işaretleyebilirsiniz

- a)top b)Minder c)bisiklet d)yürüyüş bandı
e)güç geliştirici aletler f)diğer,belirtiniz.....

28.Sportif etkinliklerinizi nerede gerçekleştiriyorsunuz? Birden fazla işaretleyebilirsiniz

- a)Evde b)Semt Spor Sahaları c)Stadyum d)Kapalı Spor Salonu
e)Halı Sahalar f)Diğer, belirtiniz.....

29. Spor yapmanın üzerinizde bıraktığı etkiler nelerdir? Birden fazla işaretleyebilirsiniz.
a)Dinlendirici buluyorum
b)Eğlenceli ve heyecan verici buluyorum
c)Eğitici buluyorum
d)İnsanlarla daha rahat ilişki kurmamı sağlıyor
e)Sağlığıma önemli etki yapıyor
f)Diğer,belirtiniz.....
30. Karşılaştığınız güçlükleri aşmada sporun yararı oldu mu?
a)evet b)hayır
31. Spor yapmakla ailenizde size karşı farklı bir ilgi oldu mu?
a)evet b)hayır
32. Spor yapmakla sosyal çevrenizde size karşı farklı bir ilgi oldu mu?
a)evet b)hayır
33. Sporda başarı ve zaferin tadını çıkarır mısınız?
a)evet b)hayır
34. Planlı çalışma alışkanlığınız var mı?
a)evet b)hayır
35. Kolay arkadaş edinebilir misiniz?
a)evet b)hayır
36. İçinde bulunduğunuz grupta kendinizi değerli hisseder misiniz?
a)evet b)hayır
37. İnsanlara karşı daha sevgi ve saygı dolu musunuz?
a)evet b)hayır
38. Başkalarının fikir ve inançlarına karşı daha hoşgörülü olur musunuz?
a)evet b)hayır
39. Yenene, üstün gelene saygı duyar mısınız?
a)evet b)hayır
40. Spor yapanlara daha fazla hayranlık ve saygı duyar mısınız?
a)evet b)hayır
41. Bir yarışmaya katılmış olma sizi sosyal yönden güçlendirir mi?
a)evet b)hayır
42. Sizin için dürüst oyun (fair play), oyunu kazanmaktan daha önemlidir?
a)evet b)hayır

43. Günlük yaşamınızda diğer insanlarla rekabet etmeyi sever misiniz?
a)evet b)hayır
44. Sizin için takım çalışması ne derece önemlidir?
a)ok önemlidir b)nemlidir c)nemsizdir d)ok önemsizdir e)Fikrim yok
45. İş bölümü, paylaşma ve dayanışma sizin için ne derecede önemlidir?
a)ok önemlidir b)nemlidir c)nemsizdir d)ok önemsizdir e)Fikrim yok
46. Spordaki kurallara uygun davranma, sosyal yaşamdaki kurallara uygun hareket etmenizi nasıl etkiliyor?
a)ok olumlu b)Olumlu c)Olumsuz d)ok olumsuz e)Fikrim yok
47. Arkadaş seçiminde ahlaki değerler sizin için ne derecede önemlidir?
a)ok önemlidir b)nemlidir c)nemsizdir e)ok önemsizdir e)Fikrim yok
48. İnsan ilişkilerinde büyüklere saygı, küçüklere sevgi sizin için ne derecede önemlidir?
a)ok önemlidir b)nemlidir c)nemsizdir e)ok önemsizdir e)Fikrim yok
49. Bir gün ulusal formayı (milli formayı) giymek sizin için ne derecede önemlidir?
a)ok önemlidir b)nemlidir c)nemsizdir e)ok önemsizdir e)Fikrim yok
50. Günlük yaşamınızda dinsel inanç ve kurallara uygun hareket etmek sizin için ne derecede önemlidir?
a)ok önemlidir b)nemlidir c)nemsizdir e)ok önemsizdir e)Fikrim yok

ÖZGEÇMİŞ

01.02.1971 yılında Malatya da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Malatya da tamamladı. 1992 yılında Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümüne girdi. Bu bölümden Futbol uzmanlık ve Basketbol Yardımcı uzmanlık derslerini alarak 1997 yılında mezun oldu. 1998 yılında ilk görev yeri olan Adana Pozantı İlköğretim Okuluna beden eğitimi öğretmeni olarak atandı. 1999 yılında Mersin Durmuşali Toksoy İlköğretim Okuluna atandı. 2001 yılında Şevket Pozcu İlköğretim okuluna atandı. Okulunun isim değişikliği nedeniyle şu anki adı Aydınlıkevler İlköğretim Okulu olan kurumda halen beden eğitimi öğretmeni olarak görev yapmaktadır.